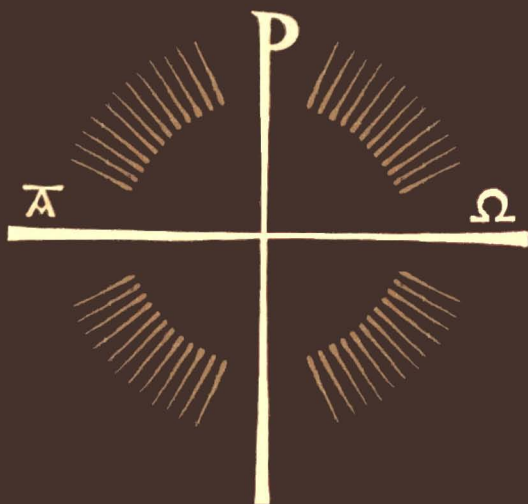

CHARLES S.J. - GÁLFFY S.J.

PÁL GY.

ISTEN KÖZELÉBEN

II.

KORDA R.T. KIADÁSA BPEST

ISTEN KÖZELÉBEN

ELMÉLKEDÉSEK

IRTA:

P. CHARLES S. J.

FORDITOTTA:

GÁLFFY LÁSZLÓ S. J.

II. KÖTET

HARMADIK MAGYAR KIADÁS

B U D A P E S T, 1943

K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nr. 16 1942. Imprimi potest. Budapestini, die 15.
Jan. 1942. P. Eugenius Somogyi S. J. Praep. Prov.
Hung. — Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi
censor dioecesanus. Nr. 1223 1942. Imprimatur. Stri-
gonii, die 19. Februarii 1942. Dr. Ioannes Drahos
vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest.

BEVEZETŐ.

*Quia sciunt vocem eius.
Mert ismerik az ő szavát.*

Egy írországi kolostor (Bangor) régi antifonáriumában van egy igénytelen, kis költemény a 7. századból a kolostor régi apátjainak tiszteletére. Volt az apátok közt egy Comgall nevezetű, akiről úgyszólván semmi egyebet sem tudunk, csak azt, amit a költemény két sora mond róla gyermekded egyszerűséggel:

*Amauit Deus Comgilum.
Bene et ipse Dominum.*

*Az Úr szerette Comgallt. És Comgall igazán
viszontszerette az Urat.*

Úgy kellene, hogy ezt a két verssort minden keresztény élet fölé lehessen írni! Vagy inkább — hiszen az első sor már oda van vésve életünk hajnalára — csak a másodikat kellene tétovázás és hamisság nélkül odaírni.

Krisztus keresztségünk óta túláradó mértékben betöltötte szerepét, — szeretett — megváltó munkájával megtette a maga részét.

Hátra van a mi feleletünk, hogy szeretetből viszonzozzuk Istennek mindazt, amit kegyelméből kaptunk, mindenekelőtt az ő szeretetét.

De senki sem érdemelheti meg, hogy Istenhez jusson s vele egyesüljön, hacsak nem Isten kegyelméből, a fogadott fiúság által, mert ezzel Isten természetének részeseivé letünk.

A mi érdemszerzésünk módját ne úgy gondoljuk, hogy nekünk csupán az a feladatunk, hogy minél több, minél hatalmasabb művet és nagy cselekedetet kell hordanunk abba a mélységes szakadékba, amely minket Istentől elválaszt s mintha így a mélységet eltüntettük, a hézagot betöltöttük volna. A mi érdemünk csak olyan mértékben lehetséges, amennyire a végtelen Jóság kimondhatatlan irgalmából egyesülni tudunk Istennel. Meg kell tennünk mindent, de az, amit teszünk, csak annyiban érdemszerző, amennyiben az Istennel való egyesülésből fakad.

Az elmélkedések e csoportjában főleg azt igyekszünk megmutatni, hogyan jön hozzánk Isten jóságos kegyelmével, mily utakon ereszkedik le gyöngeségünk, nemtörődömségünk felé, és mily oktalan akadályokat gördít a mi esztelenségünk és vakságunk az ő békés útjai elé.

Nem akarnak ezek az elmélkedések sem ritka újdonságok, sem választékosak, sem magasztosak lenni, hanem csak azokból az isteni igényekből szeretnének néhányat ki-domborítani, amelyeket oly könnyen elferdít, megmásít a mi előítéletünk és tudatlanságunk, amint a régi nagy lángszellemek gondolatai is eltorzulnak, ha csenevész tanítványok fölfogá-sán keresztül jutnak hozzánk.

Az *Isten közelében* c. elmélkedések első kötetében igyekeztünk a mindennapi élet kü-lönböző viszonyaiban is megmutatni, hogy mennyire nyitva áll előttünk az út Istenhez minden pillanatban és minden körülmények közt. A mi „kiáltásunk” mindig eljut a halan-dók Urához, ő mindig kegyesen fogadja azt, imádságunk mindig célt ér, ha az ő sugalma-zásából fakad és így megfelel az ő óhajának. Köztünk és közte sohasem lehet más akadály, mint a mi romlottságunk, sem más elhomályo-sító kód, mint az, amibe a mi hazug és vétkes önzésünk burkolózik.

Ez a tanítás azonban hézagos és egyoldalú volna, ha nem mondanók meg azt is, *hogyan előz meg, hogyan jön elénk Isten az ő kegyel-mével*. Mert nem juthatunk közelébe, nem mehetünk hozzá, hacsak nem az ő kegyelme által, és ez a kegyelem az ő fölséges, függet-len kezdeményezése, amellyel megelőzi nem

csupán összes jogainkat, jogcímünket, hanem összes törekvésünket, akaratunkat is. Nem juthatunk el hozzá, ha ő le nem ereszkedik nyomorúságunkhoz és meg nem gyógyítja azt bennünk azáltal, hogy egyesít minket önmagával.

De óvakodnunk kell, nehogy két különböző dolognak tartsuk azt, hogy Isten jön felénk és hogy mi igyekszünk feléje. Nincsen két Jákob-létrája, hanem csak egy, amely a mennyből a földre és a földről az égbe vezet. Azonban megkülönböztethetünk két áramlatot, két irányt és beszélhetünk Isten megelőző kegyelméről és a vele való közreműködésről.

Szeretnénk egy szót szólni az ismeretlen olvasóhoz is.

E kis könyv nem pótol semmi meglévő könyvet, nem kibővíti a meglévő mindennapos elmélkedési könyvek jelentőségét, amelyekből századok óta merítik a benső életet élő lelkek reggeli vagy esti elmélkedésüket. Maga a szó, *elmélkedés*, pedig félre ne vezessen senkit, ne gondoljuk, hogy az csak a nap valamely órájához kötött feladat és akkor azután egyszersmindenkorra elintéztük ezt a tennivalónkat. Aki csupán csak a nap valamelyik megszabott időpontjában elmélkednék és nem igyekeznék rendes munkájába is belevegyíteni a jámbor gondolato-

kat, mint a szavakba azok értelmét, annak lelke olyan, mint az üres dió.

Hogy az Udvozító megelőző nagy szeretetére az egyetlen megfelelő választ megadhasuk, nincs más módszer, mint hogy teljesen közreműködünk az ő szeretetével. De nagyon tévednénk, ha azt hinnők, hogy ez a közreműködés talán valami érzelgős rajongás, valami homályos, bizonytalan, misztikusnak nevezett föllángolás; vagy ha azt hinnők, hogy közreműködésünknek nem kell nagyon is öntudatosan rendezettnek lennie és hogy nincs veszély, amely fenyegetné azt téves nézeteink felől.

Hallatlan dolog volna azt hinni, hogy benső lelki életünkben úgy járhatunk el, mintha a kegyelem teológiája nem irányítaná szükségképpen Istennel való közreműködésünket. És lehetetlen, hogy ne tévedjen az ember a gyakorlatban, ha letér a helyes útról az elméletben. Ez megesik a közönséges életben is, pedig ott a tapasztalat sok helytelen elvet kijavíthat. S ez megesik elkerülhetetlenül Istennel való viszonyunkban is, mihelyt a helyes elveket elhagyjuk. Ezért fűztünk bele egy kis hittudományt még ezekbe az elmélkedésekbe is.

Louvain, 1922 karácsony ünnepén.

P. Charles S. J.

I.

*Fracto alabastro.
Eltörvén az alabástromot.*

Szeretném, ha megtanítanál, Uram, a teljes önátadás tudományára. Egész életem arra van, hogy átadjam neked magamat, hogy odaadjam szabadságomat, időmet, tetteimet. S ha nem tanulom meg a teljes önátadás művészetét, az a veszély fenyeget, hogy meghalok, mielőtt megvalósíthattam volna mindazt, ami szeretetemtől kitelhetett volna.

Aki nyolcat ad Istennek, holott tizet adhatna, az nem adta oda ajándékának még a felét sem. Aki zúgolódva, mogorván és vonakodó szívvel adja azt, amit nagylelkűen és egyszerre odaadhatna, az még messze van a tökéletességtől, az még nem tudja, hogyan lehetünk gazdagok s hogyan kell lemondanunk. Az ilyen még ősz haja ellenére is gyermek — az ártatlanság híján.

Minthogy a bűnbánó bűnösök megelőznek minket az égben, jól tesszük, ha bánatukból üdvös tanulságot merítünk. A tökéletes önátadás tudományát is éppen attól az ismert

nyilvános bűnöstől tanulhatjuk meg mi büszke, vén írástudók; az a megvetett teremtmény egy mozdulattal megmutatja, mit kell tennünk.

Magdolna bátran bement a lakoma termébe, nem törődött azok ravasz és szigorú tekintetével, akik őt megfigyelték és akik őt ki akarták utasítani. Bement minden szégyent legyőzve, könnyekkel szemében. Megismeri a jó Pásztort és arra gondol, hogy ő is szegény juhocskája. Ime, ez az egész, és ez elég. Nemcsak könnyeit ajánlja föl; kezébe vesz egy finom alabástromedényt, amely telve van megfizethetetlen illatszerrel. Bizonyára cseppenként hullat majd belőle az Úrra és azután viaszcsomóval ismét befödi a szép-művű edényt! De nem — *eltöri az alabástromot.* (Mk. 14, 3.)

Kis zörej hallatszik, mint mikor valamit eltörnek. Eltörte az edény nyakát, és az illatszer egyszerre mind kiömlött a drága Mester lábára. Ime, így kell tenni, ez az egyetlen méltó cselekedet azokhoz, akik ismerik a tökéletes adomány titkát.

Eltöri az alabástromedényt! Ha valaki a végleges, örök fogadalmak által Istennek szenteli magát, még a lehetőségét is elveszi annak, hogy visszavegye azt, amit adott. Az ilyen lélek nem csöppenként adja oda szabadságát

Istennek, nem apránként adja oda életét neki, hanem valami megmásíthatatlant tesz, eltör valamit. Az a *voveo* (fogadok) meg a *perpetuam* (örök) úgy hangzik a fogadalom szövegében, mint az a csattanás, amikor az alabástromedény eltört Magdolna kezében.

Sokaknak nincs érzéke az ilyen teljes önfeláldozáshoz! Nem értik meg, hogy miért adjon az ember többet, mint amennyi okvetlenül szükséges, sem azt, hogy miért adja azt oda egyszerre és miért tegye lehetetlenné, hogy megtalálja mégegyszer azt, amit adott, hogy újból megtölthesse élete edényét valami drága illattal. A papi vagy szerzetesi élet önfeláldozását oktan tékozlásnak, megfontolatlan pazarlásnak tartják. — *És bosszankodának rája.* (Mk. 14, 5.)

Az álbölcseknek mindig van valami nagyon okosnak vélt magyarázatuk. Azt mondják, hogy Isten nem kíván annyit; hogy ha a parancsokat megtartjuk, biztosítjuk örök üdvösségünket; hogy jobb, ha előre látunk és nyitva hagyjuk magunk mögött az ajtót és túlzásoktól mindig őrizkednünk kell. Jól megjegyezték, hogy az igazi erény minden túlzástól ment, és íme, ők már azt is elítélendő túlzásnak tartják, ha valaki nagylelkűségben túllépi a szoros kötelesség határait! Fontoljátok csak meg: ez a bűnös asszony odaönti a

Mester lábára egyévi kereset értékét! Több mint háromszáz dénár belevész abba az illatszerbe! Nem esztelenség ez? Szüksége volt a Mesternek erre a pazarlásra?

Ő jó cselekedetet tett. (Mk. 14, 6.) — Ime, az örök Bölcsesség szava helyesli a bűnbánó asszony cselekedetét és példának állítja őt tanítványai elé. Nem kell zsugori vagy számítgató lelkülettel tartogatnunk Istennek szánt adományunkat. Nem kell óvatosan mától-holnapig szolgálatába szegődnünk, mintha kol-duskenyeret adnánk neki javainkból. Hiszen övé az aratás, övé a magtár is, övé a kemence és a liszt, s övé az is, aki a kenyeret süti. De a mi fősvény lelkünk vonakodik átadni a mai kincsünkkel együtt a holnapi megélhetés forrásait is. A teljes átadás minden nemétől irtózunk.

Pedig meg kell tanulnom és gyakorolnom kell ezt a teljes átadást. Istenem, öld ki belőlem a kapzsiság szellemét, mindazt a hazugságot, amely elhitei velem, hogy én az vagyok, amim van, és hogy elvesztem azt, amit neked adok.

Eltörvén az alabástromot! — A szétáradó illatszert nem ment veszendőbe, hanem nagy haszna volt. Isten nem kobozta azt el, nem foglalta le a maga számára, mert Isten semmit sem foglal le a maga számára. Enyém tehát

az, amit az Úrnak adok, ha mellette maradok és ha nem hagyom el házát. — *És a ház megtelék a kenet illatával.* (Jn. 12, 3.) — Megtalálom ajándékomat abban, akinek azt fölajánlottam.

Ha valaki az engedelmesség fogadalmát letette, talán kihalt belőle az akarat, az akarat élete? Nem gyakorolja-e azt, és nem él-e benne szüntelen egész akarata, amikor azt az isteni akaratnak aláveti? Az akarat hódolni szeretne Isten előtt, s vajjon kínos kényszerűség-e az, ha az akarat maga keresi és szereti a meghódolást? Hiszen ő választotta az önátadást, tehát ezáltal akaratszabadságának éppen a legszembeeszkőbb bizonyosságát adta.

Ha valaki életszabályul választja az evangéliumi tanácsokat, ha visszavonhatatlanul áldozatul adja oda életét, vajjon ezáltal megkisebbedik vagy megfogyatkozik? Talán mogorván vagy sopánkodva jár-kel az élvezet-hajhászó világban? A tapasztalat azt mutatja, hogy még a gazdagok is azoknál keresik a boldogságot, akiknek semmijük sincs, és a derült vidámság mindig otthon van azokban a szívekben, amelyek kiüresítették magukat minden földi nyugtalanságtól és mindenben az örökkévalót keresik.

Uram, adj lelkembe erőt és határozottságot, hogy legyőzhessem kislelkűségemet és

tétovázásomat. Ne engedd, hogy rossz hajlama'm úrrá legyenek fölöttem, vagy hogy megosztott szívvel szolgáljalak. Szabadíts meg gyávaságomtól, mert vonakodom fönntartás nélkül átadni magamat. Önts lelkembe undort a szívbeli fukarság ellen és tisztíts meg ettől a visszataszító bajtól. Ne engedd, hogy túrjem magamban azt a hajlamot, amely görcsösen összeszorítja kezemet, ha adnom kell valamit és mohón kitarja azt, ha kaphatok valamit.

Ha pedig följánlom neked életemet ajándékképen egyszerre és visszavonhatatlanul, ha többet teszek, mint amennyit a pusztá kötelesség követel, ha túlhaladom adományommal a parancsot, akkor, hogy cselekedetem értékéről megbizonyosodjam és az emberek ócsárlására ügyet se vessek, elég nekem tudnom, hogy megdicsérted azt a bűnbánó aszszonyt, aki széttörte előtted alabástromedényét az illatszerrel.

II.

*Nonne et ethnici?
Nemde a pogányok is?*

A gonoszlelkek is tanúságot tettek rólad, Uram. Miért ne tanulhatnék tehát valamit a hitetlenektől és pogányoktól is, miért ne okul-

hatnék az ő sorsukon? Ha rájuk gondolok, talán megcségyenül az én önmegelegetett farizeus-büszkeségem, és megvilágosodik előttem saját semmiségem és érdemeim gyatrasága.

Nagyon hajlandó vagyok minden összehasonlítást az én javamra fordítani, és ha a pogányokra gondolok, elsorolom öntelt hálálkodással mindazt, amim van, — tőled — és ami úgy látszik, nekik nincs. Úgy gondolkozom, hogy ők csak arra jók, hogy sötét háttér gyanánt szolgáljanak, amelyből erényeim annál élénkebben elővilágíthatnak. Úgy tekintem őket a magasból, mint a civilizált hódító a vadakat, akiket gyarmatosít. És olyan öntelt és hiszékeny vagyok, még azt is gondolom, hogy a te ítéleted, Uram, egybeesik az én nyomorult értéktételeim mértékével és hogy minden kegyelmet és minden dicsőséget egyedül azoknak tartasz fönnt, akik hivatalosan szolgálnak neked és nevedet viselik.

Te pedig a pogányokra hívod fel figyelmünket és megértetted velünk, hogy a mi érdemünk mily kevésbé emel föl minket ő föléjük. A te mérlegeden nem a mi számításainkat, hanem tetteinket méred meg, és nem a mi személyes magabizásunk szerint tarthatunk igényt jószágos tekintetedre.

Gondolnom kell rájuk is, akik mint embe-

rek testvéreim, nekik is anyjuk a Szent Szűz, az irgalmasság Anyja. Gondolnom kell rájuk, akik töretlen utakon vergődnek előre, akik az éjszakában bolyonganak és küszködnek, rájuk, akik bukdácsolnak és tapogatódnak, s akiket talán ostoba kevélységemben megvetettem.

Nem merem ugyan azt mondani, hogy a pogányok jobbak nálam, mert vétenék keresztiségem ellen és megsérteném a felettem örökdő Megváltóm szeretetét. De még kevésbé merném azt mondani, hogy jobb vagyok náluk, mert félek, hogy villámod lesujtana hazugságomra; és nem felejttem el, hogy elveted azokat, akik kevélyen mások fölé emelik magukat.

Igyekszem tehát minden széljegyzet és magyarázat nélkül úgy fogadni tanításoadat, mint szemem a világosságot és mint a kiszáradt sivatag az esőt.

Mivel cselekesztek többet? (Mt. 5, 47.) — Mivel teszel többet, mint azok a pogányok? Hol haladja túl cselekedeted az övékét? Mivel múlja felül életed a közönséges tisztesség kötelességét, és mi által emelkedik a természetes erények fölé? — *Mivel cselekesztek többet?* — E szavak szíven találnak minden középszerűséget és lanyhaságot és véresre sebzik az önmegelégedett kevélységet. E sza-

vak követelése nem áll meg, csak a tökéletességnél.

Nézzük csak türelmemet! Talán a pogányok is szégyenkeztek volna miatta. Kedves vagyok azokkal, akik nekem tetszenek. Keresnem kell, vajjon mikor viseltem el igazán embertársam gyöngéit Isten iránt való szeretetből. Egész erényem sokszor nem más, mint hitvány taktika, igyekszem kikerülni azokat, akiket nem szívelek, és így ha látom őket és nem bántom őket, azt hiszem, hogy nincs okom vádolni magamat, és azzal ármítom magamat, hogy viselkedésem igazán keresztény. — *Nemde a pogányok is* — megteszik ugyanezt? Seneca, Plutarchus és Cicero is magasztalták és gyakorolták a mérséklet erényeit. Ha azt keresed bennem, Uram, hogy mennyivel teszlek többet ezeknél, félek, hogy semmit sem találsz bennem. — *Mivel cselekesztek többet?*

Jámborságom még nagyon kolduslelkű; mindjárt hátat fordítok Istennek, ha gondviselő szeretete betölti kezemet valami jóval. Imádságom csak akkor éledezik, ha valami jótéteményt vagy kiváltságot akarok kérni; pedig az ilyen imádság nagyon emlékeztet a régi rómaiak érdekkönyörgéseire, amikor védőisteneikkel hasznos szerződéseket kötöttek. — *Mivel cselekesztek többet?* — Ők első sorban magukra gondoltak, amikor istenükhöz

fordultak. Vajjon én felülemelkedem-e ezen az együgyű önzésen?

Megborzad a lelkem, ha meggondolom, mennyire hasonló gondolkozású vagyok még a pogányokhoz. Ha Horaciussal vagy Caesarral egy asztalhoz ülnék, talán hosszasan elbeszélgethetnénk egymással és észre sem venném, hogy értéktételeim különböznek az övéiktől, hogy ugyanegy dolgot egyformán becsülünk és bámulunk meg, pedig az én keresztény életbölcseségemnek nagyon kellene különböznie az ő taktikázó nagyravágásuktól. Velük együtt helyeselném azt, ami sikerül, és rossznak mondanám azt, ami velem ellenkezik. Talán én is nevetnék a naív lelkeken, akik haszon nélkül föláldozzák magukat és engedik, hogy mások, akik ügyesebbek, kihasználják őket. Talán én is velük együtt szövögetném a kisebb-nagyobb intrikákat, hogy magam felé hajtsam a szerencsét és a jó alkalmakat. És ezek a pogányok és én kölcsönösen szerencsét kívánhatnánk egymásnak, hogy ügyeinket jól irányítjuk és diadalra is juttatjuk — ugyanazokkal a lelkiismeretlen eszközökkel, és ugyanannak az önzésnek a szolgálatában. — *Mivel cselekedtek többet?*

Pedig kell, hogy valami megkülönböztesse tőlük viselkedésemet és gondolkozásomat. Kell hogy az isteni jegy, a keresztény jelleg

meglássék életemen. Nem akarok rendkívüli-ségekre törekedni, sem feltűnést hajhászni, hanem csak méltó akarok lenni hozzád, Uram, el akarom tüntetni magamról, vagyis művedről, a szégyenfoltot, amelyet hitványságom nyomott oda.

Add, hogy meghaljak mindannak, ami nem nagylelkű és tiszta szándékú, hogy kivesssem magamból a számítgató, önző szatócsggondolkozást, amely annyira beleette magát földhöz tapadt természetembe. Add végre, hogy a hit és szeretet fénye átverődjék rajtam, vagyis azon a homályos, durva kérgen át, amely valómat, lelkemet összefogja és hogy a te fényedet és világosságodat juttassam azok eszébe, akik engem látnak.

Meg akarom becsülni és tisztelni a lelkekben mint erekljét azokat a nemes törekvéseket és vágyakat, amelyek reád irányulnak. Nem tartom ezentúl magamat vak büszkeségemben többre a tudatlanoknál és nem mondom, hogy érdekesebb vagyok, mint a pogányok. Azt sem gondolom többé, hogy kegyelmed jogot ad a hitetlenek és vadak megvetésére. Kegyelmed csak kötelességet ró rám, hogy alkudozás nélkül szolgálatukra legyek.

III.

Silentium . . . loquetur.
A csend szólni fog.

A te első szavad, Uram, annyira lelkem legmélyén, életem kezdetén szólalt meg bennem, hogy öntudatom nem fogta föl annak suttogását. Megelőző kegyelmed volt az első ígéd lelkemben. Azzal készítetted elő akaratomat, mielőtt még tudatos vágyra ébredtem volna. A te szereteted volt az, amellyel felém hajoltál és figyelve vártad a percet, amikor gyermekszemem megnyílik. Nem, nem én indultam el, hogy veled találkozhassem! Nem én kiáltottam először a sivár pusztában valami közömbös és távollevő Isten után. Nem az én szavam, nem az én hívásom volt a te kegyelmed művének kezdete bennem. Te voltál az, aki a csendben gondoltál rám és jószántadból, irgalommal foglalkoztál velem. *Hogy szeressünk, azért szeretett minket.* Istennek irántunk való szeretete a forrása és kezdete a mi szeretetünknek vele szemben.

Hogyan tiszteljem meg ezt a titokzatos tevékenységedet bennem? Azt a csendes isteni munkát, amellyel érdemeim gyökereit lelkembe ültetted. Nem volna-e szabad, sőt hasznos, ha néha mélységes csenddel felelnék

és így ajánlanám föl néma hódolatomat és hálámat tevékeny szeretetedért.

A csend ékesen szólóbb lehet, mint a beszéd, mert mélyebb és teljesebb. Én is hallgatók előtted, Uram, és lelkem a csendben hasonló lesz a nyugodt, tiszta éjszakához, amely csak látszólag tétlen, de minden tevékeny benne és dolgozik, hogy előkészítse a hajnalfényt s a világos napot.

Én sokat vártam reád csendben, amíg érhetően meghallottam csendes isteni munkád szavát lelkem mélyén. Még nem mondtál el mindent, az örök élet amenje még nem hangzott el lelkemben. Vártalak. Hitem akkor is azt mondta, hogy közel vagy hozzám, amikor távol voltam tőled. Vágyakoztam utánad, hogy megnyilatkozzál előttem, hogy lelkem maga elé állíthasson téged, amint értem, bennem fáradozol és műveden dolgozol. Csendes munkád tovább folyik s nekem csendes hódolattal és készséggel kell felelnem és együttműködnöm tevékeny szeretetteddel. Az én csendes hódolatom olyan, mint a hűséges test-örök állhatatossága a nemzeti paloták és kincsek mellett. Ha melletted, miattad hallgatók, lelkem megtelik imádsággal és betelik teveled.

Nem kis dolog a csend uralma lelkemben. Mindíg csodálom azokat, akik nagy lelki

könnyedséggel csak közbeeső lépcsőfoknak tekintik a hallgatást, a lélek csendjét, nem pedig valami fáradságosan szerzett végeredménynek. Nem tétlen üresség az, ha a csend uralkodik rendetlen vágyaim és könnyelmű vágyaim közepette, ha nyugodtan hallgatnak kívánságaim, szeszélyeim, következetlenségem és makacsságom, nem haszontalan csend az, midőn a kalapács lecsapott az ülőre, ha kemény, érdes szavak hasítanak lelkembe, ha csalódások érnek, ha a megpróbáltatás durva kíméletlenséggel elhallgattat. Ez a hallgatás nem mindig olyan, mint a gyermek csendes, édes álma, hanem néha olyan, mint a hősök némasága, mint a beteg szótlan vergődése, akit kloroform nélkül operálnak, akinek eleven húsába és csontjába vágnak.

Azt hiszem, Istenem, hogy az ilyen hallgatások leginkább dicsőségedre vannak. Olyanok ezek, mint a konszekráció pillanatai a templomban, amikor minden elnémul benne. Láttam csendes könnyezést, amelynek csöppjeit biztosan örökkévaló gyöngyökké változtattad. Láttam csendes könnyezést, minden keserűség és gyűlölet nélkül. Láttam hallgató megnyugvást, amely ünnepélyes önátadást jelentett és a hallgatás ékesen szólóbb volt minden szépen hangzó beszédnél, pedig az a néma megadás, amely az áldozatot meghozta,

olyan volt, mintha szemfedőt borított volna az életre.

Ha megjelenesz előttem, Uram, mit mondjak neked? Ha eljössz értem az utolsó napon, vajjon szónoklattal fogadlak-e? Nem, hanem csendben hódolok előtted és fogadom végzésedet; s ezt az én feleletemet igyekszem előkészíteni még ma a csendben.

Nem az én, hanem a te nevedben kereszteltek engem. Nem szót és beszédet várnak tőlem, hanem létet, életet. Nem a szót kell szaporítanom az erények fölött, hanem az erényt kell növesztenem magamban szüntelen a csendben, mint a fejlődő rózsza, amely zajtalanul bontakozik ki kelyhéből. Minden cselekedetemnek a belső csendben kellene gyökeréznie és lelkemben mélységes otthonnak kellene lennie. ahová nem hatol be a zűrzavar és tülekedés.

Hogy tettekre készebb lehessenek, hogy közreműködjem természetfölötti munkáddal: el kell hallgattatnom lelkemben minden lármát. Lelkemnek csendjét pedig neked ajánlom föl, Uram. Van ebben a csendben győzelem belső szétszóródottságom fölött, a mohó sokféleség fölött, amely kiveti lelkemet a béke szelleméből. Van ebben a csendben valami hitvallás: elismerem, hogy kívüled nincs tevékeny nyugalom, s hogy hagynom kell, hadd árassza

el a te teljességed az én ürességemet, mert csak így lehet életem gazdag és tartalmas. És van ebben a csendben nagy vágyakozás is, nyugodt, de állhatatos vágy a végleges, az örökkévaló után. Az én lelkem csendje a te győzelmed.

Fogadd el, Uram, ezt a följánlást, és ha a hitetlen bámul vagy mosolyog az ajándék csekélysége fölött, add, hogy az ő viselkedése ne ingassa meg hitemet és ne engedj kételkednem a fölött, hogy kedveled a csendet.

Lelkemben hordozom ezt a csendet és belevegyítem minden cselekedetembe, de nem a régi pogányok módjára, akik csak önmagukra gondoltak és tógáik ráncait rendezgették. Nem azért hallgatok, hogy magamra gondoljak. Azért sem, hogy az elvont törvényfogalmak és igazságok ideális fényét szemléljem vagy a bölcsesség titkát fürkésszem és csodáljam; nem azért, hogy mindig magam ura lehessen és minden mozdulatom észszerű legyen. Mindez csak koldus-filozófia volna tanítványaid számára és lelkük éheznék mellette.

A te tanítványaid azért hallgatnak, hogy téged hallgassanak, hogy neked engedjék a szólást, hogy szabad teret hagyjanak és ne zavarják munkádat, hogy átadják magukat neked, és te isteni gondolataid szerint formál-

hasd őket. Ez a hallgatás és csend nem zárt ajtó, hanem számodra nyitott bejárat, amelyen át hozzánk jössz és munkálkodol bennünk, mint lelkünk gyógyítója, mestere.

És ha szavaim ennek a csendnek forrásából fakadnak, ha azok a te gondolataidnak kivetítései lelkemből, akkor remélhetem, hogy az utolsó napon nem sok haszontalant találsz köztük.

IV.

*Jugum meum suave.
Az én igám édes.*

Uram, amikor e mondatot kiejtetted, azt hiszem, hogy hallgatóid közül sokan nagyon merésznek találták, hogy ne mondjam, nagyon lehetetlennek. A te igádat könnyű viselni? Azokkal a parancsokkal, a sok állapotbeli kötelességgel és a különféle állandó tenni-valóval együtt? A te igádat könnyű viselni? Hát a sértések megbocsátása, a kérlelhetetlen harc az önzés ellen? Könnyű, holott mi anynyira hajlunk a lustaságra és szüntelen azon törjük fejünket, hogyan kerüljük ki a kínzó megerőltetést?

Körültekintek és úgy látom, hogy mindenfelől tagadják nyugodt állításodat. Sokan van-

nak a keresztények közt is, akik alig viselik terhed felét vagy harmadát s máris úgy érzik, hogy az agyonnyomja őket. Bukdácsolva ván-szorognak s azt gondolják, hogy az erény követelményei embertelenek, és hogy túlság-os sokat kívánsz a mi gyöngeségünktől. Némelyek alig tartanak meg kettőt vagy hármat parancsaidból, mások alig szentelnek neked néhány órát évenként, az istentisztelet, a szentmise idejét, föltéve, hogy arra időt szá-kítanak, s ezt is sokallják... És a te igád könnyű?

Hallgasd meg, Uram, mit mondanak vagy inkább, mit mondtam én magam is néha; ha kevesebbet követelnél tőlünk, talán kapnál valamit; de úgy teszünk, mint az adófizetők, akiknek jövedelmét túlmagasra becsülték. Parancsaid túlságosaknak látszanak, s azt mondjuk, hogy azok elfojtják jóakaratusukat:

Túlságosan tisztákká akarod tenni azokat, akiket kiválasztottál.

Ha erre a merész mondatra akadok az evangéliumban, hogy *az én igám könnyű*, nem merek megállni és elgondolkozni fölötte, félek, hogy rögtön kételyek támadják meg lelkemet. Továsietek, mintha nem is olvastam vagy hal-lottam volna semmit.

És talán te tévedtél volna, a végtelen Böl-cseség? Vagy talán, hogy a mi félenkségün-

ket eloszlasd és minket magadhoz édesgess, túlbecsülted tanításod értékét, mint a kereskedők áruikat és túloztál, amikor azt hangoztattad, hogy mily nagy boldogságot talál az, aki neked hűségesen szolgál? Várom, hogy eloszlasd bizonytalanságom sötétjét és magyarázd a csendben örök igéid értelmét.

A te törvényed iga. A törvénytudók mondták ezt már előtted a sinai törvénytáblákról szólva. Törvényed iga, és te arra buzdítasz, hogy vegyük azt bátran magunkra — *vegyétek rátok az én igámat.* (Mt. 11, 29.)

Kétféleképen lehet igát, terhet hordozni. Az egyik okosnak látszik, de a valóságban oktalan, a másik lehetetlenségnek látszik, de igazán észszerű és lehetséges.

Ha két vödör vizet kell hoznom, két kezemben hozom azt. Miért terhelem meg mindkét kezemet, miért nem hagyom az egyiket szabadon? Azért, mert tudom, hogy azzal nem könnyíteném meg terhemet, hanem megnehezíteném.

Az egyszerű és egyeneslelkű jellemek nem okoskodnak, hogy az Úr igáját valahogy félvállról vegyék magukra, hogy az Úr terhét csak úgy félkézzel vonszolják, hanem egész lélekkel, mindenestül odaállnak és készek magukra venni az egészséget, és lemondanak minden próbálkozásról, hogy függetlenségü-

ket kierőszakolják. Az ilyenek, akik az egész terhet odaadón viselik, megkönnyebbülnek alatta, megtalálják az egyensúlyt.

Ha valaki az Úr törvényeinek egész terhét viseli és ha a parancsokon kívül még az evangéliumi tanácsokat is magára veszi, megkönnyebbül számára az egész teher. Hasonló ez ahhoz, midőn saját lelkünkbe úgy öntünk bátorságot, hogy másokat igyekszünk fölbátorítani vagy ha saját szenvedésünket azzal csillapítjuk, hogy másokét enyhítjük.

De sokan alkudozni próbálnak s így okoskodnak: megőrzöm a tisztesség látszatát, teljesíteni igyekszem az erény külső követelményeit, de már ezenfelül senki sem kívánhatja tőlem, hogy még bensőm fölött is szüntelen őrködjem s minden titkos vágyamat szabályozzam.

Eltévesztett okoskodás és számítás az ilyen. Ha csak így félvállról akarod hordozni az Úr igáját, nem sokáig viszed. Csupán csak a látszatot megőrizni pedig nehéz a belső ellentmondások miatt, amely meghazudtolja és képmutatásnak bélyegzi a legszebb látszatot is. Ha azonban gondolataid és szándékaid fölött őrködsz és rendet teremtesz lelked legbensejében, akkor *azonfelül* már nem szükséges évdődni a külső miatt, éppen úgy, mint a vidám lélek nem töri a fejét azon, hogyan

mutasson jókedvet kifelé, sem hogy nevető izmait mozgásba hozza.

Vannak, akik meg így okoskodnak: a súlyos bűntől óvakodni akarok, de nem tilthatom meg magamnak a kis könnyelműségeket, apró kedvteléseim pajzánságát; nem mondhatok le az édes ábrándozásról; és túlságosan szeretem azt, amit a jó Isten tilt, semhogy legalább közelében ne maradjak. Lehetetlen vállalkozás megőrizni a tisztaságot félig; mintha valaki át akarna menni a lángokon a nélkül, hogy a tűznek valami hatását érezze. Kérdezzük csak meg az őszinte lelkeket, kik visszavonhatatlanul átadták magukat Istennek, kik odaadták minden szerelmüket az Úrnak, kérdezzük őket, vajjon az áldozat fájdalmas-e nekik, s ők leplezetlen, őszinte meggyőződéssel felelnek, hogy nem is tudják, vajjon áldozatot hoztak-e, és hogy semmi sem boldogítóbb, mintha nem számítgatunk s nem alkudozunk.

Aki lelki életében csak e két szót ismeri, hogy: *semmi* és *minden*, az nem bibelődik az osztással és nem vesztegeti idejét a szorzással. Ha azt kérdik tőle, mit ad az Úrnak, kész a kerek felelet: mindent, s mit tart meg magának: semmit. Ezzel a két szóval az örökkévalóság fényében értékelünk mindent, s az Úr igája nem gyötör bennünket, mint a vilá-

got a soha ki nem elégített élvezetvágy. Ha a mi terhünkre új terhet rakunk, az ránehezedik ugyan a testre, de a lélek mindinkább megkönnyebbül, amint a szárnyak is növelik a madár testének súlyát és terhét, de erre a teherre ő maga is ránehezedik, hogy fölemelkedhessék: ez olyan teher, amely megkönnyít mindent.

V.

*Mirabilis reformasti.
Csodálatosabban megújítottad.*

Nem egykönnyen nyugszunk bele, hogy bukott emberek vagyunk, hogy az eredeti bűn lesodort az eszményi magaslatról. Nem tudunk beletörődni, hogy kísérletet ne tegyünk az elvesztett paradicsom visszaszerzésére. Van bennünk valami természetes törekvés, amely a kegyelemmel párosulva nem engedi, hogy megnyugodjunk és kibéküljünk alantjáró élet-felfogással. Valami hang kiált a lelkünkben és túlharsogja a megszokott kicsinyes szólásokat és csalfa okoskodásokat. Valami kiált bennünk és követel nagyot, ösztönöz fölfelé, küzd, vívódik bennünk, nem hagy nyugtot — mint a vajúdo anyának — mindaddig, míg el nem érkezik az az istenadta pillanat, hogy

sikerül valami új életet létrehoznunk. Az ember óhajtja, hogy az lehessen, aminek lennie kell és ami lehet. Nem tud megbarátkozni a gondolattal, hogy elvetélt nyomorék legyen, s hogy benne az isteni akarat ne valósíthassa meg többé örök szeretetének nagy terveit.

A helyrehozhatatlan vagy végleges bukás csak a kárhozat. Ezenkívül minden baj orvosolható, minden bukásból fölemelkedhetik az ember. Nem szabad hagyni, hogy a megmáshíthatatlan végzet gyászos és kínzó réme mardossa, mint valami rákfene — *mint a rák, tovább terjed* — (II Tim. 2, 17.) — a nagylelkű bűnbánatot. Tiszteletből a Megváltó végtelen irgalma iránt el kell távolítani, ki kell tépni a lelkekből ezt a nyomasztó és veszedelmes bajt.

Valamelyik eltévedt lélek talán így mondja el baját: tönkre tettem életemet, hűtlenül elpártoltam és letévedtem a helyes útról, az Úr útjáról, szeretnék visszajutni és megtalálni önmagamat, igazi valómat. Én, akinek lelkét annyi por és szemét szennyezte be és homályosította el, szeretnék megint az a régi üde lélek lenni és ragyogni kristálytisztá, őszinte ártatlanságban! Keresem a visszavezető utat és Atyám házáat... és bocsánatát kérem.

Tudom, hogy megbocsát. Szinte bánt, hogy oly könnyen és oly gyorsan megbocsát és

elfelejti árulásomat. Tudom, hogy letörli lelkemről multam szennyét, de helyrehozhatja azt, ami elmúlt és kiépítheti-e jövőmet, mintha mindig híven mellette maradtam volna? Nem vagyok-e arra kárhozható, hogy mint a hadirokkantak és a megcsonkítottak, csak fél-ember legyek? Van-e még jogcímem, lehet-e igényem arra, hogy a kiválasztottak közt keressek helyet, én, aki nem vártam az éjtszakában a kakas hangját, sem a szolgálók szavait, hogy megtagadjam Uramat?

Tudom, hogy nem tartozik nekem az Úr semmivel. Nem lehetnek igényeim; de mikor ezek szétfoszlottak, magukkal rántották talán azt is, amit meghagyhattak volna, vagyis reményeimet... Valamikor szerettem volna az Úrnak érett, friss és hamvas gyümölcsöket fölajánlani. Ő most megbocsát, hogy azokat rothadni hagytam, de íme, itt vagyok üres kosárral, és lelkemet kínozza az a tudat, hogy mi lehettem volna számára, ha hű maradtam volna s neki szenteltem volna életemet.

A megtörténtet pedig már nem tehetem meg nem történtté. Igaz, hogy bocsánatot kaptam, de mégis, mintha nyomorék volnék saját hibámból! Olyformán vagyok, mint az eltörött kínai porcellán, amelynek darabjait nagy türelemmel összeállították. Lehet, hogy a be nem avatottak észre sem veszik a ragasztást

s nem látják a törés nyomait, s távolról sértetlen edénynek látszik az egész... De én tudom, hogy mi történt, micsoda zúzódás van lelkemen, tudom, hogy jóakaratom szűzi sértetlenségét elvesztettem Isten ellen való lázadásom által...

Sion, ne sírj! — Vigasztalódjál, én népem! Nincs helyrehozhatatlan bajod. Tőled függ, hogy bűnbánatod által ismét oly magasra emelkedjél a lelki életben vagy még magasabbra, mintha el sem buktál volna. Igaz, hogy Istennek nagy terve volt felőled, de az nem volt merev, sem vak, hanem eleven, mint az ő kegyelme, és olyan, hogy állhatatlanságod közepette is mindig időszerű maradt. Most is ott vár reád az Úr a válaszütnél, a kereszütnél — *ösvényeinek közepette*. (Péld. 8, 20.) — és fölemelkedhetsz vele a lelki föltámadás világosságába.

Talán üldözted az Urat és híveit? Szent Pál is megtette azt, s akkor még tarsusi Saulnak hívták. De az isteni irgalmasság kiemelte őt tévedéséből és vétkéből s kiválasztott edényévé, eszközévé tette, úgyhogy általa, a népek apostola által jutottunk el mi is a hit világosságához. Vajjon talán lelki nyomorék maradt ő az irgalmasság tervében?

Vagy súlyosan, nyilvánosan vétkeztél, a világ botránya voltál? Az Egyház is ilyennek

tartja Mária Magdolnát, és mégis az ő tiszteletére megteszi azt, amit a szűzek és hitvallók dicsőítésére nem tesz meg, elmondja a Credót az ő ünnepi miséjében, mert a Megváltó iránti nagy hite volt az, ami őt megmentette, s ami az Isten Szívét csodálkozásra indította. Vajjon az isteni irgalom e műve kevésbé csodálatos, mint az a terv, amely az ő ártatlanságán épült volna föl?

Folytassuk ezt a litániát, mindenütt látjuk az Isten kezeművének csodálatos jegyét. — *Csodálatosabban megújítottad!* — Szent Péter a juhok és bárányok vezetője lett, pedig az imént tagadta meg háromszor a Pásztort. Szent Ágoston is sokat beszélhetne a megelőző isteni kegyelemről és a jó Pásztor gondjáról elvesztett juha iránt. Asszisi Szent Ferenc és Loyolai Szent Ignác s a többiek, akik mint tékozló fiúk jöttek vissza s mégsem a szolgák közé kerültek, hanem visszakapták — *a legjobb ruhát.* (Lk. 15, 22.)

Akiket Isten föltámaszt, azokat nemcsak a halálból gyógyítja ki, hanem a betegségből is, amely a halálnak okozója volt. Lázár, miután föltámadt, nem maradt olyan, mint a hulla. Asztalhoz ült és evett, s a zsidók összesereglettek Jeruzsálemből, hogy lássák ezt a halottat, aki újraéledt s újból egészséges.

Amikor Isten látta, hogy az ő első terve-

zete a világ ártatlanságára vonatkozólag meg-
hiúsult, mintegy széttört az első bűn által,
amikor látta, hogy a szabadakarat első válasz-
tása a Jó és Tökéletes helyett a mulandó és
önző én felé hajlott, vajjon akkor Isten az ő
tervének töredékét, talán mint valami tört
edénynél szokás, csak kapcsokkal és forrasztással,
ügyesen kendőzött szerencsés fogással
próbálta volna összeállítani? És csak ez lett
volna az ő irgalmasságának új terve? Nem
sértené-e ez a valótlan állítás minden kato-
likus pap fülét reggelenként a szentmisében,
amikor azt mondja: — *mirabiliter condi-*
disti . . . mirabilius reformasti — csodálatosan
alkottad . . . csodálatosabban megújítottad?

El kell tehát üzni a lelkekből a helyrehoz-
hatatlan bajtól való nyomasztó félelmet. A
jobb lator is bejutott még aznap a menny-
országba. A bűnbánat oly erős és hatalmas
lehet, mint a halál. Az a tudat, hogy valaki
bocsánatot nyert, termékeny talaja lehet a
virágzó lelki életnek. Áldaniok kell tehát az
Istent különös kegyelméért nemcsak az ártat-
lanoknak, akik Istenhez hűek maradtak, ha-
nem a bűnbánóknak is, akik hozzá vissza-
tértek.

VI.

*In manus tuas.
A te kezedbe.*

Istenem, szeretnék veled együtt elmélkedni a halálról, amelyen te is keresztülmentél éretünk. Szeretnék elmélkedni halálomról, amely oly titokzatos előttem és rettegésbe is ejtene, ha nem tudnám, hogy az nem szakítja meg veled való szeretetviszonyomat és nem változtat lelkem állapotán, ha akaratom őszintén reád irányul.

Néha úgy beszéltek nekem utolsó órámról, mintha annak a legrémületesebbnek kellene lennie. Úgy festették le halálomat, mint a pogányok szokták: egyedül a test feloszlására, a rothadásra és enyészetre irányították figyelmemet s a temető sivár elhagyatottságát állították eléem, mintha lelkem is oda volna zárva halálom után abba a néhány arasznyi koporsóba, s mintha nekem, Krisztus tanítványának, száműzöttként ott kellene bolyonganom a temető sírjai között.

Ki kell emelnünk lelkünket ezekből az egyoldalú és hézagos felfogásokból, amelyek gyakran befödik vagy legalább is nem mutatják Isten hűséges jóságát, amelyre a hű lelkek mindig számíthatnak, s csüggedést, kételkedést vetnek a lélekbe Isten ígéretei és irgalma

íránt. Pedig a bizalmat Istenben mindig meg kell őrizni, a szolgálai félelmet pedig távol kell tartani. Az Isten íránt való szeretettel csak a fiúi félelem férhet meg s ez azt jelenti, hogy féljük és rettegjük a jó Istent, nehogy szerető mennyei Atyánkat valamivel is megbántsuk.

Jól tudjuk, hogy azoknak minden okuk megvan, hogy az Igazságtól rettegjenek, akik a hazugságból éltek és abba vetették reményüket. A színlelés és csalfaság csak ideig-óráig tart, s eljön a pillanat, midőn a halál lerántja a leplet, az álarcot, mely a valóságot takargatja. Tudjuk, hogy az élvezethajhászok és a mulandók kedvelői érezni fogják az *éjtszakai tolvaj* kíméletlen erőszakosságát, midőn kiragadja kezükből hamis kincseiket. Szeretnünk is kell a halálnak ezt az irgalmatlan igazságosságát, szeretnünk kell tanítását, mert mindennek megadja a megillető helyet és megvilágítja földi életünk háttérét; szeretnünk kell, mert határozott és kikerülhetetlen, komoly és végleges... A halál elsöpör mindent, ami mesterkéltséget, letarolja a bozótot és látni engedi a valóságot.

De nem szabad zavart támasztani és aggályosságba vetni a hű lelkeket azzal a fizikai rémülettel, amelyet a halál okoz.

Az Úr nem készít titokban semmit, amivel éppen utolsó óráinkban szeretne ráijeszteni

híveire, nem várakozik az utolsó pillanatig, hogy akkor figyelmeztesse övéit, amikor már késő és amikor már nem járulhatnak a szentségekhez, hogy letöröljék lelkükről a vétket, amelyről gyarló emlékezetük megfeledkezett.

Az Úr nem áll majd elő diadalmaskodva, hogy régi tartozásokat követeljen azokon, akik őt alázatosan kérték életükben, hogy ne emlékezzék többé régi bűneikre: — *ne emlékezzél meg régi gonoszságainkról* (Zsolt. 78, 8.) — vagy azokon, akik térdenállva könyörögtek, hogy világosítsa fel őket az Úr és mutassa meg minden adósságukat, tárja föl minden vétküket, hogy megtisztulhassanak, s akik jóakarattal igyekeztek minden kötelezettségüknek eleget tenni s igaz szívvel fordultak az Úrhoz és készek voltak minden óhaját teljesíteni.

Igy, igaz keresztény lelkülettel szeretnék a halálra gondolni, mint tanítványod. Tehát veled, Mesterem, veled együtt kell rá gondolnom, aminthogy benned, Uram, akarok meghalni és a *te kezedbe* ajánlani lelkemet.

Mindennap rágondolhatok a halálra, mert mindennap gyakorolom azt valamiképen. Szüntelen igyekszem önmagam számára meghalni. Az én örök értékeimet is folyton a *te kezedbe* teszem le. Tied életem, tied napjaim, szándékaim, fáradalmaim, megpróbáltatásaim és

áldozataim. Fölajánlottam és elfogadtad értelmemet, emlékezetemet, akaratomat. A hit, remény és szeretet által pedig már a túlvilági fényben élek. Ha halálom órája elérkezik, nem az a főtennivalóm, hogy rémületbe temetkezzem, mint azok, akik számára idegen vagy, Uram.

Nekem nem kell rettegnem jövőteledtől, mint a hűtleneknek az Úr bosszúálló korbácsától, hanem a te kegyelmed békéjében tovább kell szőnöm a menyegzői ruhát, amely lelkemet ékesíti a döntő pillanatban, amelyben meg kell jelennem előtted.

Megjelenni előtted? Hiszen éppen ezt gyakorolom mindennapi imámban, minden elmélkedésem előtt. Hitem pedig régtől fogva arra oktat, hogy sohasem vagy távol tőlem. Velem együtt dolgozol lelkem megváltásán, megszentelésén és egyéb műveden a többi lelkekben. Ha annyi ideig együtt dolgozol velem a közös művön, vajjon akkor, halálom óráján, egyszerre magamra hagynál? Te, aki magadat hűséges társul adtad nekem, egyszerre megváltoztatnád bánásmódodat velem szemben éppen akkor, midőn akaratom szerint lelkem elválík testemtől?

Halálom kell hogy a te diadalod legyen. Azt akarom tehát, hogy diadalod minél teljesebb legyen. Tehát nem akarom azt megcsón-

kítani kislelkűséggel s azáltal, hogy bizalmam megrendül benned. Irgalmadban, hűségedben, jóságodban való bizalmamnak ki kell állania azt a tűzpróbát, talán a legnagyobbat, hogy ne legyek méltatlan tanítványod. Az első keresztényekben bámulták, hogy mily könnyen halnak meg; az ő derült nyugalmuk tanúbizonyság volt és dicső vértanúságuk közepette is ragyogott s megnyerte a hitetleneket.

Elfogadom, Uram, előre is, hogy bármely órában és bármely körülmények között elszólíthatsz az életből. Nem tudom pontosan, mit ér életem, talán nem tartottam elmúlt életem fölött a legaprólékosabb dolgokra kiterjedő szemlét, emlékezetem hézagos és a réseken keresztül elég sok emlékem elillanhatott, amelyek hűtlenségemre vonatkoztak. De te ismersz engem, Uram, *te mindent tudsz*, te méltóvá tehetsz engem magadhoz, *te mindent tehetsz* (Lauda Sion). — Tudom, mennyit törődtél nyomorúságommal, hiszen egész életemet a te irgalmad és jóságod ragyogja be.

Ha majd velemszületett gyöngeségem nem bírja tovább, ha nem tudom továbbvinni a földi élet terhét gyöngé testemen, ha mint a léket kapott hajó süllyedek, akkor nem kételkedem, hogy isteni szeretetedbe fogadsz, és biztos vagyok, hogy nem hagyod el művedet a döntő percben, a válságos pillanatban, ak-

kor, midőn örökkévalóságom formáját öltöm magamra.

Tehát a te kezébe ajánlom magamat. Hozzá akarok szokni, hogy naponként neked ajánlom magamat, hogy naponként meghaljak magamnak és te élj mindinkább bennem. Erre visszatérek minden imádságomban. Az imádság úgyis önátadás és egyesülés Istennel, elválás a teremtménytől. Tehát imádkozva gyakorolom magamat a halálra és imádkozni fogok még haldokolva is.

VII.

*Sume et suscipe.
Vedd és fogadd.*

A tökéletesség nem önmagunk kifosztásában és ürességünkben végződik, hanem az Istennel való egyesülésben. Nem szegényekké, hanem gazdagokká tesz bennünket. Az első boldogság is birtokosnak nevezi a lelkeket: övék a mennyek országa.

Az Anyaszentegyház sohasem tartotta a tökéletességet pusztá negatív erénynek, hanem lelki gazdagodásnak, lélettöbbletnek, életfejlődésnek, amely által teljesebben lehetünk azok, amiknek lennünk kell, s amely által hasonlókká leszünk az isteni élet teljességéhez.

A halál nem végállomás, hanem átmenet az örökkévalóságba, égi születés, — *dies natalis* — mint a martirológium mondja. A halál s vele együtt az önfeláldozás, önlemondás vagy önmegtagadás csak lépcsőfokai, feltételei magasabb, teljesebb életnek, értékesebb növekvésnek. Az alantas *ént* azért tagadjuk meg, hogy az isteni kegyelem erejével a lelki, a tisztult *én*, a legigazibb *énünk* jusson uralomra. S ez nagylelkű önlemondásba, önmegtagadásba kerül. De ez csak eszköz arra, hogy az Isten szeretete minél teljesebb uralomra jusson lelkünkben. Minél nagyobb az önmegtagadás vagy az önszeretet megtagadása, annál több helyet adunk át az isteni szeretet uralmának. A folyton tartó és fokozódó önmegtagadás azonban nem köti mindinkább gúzsba a lelket, hanem mindig szabadabbá teszi, megmenti a lelki szabadság nagy akadályától, az alantas és önző *én* uralmától.

A lelki élet haladását a mindig értékesebb és értékesebb aktusok mutatják, nem pedig a mindig nagyobb nehézségek. Itt nem úgy van, mint például az ugróversenynél, ahol mindig nehezebb a győzelem, mert minden ugrás után magasabbra emelik a zsinórt. A lelki élet haladásának és tökéletességének nem a nehézség és az akadály a fokmérője, hanem a tevékeny szeretet.

Az erénynek lényegében van, hogy minél jobban fejlődik, annál könnyebbé teszi a neki megfelelő cselekedetet. Az a könnyű aktus, amely nem kerül nehézségébe a léleknek, de amely a kegyelemből fakad és az Istennel egyesült akaratból, sokkal értékesebb lehet, mint valami nehéz, nagy tett és világgraszoló, titáni erőfeszítés.

Különféle módja lehet a vértanúságnak és nem azoknak a vértanúsága, vagyis bizony-sága a legjobb, akik a lehangosabban kiáltanak, hanem akik a legbensőbben egyesültek az igazsággal, amelyről tanúskodnak. A nagy szent tettek is különfélék, és nem azok a leg-szentebbek, amelyek a legnagyobb erőfeszítés árán születnek meg, hanem amelyek a leg-tisztább szeretet tevékenységei. A Szent Szűz erényei nem kerültek erőfeszítésbe.

A tökéletesség tehát a szeretetben végződik és lesz teljes. A szeretetet pedig nem szabad összetéveszteni valami gyöngéd érzelemmel. Ez magában még nem szeretet. A szeretet teljes és tevékeny önátadás, hogy mindinkább Isten legyen Ura szívünknek az élet minden viszonylatában. Ide kell vezetni a lelkeket, amelyeket Krisztus vére váltott meg. Ez az emmauszi szállás, ez a betániai kastély. Mert az örök élet, amelyet a szentek már e földön megkezdének, nem egyéb, mint az Istennel való tevékeny szeretetegyesülés.

Melyik legyen tehát a teljes nagylelkűség imádsága? Mikor mondhatjuk a lelkeknek: menj, most mindent megmondtam, nincs több titok előtted — *mindent, amit hallottam Atyámtól, megjelentettem nektek.* (Jn. 15, 15.) — Mi legyen az utolsó szó, amely után a pontot tehetjük?

A nagy önátadás és önlemondás iskolájának utolsó szava tökéletességet, teljességet jelent: — *elég gazdag vagyok és egyéb után már nem kíváncszom* (Szent Ignác imája). — Ez elég nekem, Uram, adományod túlhaladja minden kívánságomat.

A te szereteted és a te kegyelmed jelenti: a te szeretetedet bennem és az én szeretetemet benned, jelenti a kérdést és a feleletet, a keresést és a megtalálást. Így egybeolvad a mi szerepünk, Uram. Te kerestél engem és megtaláltál, de isteni kegyelmed azt akarta, hogy én is keresselek. És tapogatództam, fáradtam, míg íme most megtaláltalak: — *megfogtam őt, el sem bocsátom.* (Én. én. 3, 4.) — Te kérdeztél és én feleltem, de a te kegyelmed ösztönzött, hogy én is kérdezzek és kiáltssak. Így kerestelek és kérdeztem fáradt utaimon a láthatárt, ahol az én egyetlen reményem, a te teljes szereteted fölragyog számomra.

A tökéletesség, a teljesség az a legfőbb

cél, amely felé minden igazszívű ember igyekszik. A haladás nem azt jelenti, hogy adjunk minél többet s így mindig kevesebbünk legyen, hanem, hogy mindig jobban és teljesebben adjuk oda magunkat, hogy minél bensőségebben egyesüljünk azzal, akinek magunkat adjuk.

Vedd és fogadd! — Ez tehát a szeretet-egyesülés imádsága. Vedd, Uram, és tedd magadévá értelmemet, hogy mindent a te bölcseséged szerint ítéljek meg, hogy minden véleményemet te sugalmazd. Így megmentődik az én értelmem, s nem szükséges, hogy azt lerontsuk vagy elfojtsuk; hiszen értelmünkbe van oltva a hit kegyelme és mindig az Úr jelenlétére figyelmeztet.

Vedd és fogadd emlékezetemet és alakítsd azt is, hogy bizonyos módon az is isteni emlékezetté legyen, és csak jótéteményeid emlékét őrizze meg. S hogy ez a kérés is teljesülhessen, nem szükséges emlékezetemet sem lerombolnom. Hogy tökéletes lehessen, nem kell elfelejtenem keresztségemet, sem a megtestesülést, sem Betlehemet vagy a Kálváriát...

Vedd és fogadd el akaratomat és tedd azt is istenivé! Kegyelmed régtől fogva fáradozik ezen, még mielőtt értelmem megnyílt volna és sok önkénytelen törekvésemet irányí-

totta titokzatosan a Gondviselés természetfölötti ereje. Uram, a te sugalmazásod irányítsa még ötleteimet is! Add, hogy akaratunk egy legyen és semmiben se szakadjak el tőled! Így istenivé válik minden tehetségem, s közted és köztem nem lesz különbség cselekvésünk irányító elveiben. Egyességünk annyira mélységes lesz, hogy örökkévalóvá válik. És ha nem a te akaratod szerint akarnék valamit, az egyenlő lenne számomra az öngyilkossággal.

De ehhez az egyességhez nem szükséges az én akarati tehetségem lerontása; nem az *abulia*, nem az akaratsorvadás a mi lelki életünk főtörekvése és a *Suscipe* imádság könyörgésének célja. Ha Isten ezt a betegséget bocsátaná reánk, elfogadnók kétségkívül az ő kezéből ezt is, mert mindent javunkra fordíthat, s mert magunkat teljesen átadtuk neki. Mégsem ez a lelki katasztrófa az, amit mi a *Suscipe* által kérünk. Nem azt kérjük, hogy semmivé legyünk, hanem hogy Istennel a szeretetben egyesüljünk.

VIII.

In medio Ecclesiae.

Az Egyház közösségében.

Nincs e földön jobb az imánál s az imák közt nyilvánvalóan legjobb az Egyház imája,

vagyis Krisztus titokzatos testének csálhatatlan imája, amely szüntelenül tevékeny. Sohasem magasztalhatjuk eléggé ezt az igazán liturgikus imát és nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy fölötte áll minden olyan imának, amelyben a keresztény csak a saját nevében és saját tekintélyével szól.

De nagyon jó, ha tudjuk, hogy melyik ima egyházi, liturgikus, és miről lehet azt megismerni. Mert ha mégoly őszintén is magasztaljuk kiválóságát, mégsem szabad megvetni vagy elnyomni rajta kívül minden egyéb imát. Gondolnunk kell rá, hogy az Isten bölcsesége sokféle csillagot ragyogtat az égbolton, s a legkisebb nem veszi el létjogát a legnagyobb mellett. Sok hely van az Atya mérhetetlen nagy házában. Ha templomot építünk, nemcsak aranyat használunk, hanem közönséges gerendát és formátlan vakolatot is. A kiváló nem mindig és minden körülmények között a legalkalmasabb.

A pap a gyóntatószékben csak szegényes viola-stólát hord ruháján és halk hangon oldozza föl az ismeretlen gyónót s mégis liturgikus cselekményt visz véghez, mert az Egyház nevében és tekintélyével visszavezeti az akolba az eltévedt juhot. Az ő feloldozásának értéke nem függ tehetségétől, erényeitől vagy tapasztalatától. Ő pap, tehát eszköze Istennek, s mikor feloldoz, ténykedése isteni.

Hogy az Egyházzal együtt imádkozzunk, hogy benne és általa cselekedjünk, nem szükséges nyilvánosan megjelenünk, mert nem a külső ténykedés a liturgia lényege. A liturgiának nem lényeges alkotórésze a szertartások pompája, sem a nagy tömeg jelenléte, sem a mozdulatok ügyesége s az ének szépsége. Mindez illő és nagyon dícséretes, sőt igen kívánatos is, hogy virágozzék a liturgiában, de az Egyház a csendes misében éppen úgy működik, mint az ünnepélyesben. E két mise — mint nyilvános istentisztelet és szentmiseáldozat — lényegesen nem különbözik, értékük a valóságban ugyanaz.

Az Egyházat nem csupán a szentmisén jelenlevő hívek látható csoportja alkotja, sem a kórusban éneklő egyháziak közössége. A liturgia nemcsak a külső megnyilvánulásban található. Ha valamelyik elhagyott lelkipásztor kis faluja teljes magányában egyedül mondja zsoltosmáját, az éppen oly egyházas, mint a kórusban énekelt ünnepélyes zsoltosma. Jézus Krisztus földi helytartója is alig mondja másként breviáriumát, mint magában.

Az a kapocs, amely az Egyház egységét alkotja, bensőbb valami, mint az összegyűlt hívek egymás mellé csoportosulása. Még ha szét is szórják a híveket, akkor sem szűnnek meg az egy akol lenni. Az Egyház éltető,

összetartó kapcsa Krisztus Lelke. Nemcsak az cselekszik az Egyház nevében, aki azt hangozan mondja. Azok, akiket az ő Lelke éltet, az ő papjai és szolgálói az ő nevében cselekedhetnek mindig és mindenkor, a legelhagyatottabb pusztaságban és a tengeri hajó magános kabinjában is. Elég, ha hivataluk ténykedését végzik, a többi nem lényegesen szükséges; ez azonban legkevesebbé sem jelenti, hogy hanyagoljuk el vagy ne becsüljük meg.

Add, Uram, hogy mindjobban megbecsüljem még a legszerényebb külszín alatt is a te örökké eleven működésedet hierarchikus Egyházadban. Add, hogy szeressem istentiszteleted fényét, s hogy örvendjek miattad a legöntudatosabban, ha húsvét ünnepén egész mennyei Jeruzsálemet rögtönzünk énekünkkel, kivilágításunkkal és pompázó dísszel övezzük a nagy titok fönséges egyszerűségét s dicsőítő énekbe és zenébe öntjük minden imánkat *hangos szavú cimbalmokon — húrokon és hangszereken.* (Zsolt. 150, 4—5.)

Azt is szeretni akarom, ami az elmúlt keresztény századok kultuszának emléke vagy ereklyéje, s nem ütközöm meg azon sem, ha a régiek iránti tiszteletből megőrizzük a módját is, ahogyan ők dicsőítették Istent... Bár a liturgia nem a múltból, hanem az örökkévalóból meríti erejét. Egyedül az isteni igazság s az isteni kegyelem változatlanok...

Igaz, nagy szeretettel akarok lenni a dicső keresztény mult iránt, de szeretni akarom a jelen katolikus életet is. Szeretem a mai istentiszteletet is, amelyet anyai gondossággal mai szükségünknek megfelelően rendezett az Egyház. Szeretem a Szent Szív-ájtatosságot és a lourdesi Szűz tiszteletét, szeretem az Oltáriszentséggel adott áldásokat a vasárnap délutáni ájtatosságnál.

Mialatt az utcákon tülekedik a tömeg és bámulja a csillogó, ragyogó kirakatokat és a fényes öltözetű járókelőket, robogó kocsikat, az Úr hívei, Szűz Mária tisztelői elvonulnak valami csendes kápolnába és egyszerű Mária-énekekkel dicsőítik a Szűzanyát, amint a családban szoktak énekelni... Add, Uram, hogy semmit se vessek meg ebből a jámborságból, melyet kegyelmed sugalmaz és Egyházad biztatólag jóváhagy. Adj nekem nagy, nagy szívet és tarts távol tőlem minden szűkkeblőséget, egyoldalúságot és türelmetlenkedést; add, hogy még azt is megáldjam, amit nem értek, föltéve, hogy Egyházad helybenhagyja.

Istenem, te vagy az örök jelenlevő. Ha bűneimet bevallom, az összes hívek láthatatlan tömege előtt teszem azt, előttük vádolom magamat és könyörgök — *minden szentek előtt és előtted, Atyám* (szentmise-imádság). Add, hogy mindinkább megértsem, mennyire

bensőleg függök ettől az örök liturgikus élettől, amely által minden javamat kaptam. Keresztisémtől temetésem *Requiem*-éig, mindent az Egyház nyilvános imája révén kaptam, még ha nem is volt az a nagy nyilvánosság előtt, hanem a magános csendben, mert ott is az Úr nevében, az Egyház nevében áradt reám a kegyelem.

IX.

Domus negotiationis.
Kalmárkodás háza.

Az imaélet akadályokra talál bennünk. Olyanok vagyunk néha, mint az elernyed, meglazult húr, amely az események érintésére vagy ütésére zavaros, tompa hangot ad, és nem határozott, tisztán csengő zenét.

Még ha Isten kegyelmének szava hangzik is bele lelkünkbe, arra sem szólal meg tiszta, határozott visszhang, mert lelkünkben, még lelkünk szentélyében is, más hangok zajongása morajlik.

Lelkünkben sok a számíttatás, az egyezkedés, az alkudozás. És mi ezt a közönséges eljárást talán bölcs tapasztalatnak, józan észjárásnak és kiváló, irígylésreméltó okosság-nak nevezzük... Megvizsgáljuk Isten óhajait, és sokszor a mi érdekeink és tudatos vagy

titkos vágyaink mértéke szerint ítélkezünk fölöttük. Keresünk *modus vivendi*-t, engedményeket és halasztásokat.

Az alkudozás azonban istensértés és pogány eljárás, amelyet még nem üztünk el lelkünkől. Az alkudozás mindenütt a mi szempontunkat akarja érvényre juttatni s a mi földies érdekeinket előmozdítani. Az önámítás és önhittség még arra is rávisz, hogy úgy viselkedjem Istennel szemben, mintha egyenlő tárgyaló felek volnánk és az én váltóasztalomnál megtárgyalhatnók vele ügyeink és üzleteink föltételeit.

Figyeljük csak meg életünket és hallgassuk lelkünk szavát! Valami áldozatról van szó s íme mi zúgolódva kitérünk előre: „hiszen mások is úgy tennének, mint mi”, szólal meg egy hang bensőnkben. De nézzük csak, milyen szellem sugalmazta; ne engedjük, hogy lelkünkben rejtőzködjék, világítsunk arcába az igazság teljes fényével és látni fogjuk, hogy nem keresztény szellem ez, hanem pogány. Nem látszik rajta a keresztség hatása. Tehát van még lelkünkben valami műveletlen, vad terület, ahová nem hatott még el Krisztus keresztségének ereje.

Nem arról van szó, hogy mások mit tennének, semhogy mit tettek. Viselkedésünket, életünket nem a szomszéd tettei szerint kell

irányítanunk, hanem Istennek kell engedelmeskednünk és hódolnunk a szerint, amit ő kíván mindenkitől. És Isten az ő adományai szerint ítél meg bennünket.

Az az Isten, akivel vitatkozni lehet, akitől fellebbezni lehet, nem Isten, hanem bálvány, mert Isten az egyetlen és legfölségesebb.

Alkudozás háza-e lelkem? — Hallgatom lelkem szavát, s íme most meg egy önfeláldozó, nagylelkű cselekedetet tagad meg és így mentegeti magát: „hová jutunk, ha mindig azt kellene mondanom. hogy: igen!” Nem meri hozzátenni, hogy *kinek* tagad meg valamit, pedig az adná meg a mondat teljes értelmét. Nem meri mondani: „hová jutunk, ha mindig azt kellene mondanom és felelnem *Istennek*, hogy: igen”.

Nézd meg jól ezt a szellemet is és világíts arcába. Aki így beszél lelkedben, az pogány s ezen sem látszik, hogy meg van keresztelve Jézus nevében, aki meghalt értünk, mindnyájunkért és szeretett mindvégig. — Hogy hová jutunk? Talán határok, korlátok és sáncok vannak köztünk és Isten között? Itt, eddig, én vagyok az úr, ott azon túl ő! És ha átlépné, túllépné a határvonalat, jogom van talán őt tisztelettel visszavezetni az ő területére? Az nem Isten, akivel így szabad beszélni, nem Isten, hanem báb, pogány isten,

valami erdő vagy forrás szelleme; ez nem az igaz Isten, mert ő mindenütt Úr és mindenütt otthon van. És ha a határokról és korlátokról kezdenék vele vitatkozni, félrebeszélnék és káromolnám őt. Én vagyok az ő területén, nem ő az enyémen, és ő sohasem bitorló, még ha le is törí azokat a korlátokat, amelyekkel önzésem körülkerítette magát.

Alkudozás háza-e lelkem? — Újból hallgatók és figyelek lelkemben. S íme új hangot hallok. Mintha térdre borult volna valaki és a hódolat minden jelét adná. Látom az oltáron ajándékát, nagy és gazdag ajándék! Mindent odaadott . . . Igen, majdnem mindent odaadott, amit adhatott volna s fogai közt mormolja: Mindent odaadok, mindent, csupán csak . . . ezt vagy azt nem. Valamit visszatartott a *keszkenőben*, valami rejtett kincset, talán valami semmiséget, értéktelen holmit, aminek egyedül az ő ragaszkodása adja meg az értéket. És íme a nagylelkűség mérlegén ez a hiány, e visszatartott dolog helye többet nyom, mint mindaz, amit odaadott. S Isten tekintete elfordul az ajándéktól, mert ő nem meggazdagodni akar abból, amit mi neki följajánlunk, hanem a mi szegénységünket akarja betölteni. Az ilyen lélek pedig nem szegény, hanem ragaszkodik a magáéhoz és így nem üresítette ki magát Isten kincseinek befogadására. Aki

azt mondja, hogy „mindent odaadok, kivéve ezt vagy azt”, az ámítja magát. S az ilyen eljárás sérti az igaz Istent. Ez pogány viselkedés. Az ilyen lélekben nem a keresztény szellem az irányadó, mert nem tudja, hogy mi illeti meg Istent.

Ime a teremtmény és a Teremtő közt megosztott lélek állapota! Az ilyen lélekben nem hallatszik jól Isten szava. A belső zűrzavar nem engedi, hogy Isten békéje uralkodjék, az a derült belső nyugalom, amely az egészséges, tevékeny lelki élet föltétele.

Gondoljuk meg, hogy lelkünk nem üzlet, ahol tárgyalnunk és alkudoznunk kell, hanem hivatásánál fogva Isten szentélye, ahol Istent imádnunk kell. Miért halmozzuk tele e szentély csarnokát a sok kifogással, alkudozással, késlekedéssel, visszavonulással; mire való az a sok *ha* és *de*? Miért nem segítünk az Úrnak, hadd borítsa föl a váltók asztalait, akik hamis értékekre váltják igazi értékeinket? Miért nem engedjük meg Krisztusnak, hogy mint otthonába jöjjön hozzánk, mint elismert legfőbb Urunk, mint Isten, akivel nem vitatkozunk, nem alkudozunk, hanem térdenállva fogadjuk s igaz, őszinte alázattal hódolunk előtte?

Kérjük az Urat, tisztítsa meg szentélyét, lelkünket a sok panaszkodástól, sópánkodástól, okvetetlenkedéstől, a bosszúságtól és

rosszkedvtől, mert mindez mint csöcselék elárasztja bensőnket. Kérjük az Urat, hogy szabadítson meg ezektől és hogy ő uralkodjék lelkünkben békésen és zavartalanul.

Az *alkudozás házát* le kell rombolnom lelkemben! Akkor az imádság tevékeny életem irányadó elve, mozgató ereje lesz s áthatja egész életemet. Ehhez azonban szükséges, hogy kiirtsam lelkemből a pogány gondolkozás gyökereit is és ne dédelgessem az önzés egy hamis elvét sem.

Mindennek meg kell adnom a maga helyét; s ha ezt jól meggondolom, belátom, hogy Istent nem csupán az első, hanem az egyedüli hely illeti meg lelkünkben, mert minden egyéb, ami van, csak az Úr szempontjából jelent valamit számunkra. Isten fölsége nem azt jelenti, hogy ő az első tagja valamely sorozatnak; mert Istent sehonnan ki nem zárhatjuk: ő a mindenség Ura, tehát semmivel össze nem hasonlítható.

X.

*In laudem Dei.
Isten dicsőségére.*

Gyakran lelkembe hangzott az a nagy igazság, hogy Isten dicséretére vagyok teremtve, hogy Isten dicsőítése az én egyetlen célom.

Valahányszor a magányba vonultam, hogy az egy szükséges fölött elmélkedjem, elem állt ez az első és ünnepélyes nagy igazság.

Elvitathatatlan szent igazság! Az Egyház tanítótekinélve is szentesítette s a vatikáni zsinatban határozottan kimondotta, hogy a világ és én csak azért vagyunk teremtvé, hogy Istent dicsőítsük, s aki ezt tagadja, az eretnek.

Minthogy ez az igazság, kell hogy ebből lelkünk táplálkozzon tudjon s általa egész életünket egyensúlyozhassuk. Csak helyes értelmébe kell behatolnunk! Mi az az Isten dicsősége? Ha a mi korlátolt, pusztán emberies felfogásunkkal fontolgatjuk, talán azt gondoljuk, hogy Isten dicsősége mindaz, amit ő a teremtményektől kap, amivel az ő nevét, művét és isteni voltát dicsőítjük. És ebből talán azt a gyakorlati következtetést vonjuk le, hogy Isten dicsőítése akkor a legjobb s a legtökéletesebb, ha minél többet adunk mi Istennek.

Ez még nem a teljes igazság. Óvakodnunk kell, nehogy féligazságokkal vezettessük magunkat. Valaha talán úgy gondoltuk el Istent, mint valami hatalmasságot, amely teremt magának lényeket, hogy azok hasznára legyenek. Azt is gondoltam, Uram, hogy neked szolgálni valami olyan kötelesség, amelyet kívülről raktak reám, emberi természetemre, mert magamtól csak a magam javát keresném.

Valamikor ellentétet láttam a te kívánságaid és az én óhajom között, a te szolgálatod és az én nagyságom között, a te dicsőséged és az én javam között. Elismertem, hogy jogod van kényed-kedved szerint bánni velem, de úgy láttam, hogy ez a joggyakorlás nagyon terhes reám nézve. Nem tudtam mindig összeegyeztetni az észből, a bölcséletből merített istenfogalmat, vagyis azt az Istent, aki mindent magáért és saját dicsőségére teremtett, az én *Credo*-m Istenével, aki megtestesült és meghalt értünk, a mi üdvösségünkért.

De istenileg sugalmazott szent Egyházad mindig az igazság fényét ragyogtatta és világos volt tanítása; csak ehhez kell ragaszkodnom, hogy elkerüljem úgy a janzenisták rideg elméleteit, mint az emberiség imádóinak szeszélyes ábrándjait. Igen, a te dicsőségedre alkottál minket, ezt meg kell értenünk és szabadakaratom legnagyobb készségével és hódolatával el kell fogadnunk.

Igen, a legkisebb mozdulatunktól kezdve a legnagyobb, a legfélelmetesebben komoly elhatározásainkig, mindenben egyedül Isten dicsőségére kell végső célunknak lennie. De ez a cél nem semmisít meg minket, nem törli el a mi értékünket. Nem megsemmisíteni, hanem tökéletesíteni kell magunkat és ez végeredményben nem megkisebblés, hanem növeke-

dés, hogy minél teljesebben azok lehessünk, amiknek lennünk kell.

Isten dicsősége nem abban áll, hogy Isten kapjon tőlünk valamit, amivel gazdagodjék, hanem reánk nézve először is abban, hogy mi kapunk valamit, ami által több vagyunk a semminél. Isten dicsősége nem a mi tőle független adományainkból szövődik össze, hanem az ő ajándékaiból és a mi ajándékainkból csak éppen olyan mértékben, amennyiben ezek az ő adományai is. — *A te adományaidat koronázod meg.*

A nap dicsősége nem egyéb, mint hogy megvilágosítsa az éjtszakát, hogy elolvasztja a havat, megérleli a vetést. Az igazság dicsősége az, hogy közli magát az értelemmel és azt magához hasonlóvá teszi. A vihar dicsősége az, hogy a viharzást, remegést közli az erdővel, a tengerrel. Isten dicsősége az, hogy létet, életet ad és istenivé tesz mindent a kegyelem által.

Isten nem akarhatta saját boldogságát növelni, sem új tökéletességekre szert tenni; — ez mind oktalan és istenkáromló beszéd volna. Az ő dicsősége az, hogy tökéletességét kinyilvánítja és közli a teremtés által s teremtményeit elhalmozza javaival. Tehát kapni, elfogadni Isten adományát, ez az én teremtmény-voltom lényeges feladata, s ez felel meg egy-

szersmind egész mivoltom legmélyebb vágyának. Így tehát az ő dicsősége és az én boldogságom nem két különböző dolog, amelyek közt valami lelket tépő választást kellene tennem, hanem az ő dicsősége és az én boldogságom az ok és okozat, a forrás és a következmény, az eredet és az eredmény, mindez ugyanegy osztatlan működésben.

Lehetetlen, hogy boldogságom más legyen, mint hogy Istentől kapjak, mint hogy őt bírom teljesen és *általá*, *őbenne* önmagamat. Lehetetlen, hogy Isten dicsősége a teremtésben más legyen, mint az, hogy ő magát közli velünk. Mert ha Isten nem adja, nem közli magát, semmi és senki sem kényszerítheti őt arra; és én nem létezném, ha Isten nem lett volna létezésem első oka. És most is szüntelen az ő fönntartó és teremtő működésének vagyok eredménye: ez vagyok és semmi egyéb.

Ha Istent nem dicsőítjük, az azt jelenti, hogy bezárkózunk előle, megtagadjuk neki a belépést hozzánk, elsáncoljuk magunkat önzésünkben és nem fogadjuk be őt, amint a sötétség sem akarta befogadni a világosságot.

Isten dicsőségére. (Fil. 1, 11.) — Isten külső dicsősége, dicsőítése, kell hogy kifejezze ezt a teljes készséges átadást, lelkünk megnyitását a szüntelen adó Istennel szemben. Tudnom

kell, hogy létem mélységes és igazi mivoltában Isten gondolatának és az én akaratomnak egybe kell esnie, mert létem és természetem egy isteni gondolat megvalósulása. Tehát az én legmélyebb, legeredetibb akaratomnak ebből az isteni gondolatból, azaz hamisítatlan természetemből kell fakadnia.

Nincs tehát mit választanom Isten és önmagam közt, mert nem találom meg magamat másban, csak öbenne. Hanem választanom kell a tanulékony és igaz én — amelyik egybeesik természetemmel és így dicsőíti Istent — és az elfajult, elkorcsosult, önmagának ellentmondó én között, amely önmagával meghasonlik és önmagát lerontja, mert nem fogadja be Istent őszintén és igazán, amint azt saját természete és Isten mivolta kívánná.

Létem szent dolog. Nem mondom tehát róla rosszat s nem mondom, mint a quietisták, hogy a megsemmisüléssel hódolunk leginkább Istennek. Igyekszem mindinkább megérteni, hogy nincs nagyobb, dicsőbb reám nézve, mint hogy Istentől kapjak, az ő ajándékait elfogadjam. Hiszen minden tőle van, tehát minden őt dicsőíti. S én akkor élek az ő dicsőségének, ha tevékeny szeretettel minden akadályt elhárítok, hogy az ő teljessége mindjobban betöltsön s így ő mindinkább dicsőítve legyen bennem. Ez az ő dicsőítése és az én boldog-

ságom. S ebben a boldogságban nincs önzés, nincs semmi rendetlen, mert ez az Istennek reám vonatkozó akarata, ez a dolgok rendje.

Istenem, sokkal bensőbb egységben vagyok veled, mint gondoltam, mert magam számára semmi sem vagyok, hacsak nem általad, a te dicsőséged és dicsőítésed által.

XI.

Semivivo relicto.

Félholtan hagyák őt.

Sokan vannak a lelkek közt, amelyek vándorognak az istenes életben, amelyekben pislog az élet, de kevesen, amelyekben eleven élet virul. E keveseken kívül ott van a közép-szerűek és gyávák nagy serege, akiket a Szentírás szavaival langyosaknak, lanyhának nevezünk.

Ha az ember kiszakítja magát az isteni szent akarat kötelékeiből, rablók kezébe kerül, akik lefognak, kifosztják és ott hagyják. A lélek okatlan kívánságai, rendetlen törekvései azok a rablók, amelyek reá leselkednek s ha hűtlenül elhagyta Isten oltalmazó kezét, félholtra nyomorgatják.

Istenem, szeretném jól megfontolni, mi az a lanyhaság, amelyre vonatkozólag annyi komoly figyelmeztetést hallottam. Szeretném

tudni, vajjon az én gyöngeségemben szintén a középszerűek közül való vagyok-e, akiktől undorodol, vajjon én is olyan félholt vagyok-e, áldozata szenvedélyeimnek és fékezetlen rossz hajlamaimnak?

Ha azt mondják, hogy a lanyhaság a léleknek fáradtsága, elernyedése, bágyadtsága, nekem is eszembe jut, hogy ismerem ezt a lelkiállapotot és nyugtalanság száll lelkembe. Talán reám is vonatkoznak azok a kemény elítélő szavak, minthogy gyakran fáradt a lelkem és kedvetlen; nincs benne lendület, sem tűz, sem elevenség. Én is lanyhának tartsam magamat, mert szomorú, csalódott és szárnyaszegett vagyok?

A lanyhaság lényege nem az érzelem, hanem az akarat állapota, tudatos állásfoglalás, meggondolt lelkiállapot. Tehát nem valami levert, szomorú lelki fáradtság, hanem szándékos vonakodás és késlekedés, hogy az Isten akaratának útját folytassuk. A lanyhaság olyan lélekben van, amelyik előre elfogadja a bocsánatos vétket s azt szokásává teszi.

Hogy megtudjam, vajjon lanyha vagyok-e, mindenekelőtt nem hibáim számát kell néznem. Mert ez a szám növekedhetik és fogyhat a nélkül, hogy lelkem belső állapota változnék. Elég, ha a körülmények megváltoznak. A legtürelemtelenebb emberből is ritkán tör ki

a harag, ha valami békés régióba kerül és csupa tanulékony előzékenység veszi körül. Azért türelmetlensége, bár ritkán nyilvánul meg, nem csökkent és az, aki a szíveket vizsgálja, nem lát haladást. Még azt sem mondhatjuk, hogy a vétek nagysága általában és közvetlenül biztos jele volna a lanyhaságnak. Szent Péter sem volt lanyha bukása előestéjén, az utolsó vacsorán. Vannak mélységes és hirtelen bukások, amelyektől a buzgóknak is kell félniök, mint mindenkinek.

A főszempont a tudatos megalkuvás a bűnnel, vagyis ha a lélek könnyen vétkezik, és a bűn bejöhet a lélekbe a nélkül, hogy azt mozgalomba hozná. Ez a jele a lélek ellenségével való paktálásnak, s arra mutat, hogy az akarat titokban már előre elfogadta a bűnt.

Aki őszintén mondhatja Istennek: Uram, határozott szándékom, hogy semmit sem tagadok meg tőled, teljesíteni akarom minden kötelességemet és minden kívánságodat, nem tartok meg magam számára semmit, nem titkolok el semmit, átadom teljesen egész akaratomat; — az ilyen lélek jó és hűséges tanítvány. Az ilyennek lelkiállapota nem lanyha és nem is lehet az, bár botlani mégis fog. De botlásai csak átmeneti balesetek és jó lelkiállapotának időnkinti elhomályosulásai. Hogy botlásait helyrehozza, elég neki az Isten ke-

gyelmével előbbi jóakarátát újra föléleszteni és fölfrissíteni s ezzel mintegy becsukja azt a zárójelet, amelyet a botlás nyitott életében.

A lanyha azonban nem akarja kimondani az őszinte és tettekben nyilvánuló, teljes önátadás szavait. Adni kész, de csak eddig vagy addig a határig; aláveti magát, kivéve ezt vagy azt az esetet. Tehát így előre látja és szándékosan akarja lelki hiányait, bénulását; tudja, hogy nem mond le erről-arról, amit az Isten parancsa — ha nem is súlyos bűn terhe alatt — kíván tőle. Lehet, hogy a ragaszkodás magában véve nem nagyjelentőségű, talán csak szándékos restség, haragtartás, szokás-szerű szabálytalanság, de a földolog az, hogy a lélek szándékosan rabjává szegődik valamelyik zsarnokának. Ez teszi a lelket lanyhává.

Két ember halad az úton. Az egyik egyenesen jár, de belebotlik egy kőbe és elesik. Fölkel és folytatja tovább útját, meggy határozottan és egyenesen. A másik sánta, nem botlik bele semmi kőbe, talán nem esik el súlyosan, de egy lépése sem rendes, mert a járás eszköze, a láb hibás nála.

A mi erkölcsi életünk eszköze szabadakaratunk. Akaratunk helyes, ha engedelmeskedik legfőbb törvényének és tudva, szándékosan mindenben aláveti magát Istennek és

egyedül csak neki. Ez az alávetés, bár nem tesz lehetetlenné minden botlást, de a botlás mégis következetlenség. Az ember eleshetik, de nem sántít és ha fölkel, ismét egyenesen jár.

Ha ellenben az akarat rendetlen és szándékosan nem veti magát alá Isten parancsainak, ez sánta, hibás akarat, s a belőle származó rendetlen cselekedetek következetesen betudhatók az akarat rosszságának. A sántítás nemcsak lehetséges, hanem következetesen történik.

Magamra tekintek. Talán én is egy vagyok a lelki nyomorékok, sánták, félholtak közül? Talán én is lanyhaságban tespedek, és nem hódoltam meg igazán akaratod előtt, Uram? Az én lelkem is ott vergődik és nem állok talpra, ha szavad ereje, villáma föl nem ébreszt — *az Úr szava összetöri a cédrusokat.* (Zsolt. 28, 5.)

Add, hogy fölkeljek aléltságomból, lanyhaságomból.

Talán én is úgy tettem, mint Ananias és Zafira, hogy két részre osztottam javaimat és egyik kezemben szorongattam a felét, és amikor a másikat odaadtam, úgy tettem, mintha mindent odaadtam volna. Talán azt mondtam: mindent, csak ezt nem! S azzal ámitottam magamat, hogy van valami jogom Istennel

szemben, és hogy személyes érdekeimet kell védenem vele szemben és félnem kell, nehogy Isten túlságosan kifosszon mindenemből? Ha így van, akkor igazán a lanyhák közül való vagyok, akiktől undorodik az Úr. És én talán nem is gondoltam rá, hogy ilyen életmóddal barázdáimba semmit sem vetettem.

XII.

*Obviam ei!
Vele találkozni!*

Különböző körülmények közt lehet vele találkozni. Ha virágvasárnapon számlálnók meg tanítványait, szorongana a sokaság az ő aklában.

Nagyon sokféle szempontból lehet tekinteni az Urat, mert tökéletessége kimeríthetetlen és fölülmúlja a mi gyarló bölcseségünk minden számítását. Azt sem tudjuk előre, mily formában nyilvánulhat meg kívánsága, ha szembetaláljuk vele magunkat életünk valamelyik ösvényén.

Az élet sok meglepő találkozást rejteget magában. Találkoznunk kell a halállal, váratlan csapásokkal vagy szenvedésekkel; találkoznunk kell talán ellenséggel vagy váratlanul lesújtó hírrel. Mi is úgy vagyunk gyakran az életben, mint a hajós, akinek el kell szánnia

magát indulása előtt, hogy a tenger haragjával találkozik és a vad viharral kell szembenéznie.

Van alkalom találkozásra a Mesterrel is, talán az éjtszakában, mint Nikodémus, vagy a szeretet verőfényében, mint a szentek. Van találkozás Júdással s a durva csöcseléssel. Találkozhatunk az igazsággal s igazságossággal és a rágalommal. Mindez lehetséges. De, hogy ismeretlen jövőm milyen találkozásokat rejteget számomra, azt nem tudhatom. Egyet azonban biztosan tudok s ez az, hogy a Mestert el nem kerülhetem. Őt el nem tüntethetem életem utairól s a vele való találkozást ki nem kerülhetem.

Nem hazudhatom, nem mondhatom, hogy nem tudok róla, hogy nem áll lelkem előtt életem útjain. Tudom, hogy találkoznom kell az ő nagy kívánságaival, tegnap éppenúgy, mint ma és holnap. Tudom, Uram, hogy kikerülhetetlen vagy s hogy mióta a földre jöttél s az emberek fiai közt vagy, nekik találkoznok kell veled.

Hitem terólad, a te jelenlétedről beszél. De há reád gondolk, ha lélekben szembejövök veled, gyakran megmozdulnak lelkemben az én szenvedélyeim és vétkes hajlamaim, mint-ha valami csapatra ráijesztenének a sötétben. A te jöveteled fényt áraszt szét. A mi dene-

vérjellemünk pedig vágyódik a félhomály árnyékai után.

Eléje kell mennem. (Mt. 25, 6.) — Létem egész súlyával és kegyelmed minden erejével feléd vonzódok, találkozunk kell. Milyen lesz e találkozás, milyen formában mutatkozol előttem? Nem süllyedek-e el nyomorúságom hullámaiban, mint apostolod a Genezáret-taván, amikor feléd közelgett?

Szemtől-szembe látom magamat veled és reád irányítom figyelmemet, a te fölséges és mindenható tekintetedre. S talán egész életem sorsa függ egy ilyen találkozástól, midőn meg kell értenem téged, a te akaratodat és a szívtisztasággal látnom kell, hogy mi az Isten.

Aki velem szemben áll, nem valami diadalnak fényében sütkérező, fölséges kényúr, aki előtt csak szertartásos imákat kell mondanom és akit kielégíthetek ragyogó tiszteletnyilvánítással és szépen csengő szavakkal.

Ő nem valami hajthatatlan, kíméletlen uraság, aki rászabja mindenkire a maga terhes feladatát, megköveteli a kamatot a kölcsönadott összegekről, learatja és leszüreteli azt, amit nem vetett és nem plántált. Ő nem olyan Úr, akit csak kemény kénytelenségből lehet szolgálni, s akinek azután dacos önérzettel oda lehet adni mindazt, ami őt megilleti.

Ő nem valami szájalomért könyörgő ál-

dozat, aki csak azt kéri, hogy vigasztalják, hogy melengessék, és akit részvéttel és elérzékenyült sirással ki lehetne elégíteni.

Ő nem csupán Úr, akit szolgálnunk kell, nem csupán Király, akit tisztelnünk kell, nem csupán áldozat, aki iránt részvéttel kell lennünk, ő az egyetlen és mindent felülmúló Krisztus, az ő végtelenül tevékeny megváltói szerepében!

Tehát a tevékeny, a dolgozó Megváltó az, aki csendesen, de határozottan kívánja közreműködésemet, kívánja, hogy munkatársává szegődjem fenntartás és korlátozás nélkül; hogy nagylelkűen átadjam egész szívemet. Kíván tőlem életáldozatot életemnél nagyobb, értékesebb ügy szolgálatában, amelyért érdemes minden lelki erőnket odaadni. A tevékeny, dolgozó Megváltó az, akivel találkoznom kell s azután soha többé el nem szakadnom tőle. Vele kell maradnom. Ő az, aki szüntelen fáradozik és dolgozik, és néha mindennap újra kezdi a szívek megváltásának munkáját a feledékeny emberekben s a hűtlen lelkekben, ő az, aki nem veszi el türelmét mégha látja is, hogy szüntelen lerontják művét.

Eléje kell mennem! — Ő az, akivel szembenállok most és mindig, ő kéri férfias, világos feleletemet. Nem azt mondja most, hogy hivatalos vagyok résztvenni az ő győzelmében és

dicsőségében, hanem, hogy nagy művében még semmi sincs befejezve, kivéve az ő részét. Így tehát nagy feladat elvállalására szólít fel.

Az ő műve még nincs kész! Nézzünk csak körül! Vajjon a világ magára öltötte-e már Krisztus formáját? Vajjon a világ arculatában ott vannak-e azok a vonások, amelyeket a Szentlélek akar rajta kidomborítani? Vajjon az értelmes teremtmény visszatért-e Urához a hűtlenségből, vajjon hódol-e az ember s vele együtt az egész világ a Teremtő előtt?

Még semmi sincs befejezve, minden csak kezdődik, és a világ megszentelődése még vajdó állapotban van. Még semmi sincs befejezve és mindenütt ott van a nagy, nehéz feladat. A rosszat nem lehet kiirtani a nélkül, hogy akik azon fáradoznak, véresre ne sebezék magukat.

Ha felelni akarsz Krisztus hívására, át kell neki adnod magadat testestül-lelkestül és bele kell állnod a kemény munkába, abba a küzdelmes kereszteshadjáratba a sötétség hatalma ellen, amely kegyetlenebb, mint a hajdani Szaladin. Bele kell nyugodnod abba, hogy a hitből élsz s nem bérért szolgálsz, és hogy talán ez életben nem is látod meg aratásod napját, sem győzelmed fényét.

Még semmi sincs befejezve s mindenütt ott

van a nehéz feladat! De a munkát el lehet kerülni és a nagy teher alól ki lehet menekülni a nélkül, hogy szükségképen örök üdvét kockáztatná valaki. Mert Isten nem zárta el föltétlenül mennyországát az önző számítók elől, akik megelégszenek azzal, hogy a súlyos bünt elkerülik. Hogy mindent odaadunk, hogy sorunkat azonosítsuk az Úréval, hogy ne elégedjünk meg a parancsok megtartásával, hogy kövessük őt mindvégig, mindenben, visszatartás nélkül, — hogy mindezt megtegyük — Isten nem akart mást adni buzdításul, mint az ő kegyelmét szívünkben és az ő nyomorúságát felebarátunkban, akivel azonosítja magát: *amit a legkisebbnek teszték... nekem tesztetek.*

Gondoskodott róla, hogy óhaját szívünkbe ültesse és titokban előkészítse feleletünket, hogy tudjunk mit mondani, ha szemben találjuk magukat a tevékeny, dolgozó Megváltóval. Teljesen hiábavaló halasztgatni ezt a találkozást és igen nagy képmutatás, ha úgy teszünk, mintha észre sem vennők azt, ha elmegyünk a kérő és kérdező Krisztus mellett, mintha semmit sem látnánk és semmit sem akarnánk hallani.

Nem azok a nagylelkűek, aki szívesen csatlakoznak a diadalmenethez és pálmát, virágot szórnak, amikor mindenki Hosanna-t

énekel. Hanem azok az igaz lelkek, akik bár jól tudják, hogy kemény nehézségekkel kell megküzdeniök és hogy a fáradságos út kövei véresre sebzik lábukat — mégis öntudatosan felelnek a Megváltónak: *mindenre készen, mindig és mindenütt!*

XIII.

*Semper orare.
Mindenkor imádkozzunk!*

Mindig vissza-vissza kell térni erre, mert az üdvös leckék nehezen hatolnak be sok minnennyel túltömött fejünkbe és szórakozott tekintetünk nem annyira az állandó és változatlan dologban, mint inkább más egyebekben keresi azt, ami örvendezteti és tökéletesíti életünket.

Mindig imádkozzunk! E kívánság öröme gerjeszt és megzavar egyszersmind, mert látom, mily egységet és békét teremtene az állandó imádság lelkemben, de azt is látom nagyon jól, hogy külső tevékenységem és belső imaéletem között az összhangot nem teremtetem meg egy csapásra. Vajjon megteremtetem-e egyáltalában? Hogy imába merüljek, nem kell-e abbahagynom munkámat? Hogy dolgozzam és ügyeljek számításaimra, kutatásaimra és teendőimre, nem kell-e megállíta-

nom, félbehagynom az imát, hogy így kizárólagosan munkámnak szentelhessem magamat?

Oly régóta keresem ezt az egyensúlyt, Uram, és próbálgatom a különféle megoldásokat. Megkísérlem úgy megoldani a kérdést, hogy a két tényező egyikét elhanyagolom: föláldozom imádságomat s azzal nyugtatom meg magamat, hogy így többet dolgozom. Ügyetlen mentegetés! Az apostoli munka nem pótolja az imádság hiányát, mert az imádságot semmi sem pótolja, még a lelkipásztorok munkája sem, s a legnagyobb lelki sikerek és hódítások sem. Ahol az imádság hiányzik, ott nagy hézag van az isteni művön, tátongó hézag, bármilyen díszesen cifrázza is ki az ember a szakadás helyét, a hézagot.

Az egészséget nem lehet pótolni a gazdagsággal. A tudatlanságot nem pótolja az izomerő. A szem nem végezheti a kéz munkáját és nem húzhat ki szögeket a falból. Az imádságnak is megvan a maga jellegzetes, szükséges szerepe. Minden attól függ, hogyan tölti be szerepét.

Istenem, valaha azon fáradoztam, hogy a tevékenységet az imával úgy egyesítem, hogy azok valami ügyes rendszerben egymást felváltsák. Vigyáztam, hogy munkámban túlságosan el ne merüljön lelkem, s mihelyt észrevettem, hogy elmerülök, újra fölemeltem hoz-

zád lelkemet és imádkoztam, helyesbítettem jószándékaimat, kértem világosságodat vagy könyörögtem irgalmadért. Azután az imáról ismét áttértem munkámra olyanformán, mint a madár a kalitkában, mikor egyik rúdról a másikra ugrik, vagy mint a járókelők lába, akik csak azért teszik azt a földre, hogy ismét felemelhessék. Azt gondoltam, hogy életem megtalálja a folytonosságot valami váltóáramhoz hasonló módszerben, csak arra kell ügyelnem, hogy a megszakítás elég gyakori legyen.

Úgy láttam, hogy akaratomnak ez a gyors hullámozása és rezgése az egyetlen mód, hogy mindkét feladatomban megfeleljek s egyik ellen se vétsek. A veled való társalgásom, Istenem, úgy tűnt föl nekem, mint valami párbeszéd, amelyet a telefon csengője meg-megszakít vagy a látogatók meg-megszakasztanak. Én pedig vigyáztam, hogy a kettős vonal, a két vágány: munkám és imádságom mindig párhuzamos maradjon.

Ez a törekvés sok jót tett lelkemnek, de sokat is fárasztott; kegyelmed folytán azonban mégis sikerült ebben az ide-oda való örkődésben lelkem sok ellenségét legyőznöm. Ez a kemény aszkézis megrendítette szenvedélyeim gyökereit is és rendetlen hajlamaim meggyengültek s úgy éreztem, hogy régi hibáim is tűnedeztek.

Mégsem lehetséges, hogy ez a váltakozó módszer legyen az egyetlen módja annak, hogy életemben a munkát és az imádságot összeegyeztessem. Nem szabad, hogy az imádság elterelje figyelmemet munkámtól és munkámnak nem szabad megzavarnia a veled való társalgásomat. Nem elég, ha időnkint föl-emelkedem attól, amit teszek, hogy feléd tekintsek és nem üdvös dolog tőled elfordulni, hogy eleven munkához láthassak.

Igy az a veszély fenyeget, hogy semmit sem végzünk alaposan és odaadással, mert egyikről a másikra ugrálunk. Ha két ellentétes irányba tekingetünk, nem láthatunk semmit sem úgy, ahogyan kellene. Azonfelül legfontosabb tevékenységeink nem engedik, hogy figyelmünket elfordítsuk tőlük, még futólagosan sem. Ha nyilvánosan beszélek, teljesen arra kell figyelnem, amit mondok; ha kényes kérdésekben tanácsomat kérik, egész lélekkel oda kell figyelnem, mint az orvosnak, midőn betegének légzését vizsgálja és hallgatja. Ha ilyenkor másra is akarok figyelni, megvan a veszély, hogy nem értem meg az ügyet és helytelenül felelek. S erre nincs jogom, Isten sem kívánja ezt tőlem.

Tehát imámat nem teszem munkám mellé, mint egyik testvért a másik mellé, hanem beleteszem azt munkámba, mint a lelket a testbe.

Az ima és munka viszonya nem szomszédság, sem szoros egymás mellé helyezés, amint a mondat értelme sem a szavak mellett van, hanem azokban, és élteti, irányítja azokat. Nem kell abbahagynunk hallgatni a szavakat, hogy értelmükre gondoljunk, sem nem kell elfordítani figyelmünket értelmünktől, hogy a szavakat halljuk.

Az imádság és a tevékenység úgy viszonylanak egymáshoz, mint az irgalmas lelkület a segítő, jótevő, gyógyító kezek szorgoskodásához vagy mint a küzdelemre való elszánt készség a fegyverforgatáshoz, a kardvágásokhoz. A tevékenység ne legyen egyéb, mint látható jele a hit, az ima szellemének, amely bennünket éltet.

Minthogy Isten együttműködik velem, és az ő ösztönzése, hívása megelőzi üdvös elhatározásaimat és irányítja azokat, nem kell elszakadnom tevékenységemtől, hogy Istennel egyesülhessek. Az imádságnak úgy át kell járnia életemet, amint a víz átjárja a vakolat homokját és mesztét, mint a kovász, amelyet nem a tészta mellé tesznek, hanem belé keverik.

Istenem, könnyű ezt így mondani, de a tapasztalat meggyőzött róla, hogy a gyakorlatban mindez igen nehéz. A látszat folyton csalogat és arra kísért, hogy elmerengjek a földi

dolgokon, s elmerüljek, otthonosan érezzem magamat azokban, mint igazi életememben. Hasonló vagyok azokhoz a rovarokhoz, amelyek a mocsári növények ragadós nedvéhez tapadnak. Azért nem maradhatok oly könnyen veled egyesülve s azért vánszorgok, mint valami csúszó-mászó állat a lelki élet útján, mert olyan vágyak terhelik lelkemet, amelyek lefelé húznak, amelyeket nem helyeselsz s amelyeket még sohasem igyekeztem neked teljesen föláldozni.

Lelkem egyszer majd részesíti testemet a dicső föltámadottak fürge könnyedségében. Az imádság már itt megkezdheti ezt a munkát azáltal, hogy megszünteti lelkem-testem szolgásgait.

XIV.

*Sperantes in te.
A benned bízók.*

Hova meneküljünk, kibe vessük reményünket? Aki nem remél többé, olyan, mint a halott. Életünk minden ereje és törekvése a reményre ösztönöz. A remény szükséges nekünk, mint a mindennapi kenyér. Hová helyezzük, hol élesszük azt? Hol lehet azt jól megőrizni, mint a tüzet a hamu alatt, mint a friss vizet a korsóban és mint a havat a

sziklahegyek ormán? Hová helyezzem mind-
azt a vágyakozást, ami lelkemben van, hogy
semmit el ne veszítsek belőlük, hogy semmi
el ne sorvadjon s hogy az évek, amelyek el-
múlnak fölöttünk, semmit el ne vegyenek a
reánk várakozó s a velünk kitartó remények
fényéből és értékéből?

Hogyan bánunk vágyainkkal? Talán vak-
lában akárhová tesszük, mint a sietős embe-
rek, akik össze-vissza dobálják szekrényeik-
ben s a fiókokban a legkülönbözőbb tárgya-
kat, értékeket s nem találják, amikor éppen
szükségük volna rájuk. Így tékozoljuk el mi
is gyakran jövőnket. Rábizzuk vágyainkat és
értékeinket hűtlen sáfárokra, vagyis rossz
szenvedélyeinkre, hajlamainkra, a világra s
egyéb múltó hatalmak őrizetére. Végtére már
azt sem tudjuk, mit kívánjunk s mi volna ér-
tékes számunkra. S amikor legszebb vágyain-
kat, reményeinket eltékozoltuk, megelégszünk
olyannal is, ami nem méltó hozzánk, ami a
helyett, hogy fölemelne, lealacsonyít. Lemon-
dunk s belenyugszunk fárasztó csalódásainkba
s nem kívánunk mást, minl hogy békében
hagyjanak és bámulhassunk az ürességbe.

Nem különös-e, hogy annyi keresztény
lélek elveszti a hit szellemének üde frissesé-
gét s helyébe lép a kiábrándult, kesernyés
mosoly? Azt mondják, hogy a tapasztalat meg-

tanította őket, hogy semmiben és senkiben se bízzanak. És ők ebben a komor, örömtelen, pogány bölcseségben akarnak nyugodtan megöregedni!

Nem könnyű feladat megőrizni a lélek fiatalságát és a természetfölötti vágyak életerejét. Legtöbben körülöttünk olyanok, mint az elernyedtt íj, amely semmi erőt sem adhat a nyílnak... Nem akarnak egyebet, mint hogy a megszokott keretben maradhassanak s gépies, öntudatlan módon élhessenek. Nem vágnak másra, mint hogy életük csendesen folydogáljon lefelé lejtős medrében...

Azt mondják, hogy nagyon is sokat kívántak, reméltek. De e szavak nem mondanak igazat és félrevezetnek. Nem kívánhatunk túlságos sokat, hiszen az a kötelességünk, hogy egész szívünkben és minden erőnkben szeressünk! Nem sokat, hanem rosszul kívántak, vagy nagyon keveset és nagyon értéktelen dolgokat. Olyant kívántak, amiről azt hitték, hogy az magasztos valami, pedig csak értéktelen, csalfa holmi volt. Még a magasztos dolgok után való rendetlen áhítozás is lehet néha nagyon hitvány és közönséges érzület.

Kívántak türelmetlenül sok semmiséget, amelybe reményüket, boldogságukat helyezték, mint a gyermekek, akik a sétautakon összegyűjtik a fényes, barna vadgesztenyét, amely nem ér semmit.

Kívánságuk ezerféle szétदारabolása és szétszóródása volt a vesztük; ösztönös vágyaik és benyomásaik tömege fojtotta el legszebb reményeinket.

Jól tudjuk ezt és mégis mindennap újra-kezdjük. Önmagunkba helyezzük vágyainkat, reményeinket. Önmagamra akarom fölépíteni jövőmet s magamtól várok mindent.

Remélni akaratomban, elhatározásaimban, építésem szilárdságában, értelmemben vagy multamban — oktalanság. Remélni a halottakban vagy haldoklóknál esztelenség, de az esztelenség szívós és nagyon áthatotta a mi bölcseségünket, és te tudod, Uram, mily nehéz az embernek kiemelkedni önmagából és megszabadulni önmagától.

Ami reményt magamba vetek, az olyan, mintha lyukas zsebbe tenném kincsemet.

Sokszor hallottam, hogy benned kell remélnem és egyedül csak benned. Gondoltam, hogy ebben van az üdvösségem, de nem értem még eléggé, hogyan tegyem ezt. Mi módon helyezzem beléd, aki látszólag oly távol vagy és rejtett vagy, azokat a vágyakat, amelyek naponként ébrednek lelkemben? Ha találkozom fáradt, komor keresztényekkel, akik azt mondják, hogy mindig csalódtak, nem merem ráolvasni az elégedetlenkedőkre ezt az elemi igazságot, nem merem mondani nekik,

hogy reméljenek egyedül Istenben. Gúnyt látnak ebben a tanácsban; mintha üres ábránddal hitegetnék őket...

Mit jelent az, hogy egyedül benned reméljünk? Nemde mindenekelőtt azt, hogy szétszóródó, centrifugális vágyainkat összpontosítsuk, rendbeszedjük és visszavezessük az egy szükségesre, és mindent az igazság változatlan világában ítéljünk meg. Ha eltévedünk, gyakran a mi hamis optikánk a hibás, amely rosszul mutatja az utat. A hitnek elég elevennek kellene lennie, hogy a dolgokat a maguk igazi világában és viszonyában mutassa, és úgy állítsa eléink a láthatatlant; mint ami mindenekfölött van.

Nagyon fájdalmas művelet az, ha magunktól szabadulni akarunk. A vágyakban való önmegtagadás nem azt jelenti, hogy kiöljünk magunkból mindent, ami remél, óhajt vagy kíván, hanem azt, hogy a vad akaratot megszelídítsük, megneveljük és hogy a zabolátlan, haszontalan szenvedélyeket, ösztönöket megrendszabályozzuk. Az olyanok lelkében, akik azzal hízelegnek maguknak, hogy költői énekekkel és ábrándozással ültetik be lelkükbe a belső összhangot, valószínűleg csak jól-rosszul takargatott zűrzavar van, s olyanok, mintha szépséges, drága kendővel kötöznenék be undorító, gennyes fekélyt.

Ne öntsük ki lelkünket! Ne engedjük, hogy azt hiú, mulandó dolgok fogva tartsák. Ne abban keressük a helyes állásfoglalást, hogy fölényesen megvetjük a jelent, ez magában véve még koldus-bölcsesség, hanem meggyőződésünk legyen, hogy a jövőben végtelen értékek vannak a reménylő lelkek számára. Isten tudtunkon kívül is szüntelen dolgozik a mi örök reményeink megvalósulásán. Remélünk kell az örökséget, amely az egyenes-lelkű és jóakarató emberekre vár. Tudnunk kell, hogy a láthatatlan nem azt jelenti, hogy távollevő. Krisztus mindig egészen közelünkben van, vele érintkezünk, ő vonz bennünket a lelki magaslatok útján, ő szól szívünkhöz és segít rajtunk. Nem szabad bezárkóznunk lelkileg valami dacos, lemondó, komor érzelmbe. Várnunk kell, nem éppen Isten ajándékát, hanem Istent magát, mint minden törekvésünk végső célját és minden érdemünk forrását. — Benned kell bízunk!

XV.

*Adaperire!
Nyilatkozzál meg!*

Ismerek olyanokat, akik hogy tétlenségüket kimagyarázzák, azt mondják, hogy félénkek, s talán azt hiszik, hogy ezzel kimentet-

ték magukat. Mintha a félénkség gyógyíthatatlan baj volna! Vagy mintha valaki durvaságát menthetné azzal, hogy kegyetlen, kíméletlen természetű. Akár durvák, akár félénkek, szeszélyesek vagy gyávák vagyunk, át kell magunkat alakítanunk az isteni kegyelem erejével, nem pedig szentesítenünk velünk-született gyatraságunkat.

Értékesítenünk, kamatoztatnunk kell a reánk bízott talentumot. Az evangélium figyelmeztet erre. S ez a figyelmeztetés tele van sok üdvös tanulsággal.

Mi nagyon könnyen megelégszünk néhány ú. n. negatív erénnyel. Ha nem tettünk rosszat, azt hisszük, hogy igazak vagyunk. Nem értettük meg eléggé, hogy miben vétkezett az a szolga, aki kendőjébe csavarta a reá bízott talentumot s azt hitte, hogy mindennek eleget tesz, ha pontosan visszaad annyit, amennyit kapott.

A lelki életben alig van szerencsétlenebb önámítás, mint ha valaki azt hiszi, hogy végleg kifejlődött és megnyugodhatik a megszerzett erény boldog tudatában: ez a lelki *parvenuk* önámítása. Hogy nagy, esztendőig tartó küzdelem árán, vagy csak csekély fáradtsággal jutottak-e el az erénynek arra az állítólagos tökéletes fokára, az mellékes. A fődolog az, hogy elértéktelenednek, mihelyt

megállnak . . . A keresztény számára nem lehet itt a földön végleges kifejlődés, amint útközben nem lehetséges a végleges pihenés.

Ha a növény elkezd nőni, a növekedés kezdete rohamos, minden benne levő életerő arra irányul. De minél inkább nő a szervezet, annál inkább megoszlik az életerő: egy része, éspedig a legnagyobb rész fölemésztődik útközben, hogy fönntartsa, erősítse, helyreállítsa és javítsa a már meglevőt, és csak egy mindig kisebb és kisebb rész jut arra, hogy az ágakat tovább növesse, hogy levelet hajtson a gallyakon. Olyformán van ez, mint amikor a hadsereg ellenséges területen halad előre és szétosztja ezredeit útközben, hogy biztosítsa magának az összeköttetést és ellássa helyőrséggel az elfoglalt városokat.

Elérkezik a pillanat, midőn a fa nem nő többé, hanem minden életerejét fölemésztí az, hogy magát fönntartsa. A fák nem nőnek az égig. S mikor megállnak növekvésükben, ez nem azért van, mert akadályra találtak kívülről, hanem azért, mert nincs meg a szükséges életerejük belül.

Sok keresztény hasonlít ezekhez a fákhöz. Pedig nem azokat állították elénk példaképgyanánt. Megállapodnak valami kényelmes egyensúlyban, önmagukkal megelégedettek és igyekeznek magukat fönntartani. Az erényt

nem olyan lelki készségnek tartják, amely folyton a jobbra ösztönöz, hanem valami tisztességes életformának gondolják, amelynek ki kell jegecesednie a nyugalmas viszonyok között. Az ilyenek nyugdíjállománynak tekintik a tökéletességet. Mihelyt sikerült elérniök, hogy a nagyobb külső hibák nem okoznak különösebb nehézséget, mihelyt lecsendesült a türelmetlenség és a képzelet csapongása, és ha békében élhetnek az illetők környezetükkel, elszunnyadnak babéraikon és nem kívánnak mást, mint hogy így maradhassanak zavartalanul.

De ez csak hazug megnyugvás. Szükséges, hogy lelkünk folyton ösztönözve érezze magát utolsó órájáig a tevékenységre, hogy el ne tespedjen. Az isteni kegyelem ösztönzése nagy és félelmetes felhívás, több a pusztítóhajnál, mert komoly kívánság: legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletes! Tehát túl kell haladnotok minden állomáson, minden határon, melyet elértek.

Az a mag, amelyet Isten szívünkbe vetett, nem valami korlátolt erőforrás. Aki minket növeszt, az a Végtelen, a Mindenható. S a kegyelem, amely megkezdí bennünk munkáját, tele van az üdvösség, a tökéletesség minden igényével.

Istenem, add, hogy irtózzam a helytelen

önmegelégedéstől, mert az veszedelmes, mint az ópium, mint a hizelgés. Adj erős, férfias lelket, hogy szeressem kíméletlenül megítélni magamat, éspedig egyedül a te igazságod fényénél. Add, hogy sohase hivatkozzam multamra, teljesített szolgálataimra, hősteteimre vagy nagy sikereimre, hogy fölmenthessem magamat a kemény munka alól, a nehéz közös teher viselésétől vagy hogy elnézést és könnyítést kérjek.

Önmagunk megvetése nem megrövidülés, hanem igazi nagyság. Meg kell vetnünk magunkat és mindent, amit tettünk, mint a katona megveti az elmúlt harcokat mindaddig, míg az utolsót ki nem küzdötte, mint a beteg megvet minden orvosságot, míg csak azt nem kapja, amelyik meggyógyítja, vagy amint megvetjük valamely beszédnek már kimondott részét, míg csak be nem fejeztük az egészet.

Ha így élnék, mindig életerős maradnék és mindig tevékeny volnék szolgálatodban, főképen pedig szüntelen készséggel fogadnám mindazt, ami több fáradságot és több odaadást kíván tőlem.

Igaz, hogy nehéz megnyugodni ebben a férfias, boldog lelkiállapotban, és nem ideoda tekingetni, hanem megnyitni lelkünket a legnagyobb készséggel a folyton előretörő és

szüntelen tevékeny élet előtt. — *Nyilatkozzál meg.* (Mk. 7, 34.)

Mindennap hallanom kellene ezt a szót mint parancsszót, nehogy belemerüljek szerzett javaimba, nehogy bezárkózzam önmagamba s ráboruljak műveimre, érdemeimre, mint az állatok önmagukra, amikor aludni akarnak. Mindennap előre kell jutnom Isten szent titkainak megértésében és egész valóm átformálásában.

Ha közbe nem lépsz és nem segítesz, Uram, biztosan megmerevedem középszerűségemben. Ha nem követelsz sokat tőlem, én igen hamar és igen könnyen megelégszem nevetséges kis eredményeimmal és belekövesedem az én kis körzetembe, s nem is nyugtalankodom, hanem élek magamnak és magamért; pedig így életem nem növekszik, hanem fogy.

A templomnak nyitva kell lennie. Ilyen legyen lelkem is. Éppígy nyitva van az adakozó kéz vagy a magtárak az inség idején: midőn éhezők jönnek vagy a tékozló fiú akar visszatérni az Atya házába... Így nyitva kell lennie lelkemnek is Isten szándékainak befogadására. Olyannak kell lennem, Istenem, tied számára is, hogy semmi fáradság ne kedvetlenítsen, semmi önfeláldozó odaadás ki ne merítsen és így a te teljességed betölthessen minden szeretetművemben.

XVI.

*Congregavit pereuntes.
Egybegyűjté az elveszendőket.*

Azok az erőslelkűek és irgalmasszívűek, akik a híveket egybekapcsolják és a szétszórt tömegnek megadják azt, amiye hiányzik: vagyis az egységet, amely nélkül elpusztul.

Szétszóródás nemcsak a látható sokaságban, hanem a lélek belsejében is lehetséges.

Minden perc, amely ránk következik, szétszór bennünket. Úgy vagyunk, mint mikor az üveggyöngyre kalapáccsal ütnek, a mi életünk is számtalan kis darabra pattan szét. Félbemaradt, széttört vágyaink, törekvéseink borítják be lelkünket, mint az üvegcserepek a bombázott városok utait. Meghiúsult terveink olyan számosak, hogy emlékezetünk meg sem próbálja azokat mind nyilvántartani. Úgy látjuk, hogy alig sikerült valami maradandót és határozottat alkotnunk életünkben, s akik talán csodálnak bennünket és kiváló munkásoknak tartanak, nem tudják, hogy csekély alkotásunk mily gyatra lim-lomból került elő. — Mintha szüntelen szétfolynék minden bennünk és cserben hagyna minden. Ritkán érezzük összefüggőnek életünket és működésünket...

Úgy vagyunk, mint a damaszkuszi rózsák,

amelyek a növény szárán sorjában nyílnak; de mikor a felsők kinyílnak, az alsók már elhervadtak. Néha valami belső keserűség szállja meg lelkemet, ha arra gondolok, hogy életem állandó hervadás közepette húzódik tovább. Ki legyen az én megváltásom, ki ment meg szüntelen ettől a haldoklástól?

Egybegyűjté! (I Mak. 3, 9.) — Ő, az Úr az, aki összegyűjt és összetart, ez az ő hivatása. Minden fölött, ami oszlik és bomlik, ő a nagy egységesítő erő. Igaz, hogy kardot is hoz, de nem azért, hogy elválassza azt, amit Isten egyesített, hanem hogy szétvágjon minden ideig-óráig való társulást, amelyről a gondtalan vagy a sóvárgó ember azt hiszi, hogy féltékenyen megőrizheti. Időnkint keményen is lesujt, de csak azért, hogy annál rendezetlenebb legyen az, amit épít és hogy mindent a maga helyére állítson az általános egyensúlyban. Végso törekvése az, hogy a tévelygőket összegyűjtse, hogy egyesítse mindazokat, akik eltévesztették az utat és vállán visszahozza az eltévedt juhok.

Ő megvalósította azt a csodálatos dolgot, amelyért mi nem vagyunk neki hálásak, sőt amelyet mi oktalanul és makacsul mindig le-
rontani akarunk: ő kibékítette az embert szomszédjával és az országok határain átvette az ő parancsnoki hidját, az ő parancsának

hídját, amely parancs hasonló az első és főparancshoz. Megalkotta az Egyházat, amely dicsőbb és szebb, mint minden mulandó haza. Ő tudta jól, hogyha az egyesek vagy ha nemzetek elzárkóznak egymástól, sem jobbak, sem erősebbek nem lesznek. Nem akarta, hogy imáinkban is határokat vagy korlátokat említsünk, mert a jó Pásztor szeretete egy tekintettel öleli fel mindazokat, akiket neki az Atya adott.

Ha vele együttműködünk, érdeklődnünk kell minden bűnös iránt, kérnünk kell, hogy minden bajtól szabadítson meg, könyörögnünk kell minden betegért, minden szenvedőért. Az ő Egyháza a nagy gyülekezet. A gyűlölet és önzés, a pártoskodás és bosszú: méltatlan az igazán keresztény lélekhez.

Ha elfogadnám az ő nézőpontját, ha segíteném őt terve megvalósításában, inkább tanítványa lehetnék, mintha szítom az ellenségeskedést, a gyűlöletet és az embereket elidegenítem egymástól. Mik azok a mi márholnapra támadó összeütközéseink? Vagy a mi nagy harci lármánk az egy Oltáriszentség és az egy örök pünkösdi Lélek szempontjából nézve?

Könnyű megoszlást előidézni, az önzés már régóta azon fáradozik; de isteni dolog egyesíteni és földeríteni a lelkeket az igazság fé-

nyénél, megadni mindegyiknek a magáét és önmaga számára nem kívánni mást, mint az örömet, hogy mással jót tehet, másnak szolgálhat. — *Boldogok az irgalmas szívűek!*

Hálát adok, Istenem, láthatatlan működésedért, hogy az egymással régóta ellenségeskedő testvéreket kibékíteni igyekszel. Hálát adok, hogy megértetted velem, mennyire egyek vagyunk és micsoda örök kapcsokkal fűzted össze sorsunkat. Tehát, ha a legkisebb közülünk eltéved, úgy érzem, mintha valahogyan én tévednék el, és ha a tévedőket visszahozod otthonodba, az egész családot megörvendezteted.

Kérlek, Uram, gyűjts össze mindig bennünket, mert a szétszóródás fenyeget és tönkretesz minket.

Amit pedig egész Egyházadban művelsz, azt van alkalmad megtenni naponként az én lelkemben is.

Gyűjtsd össze gondolataimat, ha emlékezetem nem tudja összetartani azokat és ha elillannak lelkem laza, hézagos figyelméből. Gondolj helyettem mindarra, amit elfelejtek s amit meg kellene mégis őriznem. Elfelejtettem sokakat azok közül, akik velem jót tettek, nem is tudom, mi mindennel tartozom testvéreimnek. Gyűjtsd össze szétszórta tartozásaimat s végy munkáimból vagy inkább vég-

telen irgalmadból valamit, amivel minden tartozásomat kiegyenlítheted.

Elfelejtettem sokszor jóvátenni hanyagságaimat és megbántottalak a nélkül, hogy emlékezném rá. Könnyedén bántam el törvényeddel és kívánságaiddal, talán annyiba vettem azokat, mint a verebeket szokás, amelyekre ügyet sem vetünk s hagyjuk hadd csiripeljenek. Gyűjtsd össze minden kötelességemet igazságosságoddal szemben, számold meg azokat a te gondviselészerű óhajaidat, amelyeket én büszkén félreismertem és add, hogy kiengesztelhesselek régi bűneim miatt, mindazért a rosszért, amelyet elkövettem s amelynek emlékezetem talán nyomát sem őrizte meg.

Elfelejtettem, s ez már nem baj, elfelejtettem legalább részben azt is, amit érted tettem. Nem állítottam fel pontos lajstromot a szent virrasztásokról, a rejtett áldozatokról, a kínos elhatározásokról és őszinte imáimról.

Nem tudom már, mi mindent ajánlottam föl neked és mit adtam másoknak, azt sem, hogy mit adtak ők viszont nekem. Számadásom cserben hagy. Nincs is kedvem mintegy levéltárban őrizgetni az én földi zarándokságom minden eseményét és vannak egész korszakok életemben, amelyekről semmit sem tudok vagy csak zavarosan emlékszem, hogy ott teltek el előtted, Istenem.

Készséggel meghajlok akaratod előtt, Uram, és kész vagyok meghalni apránként az életnek, minthogy te összegyűjtöd és örök életté változtatod azt, amit gyöngeségem nem tud megőrizni és kezem nem tud összetartani.

Légy az én belső erőm, életem összetartó kapcsa, biztonságom, végső menedékem, és ha mindent összegyűjtöttél, mindent learattál, megkapom tőled mindenkorra végleges formámat az örökkévalóság számára.

XVII.

*Memor vulnerum tuorum.
Megemlékezvén sebeidről.*

Szeretnék elmélkedni szenvedéseidről és gyötrelmeidről, de a hű tanítvány kegyeletes tapintatával és az igazi imádók szent tartózkodásával lelkemben.

Szabad-e mondanom, Uram, hogy néha zavarba ejtett engem a te kínszenvedésed s haláltusád egyik-másik szemléltetése és az az írásmód, ahogyan a te testi gyötrelmeidet lefestik. Nem tudok megbarátkozni azzal, hogy ízekre szedve elemzik és a legfelsőbb fokban állítják eléink kimondhatatlan testi kínjaidat. Az ilyenek nem az evangélium szent egyszerűségéből merítették a sugalmazást: — és megfeszítették őt. (Mk. 15, 25.) — Az ilyen

látvány elől inkább áldott kereszted tövébe menekülök és ott térdre borulva imádlak és kérlek, hogy oktass ki néma kegyelmed által a te szenvedésed titkának jelentőségéről.

Nem szabad az Úr szenvedésében a főszerepet a testi kínzások részletezésére és hangsúlyozására fordítanunk, úgyhogy a lelkek figyelme elterelődjék a Passio lelki részeitől s főleg annak isteni nagy jelentőségétől és sajátos szerepének megfontolásától.

Ha valakiben szánalmat indítottunk a szenvedő ember iránt, még nem nyertük őt meg szent hitünknek. A pogány rómaiak s a többiek is látták, hogy Krisztus szenvedett, éspedig olyan eleven valóságban, hogy azt képzeletünk soha utól nem éri. Pilátus is szemlélte a vértől áztatott Krisztust, hallotta szavait és ismerte halálának minden részletét. De ez a látvány még sem hozta közelebb a Megváltóhoz és lelkét nem világította meg a hit fényével.

Az isteni Megváltó szenvedésének, éspedig testi szenvedésének is minden legkisebb részlete végtelen értékű és nem hagyhat bennünket közömbösen, imádó hódolattal borulunk le előtte.

De a szenvedő Krisztus nem testi szenvedésének a lehető legnagyobb fokával akarta Passió-jára a jellegzetes vonást rávésni. Nem

azt akarta, hogy testileg senki hozzáfoghatót ne szenvedjen és ő éppen *ebben* múljon felül minden szenvedő a világon.

A szenvedő Krisztus számunkra több, mint csupán egy ártatlan üldözött, akit kínoznak és aki testi kínjai miatt szájalomra indítja szívünket. A testi kínokat illetőleg lehetnek olyanok, akik még több szájalmat gerjeszthetnek, mint ő. Gondoljunk a kínai elítéltek borzalmaira vagy a rézbőrűek kínzásaira vagy egyéb rémséges dolgokra az emberi történelem során vagy a vértanúk milliói közt... De minek tárjuk fel azokat a rettenetes korszakokat és emlékeket. A Passio nem csupán csak egyike akar lenni a megindító fejezeteknek a kegyetlenségek történetében.

Igy gondolkoztak az érzelgős protestánsok vagy a kétkedő modernisták, ők megállapodtak a dolgok felszínén, csak a külsőt keresték és gyöngéd kultuszt tanúsítottak Krisztusban a szenvedő ember iránt. A kereszthalált inkább úgy tekintették, mint valami megrendítő tragédiát s nem mint megváltásunk áldozatát. Imádás helyett inkább csodálkozással adóztak a lelki nagyság részére, amely mindig szenvedett, megbocsátott és áldást osztott.

Vigyáznunk kell, hogy a szenvedő Krisztus iránt való viselkedésünk el ne sekélyesedjék.

A részvét nem az egyetlen, sem nem az igazi főgyümölcse a mi nagyhatunknak. A részvét is jó, üdvös és természetes valami, de nem elegendő. Ennél többet kíván tőlünk Krisztus; azt, hogy lelkünk átalakuljon, hogy az ő keresztyének megváltó kegyelme által átformálódjék.

A látható dolgok értelmét és jelentőségét mindig a láthatatlanban kell keresnünk; hitünknek kell megadnia a dolgok jelentését. És a Passió-ban mi a láthatatlan? Nem a test és vér, nem az ütések, jajsók és ostorcsapások. Mi mindent imádó hódolattal tisztelünk, ami Krisztusé, ami őhozzá tartozik. De az ő szenvedésében is a láthatatlan a fő, az, ami a dolog lelkét alkotja: s ez a világ üdvé, amelyet ő megváltó szenvedésével kiérdemelt.

Benne ne annyira sajtó sebeit lássuk, mint inkább a világ üdvösségét!

Ezt a pogányok nem látják benne, de ezt kell látniok a Kálvárián azoknak, akikben él a hit fénye.

Ott látom tehát nem annyira az embert, aki szenved, mint inkább Istenemet, aki megvált, és szüntelen az jut eszembe, hogy mindezt — *miérettünk* — szenved, érettem és mindnyájunkért. S ez az ő szenvedése azért egyetlen, azért minden más szenvedésen felül-emelkedő, mert *megváltó* szenvedés.

Ha így elmélkedem a szenvedésről, akkor fődolgom nem a képzelet s az idegek foglalkoztatása. Így csendesen, gyermeki odaadással elmerülök szenvedésed értelmébe veled együtt, Uram, s igyekszem annak forrását kutatni, vagyis szeretettől áradó Szívedet tanulmányozni. Így nem pusztá szemlélődök, hanem odaadó tanítványod... és mélységes hála tölti el szívemet, ha rágondolok kereszthalálodra — *áldásos szenvedésedre*. (Miseima.)

Ez a hálaimádság nem sokat izgatja képzeletemet, nem vonultat el tömegjeleneteket szemem előtt, de szívemben hordozhatom a nélkül, hogy valami munkámban akadályozna és így megőrzöm a te sebeid emlékét, a te fájdalmas megváltásod gondolatát és imádlak, áldlak a csendben.

A te evangéliumod olyan tartózkodóan tapintatos, midőn szenvedésedről beszél, úgy-hogy a találgatások területére lépünk, ha nem állapodunk meg a Szentírás szűkszavú mondata mellett — *megfeszítették őt*.

Ez az egész, de ez elég. Keresztre szegeztek s így tudhatjuk mindig, hogy hol vagy található és hol akarod magadhoz vonni a világot. Szent Egyházad sem engedi, hogy iszonyatot gerjesztő formában ábrázoljanak. Semmi sem megfelelőbb, mint a mi egyszerű

katolikus feszületeink. Az Egyház jónak látta a tapintatos mérsékletet a Megfeszített képének megjelenítésében, mégis magasztos és ékesen szóló az a nélkül, hogy rémületbe ejtene és képzeletünket felcsigázná.

Uram, szeretem ezt a bölcs és mérsékelt gondolkozást, mert igaz és emberi, és ezzel a gondolkozással találkozunk még a szent könyvekben, az evangéliumokban is, midőn haláltusádról beszélnek. Te mindig befelé akarod irányítani figyelmünket, a hit igazságai felé, és a látható esemény csak arra szolgál, hogy a láthatatlan valóságba bevezessen minket. Mindig veled kell imádkoznunk és élnünk, amint hogy veled kell mindent megítélnünk.

Kérem, hogy itasd át lelkemet a te igazsággoddal és szabadíts meg azoktól a szónokoktól, akik fölséges szenvedésedet szóközi sikereik, szavalataik fényének emelésére használják s azt gondolják, hogy az ő érzékelhető, aprólékos leírásuk elérhet mást a lelkében, mint valami átmeneti borzadályt vagy rémületet.

Nincs szükségem a művészek vásznára. Bár azok is dicséretes és hasznos szolgálatot tehetnek. De elég nekem egy kis gipszkereszt a falon és egy kis érckereszt nyakamban, ez elég nekem, hogy el ne feledjem a te meg-

váltó szerelmed mérhetetlenségét. — Meg-
emlékezhén sebeidről!

XVIII.

*Plorans ploravit in nocte.
Sírván sírt éjjel.*

Istenem, töltsd meg lelkemet könnyörülettel, hogy elűzzek magamtól minden rideg kevélységet. Félek, hogy nem szeretem eléggé az embereket. Viszont gyakran meg azt hal-
lom, hogy a részvét és könnyörület nem elég férfias érzelem s nem tudom, miért néznek sokan gyanakvó szemmel a könnyörület gyön-
géd érzelmeire.

A keresztény szeretet ellenségei, hogy a szeretetet megtagadhassák, altruizmusról beszélnek és humanizmusról. Talán már az Úr tanítványai is kezdenek kétségbeesni a keresztény szeretet, a felebaráti szeretet és krisztusi testvériség erejében. Igaz, hogy ezeket a szavakat oly gyakran beszennyezték hazugsággal és csalárdsággal, hogy inkább félrelökik az emberek a helyett, hogy megtisztítanak. Vagy van-e szó, melyet rettentesebben bemocskoltak volna, mint a szeretet, a szerelem mennyei szava, úgyhogy alig merjük ezeket beszédünkben használni — azért nem is becsültük őt? (Is. 53, 3.)

Mindenki iránt nagy könyörületet kellene éreznem, szeretnem kellene igazán az emberiség minden szenvedését. Istenem, hogyan tehetem ezt, hogyan emelkedhetem ki korlátozott szűkkeblűségemből, önzésemből, hogy embertársam iránt úgy érdeklődjem, mint önmagam iránt?

Mi az a vigasztalan panaszszó az éj csendjében, amelyről a Próféta szól, és honnan jön az a zokogás a sötétben? Jeruzsálem szomorkodik, de Jeruzsálem a lelkek világát jelenti. Ha az emberek minden bajára gondolok, az én életem túlságosan könnyűnek látszik és nagyobb terhet kívánok vállamra.

Azok a halottak is, akik várakoznak az éjben, ők is Egyházunk tagjai, ők a szenvedő Egyház, az ő sorsuk sem hagyhat érzéketlenül. Bárcsak belehasítana szavuk nyugalomunk csendjébe és fölébresztene kényelmes álmunkból! De minket főleg az érdekel, ami reánk vonatkozik és nem veszünk tudomást felebarátunk hosszantartó nyomorgásáról sem.

Könyörülettel akarok lenni a tudatlanokkal és a rosszakkal szemben is. A szigorúságot nem kellene-e mindenekelőtt a hatalmasokkal, tudósokkal és erősekkel szemben alkalmazni? S nincs-e azokban a gyöngékben és gyatrákban is valami félreismeret jóság, amely nem tudott érvényesülni, valami jó vágyakozás, amely zokog és segítségért kiált.

Nem mondok rosszat azokról, akik elesnek. Nem ítélem el e bűnösöket, hanem csak a bűnt, mert ez a mi közös bajunk. S ha a bűnt elítélem, nem azért teszem, hogy magamat büszkén kiemeljem. Egy kis őszinteség elég volna, hogy megjavítsa annyi erőszakos ítéletünket és elvegye mérgét annyi rosszindulatú magyarázatunknak. Miért nem vagyunk könyörülettel a tévelygőkkel és bukdácsolókkal szemben?

A könyörület lefegyverez bennünket. Ez igaz, de annál jobb, hiszen nem embertársunk ellen kell a kardot fölemelni, hanem a baj ellen, amely őt fogva tartja. Ha azonosítja magát a rosszal, a támadás együtt éri az illetőt a bűnével, de ha nem azonosítja magát, kímélnem kell a bűnöst és meg kell benne becsülnöm a megjavulás lehetőségét.

A könyörület lefegyverez bennünket, — de nem elkerülhetetlen dolog-e, hogy a tisztességes embert, a szerető szívűt becsapják, míg csak önző és sóvárgó emberek vannak a világon? Nem a legjobb-e egyszerismindenkorra belefoglalni számításunkba az erényes életnek ezt az „általános költségét“, ezt az adót, amelyet az önző ravaszság valahogyan kicsikar azoktól, akiket kizsákmányol? Vagy talán Krisztust nem zsákmányolták ki csúnya hálátlan módon? Talán magam is próbáltam ilyes-

félét vele szemben? Az ő jóságos szelídsége és irgalma elfordult-e tőlünk, akik annyiszor visszaéltünk azzal, hogy olyan könnyen adta bocsánatát?

Minden haldoklóval valahogyan együtt kell haldokolnunk: minden sírás találjon visszhangot lelkünkben.

De a könyörület és szánalom nyíltszemű és okos. Nem osztogatja vaktában a nem oda-való gyöngédséget és a nem megfelelő vigasztalást. Van szükséges szigorúság is. Az acélos akaratot nem puha párnákon kovácsolják. De a szigorúság és keménység nem valami ösztönös kíméletlenségből fakad, mert a bennünk rejlő rossz gyakran azt hiteti el velünk, hogy megjavíthatja a rosszat másban.

Taníts meg, Uram, hogy úgy tekintsem az emberiséget, amint te látod. Ne engedd, hogy a bennem lakó kevélység, műveltségemben való bizakodás vagy akár szent hitemre való önérzetes büszkeség valahogyan megakadályozza lelkemben az őszinte szeretetet és tevékeny együttérzést minden embertársam iránt. Az emberiség nagy családjának minden tagja a te területeden, a földön él, Istenem. Itt vonultak el kezdet óta, évezredek óta, amelyeket meg sem tudunk pontosan számlálni. S te évezredek óta folyton dolgozol lelkünkön, készíted bennünk a te örök hajlékodat: —

gyönyörűségem az emberek fiaival lenni.
(Péld. 8, 31.)

Azonban még ma is feléd hangzik az emberiség nagy éjtszakai kiáltása a Ganges partján és a kínai pagodákban, a tűzrakás körül vagy az úszó bárkákból. S akik sóhajtanak nyomorukban, nem tudják, hogy éppen te hiányzol nekik, s akik őszintén imádkoznak, nem tudják, hogy ott vagy egészen közel az ő nyomorúságukhoz. Szeretni akarom veled együtt őket, amint te szeretted őket, az ő Uruk, hiszen mint Pásztoruk egyetlen tekintettel öleled fel őket.

És ha magamba merülve és saját érdekeimmel elfoglalva panaszra akarnám nyitni ajkamat vagy elégedetlenkedni próbálnék és mások figyelmét magamra irányítanám, s részvét után áhitoznám, akkor szólaltasd meg lelkemben, Uram, azt a fájdalmasan zokogó panaszt, amely a lelkekből fel-feltör, a lelkekből, amelyek téged keresnek öntudatlanul is, és szenvednek, mert még nem juthattak el hozzád. Akkor a — *sírván sírt éjjel* (Jer. sir. 1, 2.) jusson eszembe, hogy elsöpörje kicsinyes gondjaimat, amelyek csak reám vonatkoznak.

Nem akarok semmit megvetni, semmit gyűlölni, csak azt, amit te gyűlölsz, Uram, vagyis azt, ami bennünket kisebbít és leront.

S ha az embereket nézem, amint szenvedésben születnek és gyötrelemben halnak meg, amint fáradoznak, hogy valamit tanuljanak s azt elfelejtik; hogy valamit építsenek s az rombadől, ha nézem őket, amint a mult bajait igyekeznek orvosolni és a jövő reményeit előkészíteni, úgy tekintem őket, mint Ádám gyermekeit, testvéreimet, és veled együtt én is mondom: *szánakozom*.

XIX.

*Modicae lidei.
Kicsinyhitű.*

Ha az Úr tanítványaihoz szól, első szava nem valami parancsszó, sem vészkiáltás, sem szemrehányás vagy panaszszó, hanem békés fölbátorítás: — *béke veletek — ne féljetek!*

De ki merné ebből azt következtetni, hogy adjuk át magunkat a kényelmes nyugalomnak és telepedjünk le valami nyugvószékbe, hogy elszunnyadjunk? Az istenfélelemnek talán semmi lényeges szerep sem jutna a mi lelki haladásunk elősegítésében? Meg kell azt talán vetnünk, mint túlságosan durva eszközt? Nem kell-e inkább azt keresnünk, hogy micsoda lendületet vehet az istenfélelem segítségével a mi szeretetünk és bizalmunk?

Úgy látjuk, hogy gyakran nehéz össz-

hangba hozni a határtalan bizalmat az isten-félelemmel. Nehéz feladatnak látszik, hogy rettegéssel munkáljuk üdvösségünket és mégis megőrizzük azt a gyermekded, őszinte bizalmat, mely arra ösztönöz, hogy a Gondviselésben ne kételkedjünk, hanem magunkat gondtalanul átadjuk neki, mint mennyei Atyánknak. A félelem és a bizalom váltakoznak lelkünkben, egyik elüzi a másikat, s mi azt hisszük, hogy e két ellentétes lelkület közül választanunk kell. Majd a büntetésre való gondolat rémit meg és aggodalmaink arra kísértenek, hogy a bocsánatban kételkedjünk, majd meg a tékozló fiú története jut eszünkbe és halljuk az isteni irgalom megbocsátó szavait.

Hogyan egyesítsük ezeket az ellentétes lelki gerjedelmeket? Istent úgy kell tekintenünk, mint élő személyt, tehát nem szabad iránta való viselkedésünket derűre-borúra változtatnunk. Mi gyakran a rémületből a bizalomba esünk, majd azt gondoljuk, hogy Isten haragszik ránk, majd meg, hogy megbocsát. Ez nem lehet a helyes viselkedés, ez mesterkéltté teszi lelki életünket s így megakasztja egészséges fejlődését. Őszinte, egyenes lélekkel szemtől-szembe kell állnunk Istenünkkel, Bíránkkal, nincs mit rejtegetnünk előtte.

Az istenfélelem nem szolgai félelem. Istent félni nem azt jelenti, hogy remegjünk valami keleti hatalmasság szeszélyeitől, mert haragja ok nélkül kitörhet és megsérthetjük őt a nélkül, hogy akarnók. Isten nincs távol tőlünk, kegyelme lelkünkben lakozik, és hogy vele lehessünk, nincs szükség arra, hogy előbb megrendítsen bennünket. Istent félni azt jelenti, hogy félünk Isten haragjától; de ez a harag nem határozatlan valami, hanem megvan a maga tárgya. Ez a harag nem tör ki valami szándéktalan törvényszegés miatt... Istent félni azt jelenti, hogy féljünk attól, ami Isten haragját okozza s ez egyedül a bűn, vagyis Isten vétkes elhagyása, a szándékos hűtlenség. Egyedül a bűn az, ami nem tetszik az Igazságosságnak, egyedül a képmutatók hazugsága, akik nem teljesítik kötelességüket, noha jól tudják, melyik az, egyedül ez a hazugság gyűlöletes az Igazság előtt.

Minthogy félni Istentől azt jelenti, hogy félünk az ő szándékos megbántásától, nem jól magyarázzák az istenfélelmet és nem értik az Apostol szavát azok, akik azt mondják, hogy az a kezdőknek való és hogy van valami kis átlós út, amely a félelmet mellőzve, csak a szeretet által vezet a tökéletességre. Az istenfélelemnek mindig növekednie kell a hú lelkekben, mert mindig teljesebben értik

meg, hogy a bűn az egyetlen rossz, és mert napról-napra mindig mélyebbre látnak a velük született gyarlóságba. Ne ócsároljuk az istenfélelmet, mert lelki életünk egyik leghasznosabb órét rágalmaznók oktalanul.

Ha félünk a büntől, akkor ez a félelem és idegenkedés minden erejével lendít bennünket a bűn ellenszere és lelkünk biztosítéka felé. S ezt az ellenszert az elmúlt, a jelen vagy jövő bűn ellen nem magunkban találhatjuk meg. Éppen úgy nem, amint a tengerből nem meríthetünk édes vizet, bármily mélyre hatolunk is abba. Nem tudjuk magunktól hosszú ideig még a súlyos bünt sem távoltartani. Nem állhatunk meg huzamosan saját erőnk-ből a természetes erkölcsösség útján sem, tehát feltétlenül szükségünk van, hogy el ne pusztuljunk, Isten láthatatlan kegyelmére.

Minél inkább félünk a büntől, annál inkább közeledünk az árvák Atyjához, a hatalmas és jóságos Úrhoz, aki meggyógyítja nyomorúságunkat. Isten egyik kezével bünteti a rosszat, a másikban pedig annak ellenszerét tartja. Mi pedig, minél inkább félünk a büntől, annál inkább bízunk Istenben.

Hagyjuk tehát a pogányokat, akik csak emberi gondolatokkal vannak telve és nem ismerik a kegyelem titkát, hagyjuk, hadd mondják, hogy a félelem mindig eltávolít Is-

tentől — *procul a Jove, procul a fulmine* — és hogy akik félnek, azoknak szívében nincs öröm. Ha szédület fog el bennünket a meredek utakon, a szakadékok szélén, akkor a hegyoldalba kapaszkodunk és belevájjuk még körmünket is a szilárd kapaszkodóba, gyöngeségünk egész elemi erejével ragadjuk meg azt. Meg tudjuk-e számlálni, hogy hányszor fog el bennünket a szédület a középszerűség és az alantas dolgok felé, hányszor ösztönöz a kísértés, hogy keressük az alacsony megelégedést, a gazdagok rest életét vagy sok egyéb kisebb-nagyobb jellemtelenséget? És mi belekapaszkodunk a sziklába — a *kőszikla pedig Krisztus vala* (I Kor. 10, 4.) — és annál görcsösebben ragaszkodunk hozzá, minél szembeszökőbb a mi gyöngeségünk.

Tehát a félelem és a bizalom összeolvadnak egy imádságban, összefolynak egy lelkiállapotban. Nem kell a melegből a hidegbe merülnünk. Nem veszélyeztetjük lelki egészségünket a hirtelen változások által, és a lelki béke fényessége, alázatos önismerettel párosulva otthonos kezd lenni lelkünkben.

Az olyan lelki élet, amelynek a félelem nem lényeges alkotóeleme, csak önámítás. És ha egyszer az önámítás szappanbuborékja szétpattan, látni lehet, hogy nem volt egyéb, mint felfújt semmi.

Az olyan lelki élet, amely nem jut el a bizalomhoz, eltévesztett élet; az olyan lelki élet pedig, amelyik nem kezdődik az isten-félelemmel, kezdettől fogva hibás, és ennek a kezdettől fogva tartó hibának gyászos következményei lehetnek.

Látni önmagunkat úgy, ahogy vagyunk és tudni, hogy Isten mi akar lenni számunkra, nem egyéb, mint egybekapcsolni teljes önmelondásunkat teljes önátadásunkkal Isten szent kezében. A mi biztonságunk nem mi-bennünk van és hajlékunk, otthonunk kulcsa annak kezében van, aki azt kinyitja és be-csukja legfölségesebb tetszése szerint a nél-kül, hogy valakinek számot adna — *amit bezár, senki meg nem nyitja.* (Jel. 3, 7.)

XX.

*Vos me amastis.
Ti szerettetek engem.*

Minthogy ő maga mondta ezt apostolainak kevéssel az elválás előtt, talán nekünk is szabad megállapodnunk e szavaknál minden gyarlóságunk ellenére és alkalmazhatjuk is azokat magunkra minden tolakadás nélkül.

Az emberi szív olyan, hogy többet érünk el nála, ha nem kételkedünk benne, ha nem gyanakvó megvetést vagy mellőzést tanúsi-

tunk vele szemben, és nem azzal kezdjük, hogy megmutatjuk és szemébe vágjuk, mily méltatlan és hitvány, hanem bizalmat előlegezünk neki. Hogy a nagylelkűség kivirágozék valamely lélekben, gyakran az egyetlen eszköz az, hogy bizalmasan feltételezzük és elismerjük, mielőtt még mutatkozott volna. Az ember kész néha még hősi szerepek betöltésére is, csupán azért, mert bizalommal várják azt tőle.

Ti legalább, ti szerettetek engem! E csodálatos szavak elfelejtethetnék velem minden fáradságomat, minden komor, csalódott kedvetlenségemet! E szavak új életet önthetnének belém és öröme gerjeszthetnének, ha volna elég hitem, hogy ne kételkedjem bennük. Vagy talán kevélység az, ha azt gondoljuk, hogy e szavak igazak? Hogy igazak reám vonatkozólag is, hogy én nem hazudtolom meg azokat, vagyis hogy én igazán szerettelek téged, Uram, aki engem alkottál és megváltottál?

Ez az elmélkedés nem a kevélység gyümölcse, ha megértjük, hogy a szeretet bennünk a kegyelem kifejlődése, és engedelmesség az isteni meghívással szemben. A szeretet, amely bennünket Krisztussal egyesít, ajándék, amely tőle van. Hogyan követnék el tehát vétket, ha csodálom az ajándékot s ha azt mondom róla, hogy értékes?

Csak azok távolodnak el Istentől, ha a szeretetre gondolnak, akik, mint a régi pelagianus eretnekek s a régi vagy modern stoikusok, önmagukat tartják erényeik forrásának s úgy tekintik erényeiket, mint saját művüket és egyedül saját fáradozásaik gyümölcsét. Mi azonban tudjuk, hogy semmi természetfölötti jó sem származik tőlünk, és erényeink a Szentlélek kegyelmének győzelmei.

Igy alázatosan tanúságot tehetünk szavainak igazságáról és elmondhatjuk neki, hogy nem téved, ha barátainak nevez bennünket.

Ti szerettetek engem (Jn. 16, 27.) — Igen, Uram, szerettek téged szenvedélyesen, minden gyászos nyomorúságuk ellenére, azok a keresztény lelkek, akik a papi hivatal viselői voltak Egyházadban a keresztény élet kezdete óta. Igen, Uram, egyedül te hordtad csüreidbe annak a hatalmas, tevékeny szeretetnek aratását, amely századok óta virul a te papjaid lelkében, ott a falusi templomok körül vagy az izgalmas városi életben. Mit meg nem tettek azok érted, micsoda küzdelmes önfeláldozással éltek a te szeretetednek? S mit nem kívántál te tőlük? Elhagyták családjukat, országukat, mint Ábrahám; egyedül érted éltek és panaszszó nélkül haltak meg, mert kívüled mást nem kívántak.

Dicsőítlek, magasztallak, Uram, hogy te voltál a középpontja, lelke, világossága, békéje annak a sok életnek és a beteljesülése azoknak a mérhetetlen vágyaknak, amelyeket örökre kielégítettél. Egyházad sohasem volt méltatlan hozzád, a nagy botrányok ellenére sem, amelyeket történetében látunk, mert nem volt egy nap sem, mikor nem szállt volna fel hozzád, a lelkek láthatatlan Pásztorához, a hű szívek imája.

Ti szerettelek engem! — Igaz az is, Uram, hogy én is szerettelek. Büszke voltam, hogy keresztény lehetek, hogy nevedet viselhetem; és szenvedtem, mikor láttam, hogy sokan félreismernek téged. Tied vagyok, tieid vagyunk mindnyájan, akiket a szeretet kegyelme az örök szőlőtőhöz csatol, mint szőlőveszszőket. Szerettünk téged hajdan, amikor még kisgyermekek voltunk és örömtől repesett szívünk karácsony estéjén, mert leszálltál hozzánk te is, mint gyermek a jászolba...

Szerettünk téged az Oltáriszentségben első szentáldozásunktól kezdve s a többi szentáldozásokon keresztül, amikor elpanaszoltuk neked nyomorúságainkat és ígértük, hogy veled közreműködünk.

Szerettünk téged később is, midőn áldott kereszted súlyát éreztük és nem akartuk, hogy a mi életünk különböző legyen a te önfeláldozó életedtől.

Szerettük Jézust húsvéti diadalában, szerettük a Szent Szívet. Szerettük Jézust minden rejtett művében s azokban a lelkekben, amelyeket megszentelt.

Szerettük Szűzanyádat, tiszteltük, magasztaltuk, mert ő a te Anyád, az Isten Anyja. A vértanúk ereklyéit is tiszteltük és megbecsültük, megőriztük drága szekrényekben, mert terólad tettek tanúbizonyságot.

Szerettünk és szeretni akarunk mindig. Ne engedd, hogy valami elszakítson bennünket tőled, hogy valami elválassza a nyáját Pásztortól, a tanítványokat Mesterüktől, Krisztust az ő apostolaitól.

Dolgozni akarunk veled együtt mindvégig, mint kiválasztott csapatod a te szavadra támaszkodva és abban a tudatban, hogy ránk számítasz.

Igen, számíts ránk. Mi igyekszünk szentségházad köré gyűjteni a tömegeket, mint hajdan az őskeresztény századokban, midőn a hívek tolongtak a templomokban a közös ima idejében, és az egész nép egy szívvel-lélekkel felelt a liturgia *Sursum corda*-jára.

Dolgozunk uralmad biztosításán otthonunkban és tiszteletet akarunk hozni a keresztény névre; dicsőséggel, nagylelkűséggel és erővel akarjuk azt övezni. Megtanítjuk a kisgyermekeket, hogy van szelíd és alázatos

szívű Mesterük, hogy később, amikor mi már nem leszünk, legyenek, akik téged dicsérnek és szeretnek; megmutatjuk nekik, hogyan tegyék össze kis kezüket, hogyan hajtsák meg fejüket a templomban, kincseid otthonában.

Ti szerettek engem! — Ezeket a szavakat kell hallanom, ha ráunok mindenre, még magamra is, ha minden törekvésem meddőnek bizonyul és legkedvesebb gondolataimat, szándékaimat rosszindulatúan kigúnyolják; ha elhagyatva állok s az a kérdés kínoz, hogy nem pazaroltam-e hiába életemet mások javára; ha felhők borítják el életem vezércsillagát és a sötétség környékezi meg s kísérti lelkemet, Uram, hogy akkor elűzhessem az alkonyat kísértőjét és megőrizzem lelkemet a te hited fényében, elég lesz hallanom ajkadról azokat a mennyei szavakat és tőled megtudnom, hogy te nem kételkedel hűségemben. S ha földi életemet bevégezem, jöjj el haláltusámban és tégy rólam bizonyosságot, mondd, hogy: *te szerettél engem* és add, hogy őszintén rámondhassam: igen, úgy van.

XXI.

*Qui erat.
Aki volt.*

Azt mondták Krisztusról, hogy úgy jelent meg, mintha új lett volna s mikor jobban

megismerték, látták, hogy nagyon régi. — *Aki volt!* — Rám vonatkoztatva e szavakat, azt mondhatom, hogyha őneki kell eltöltenie egész lelkemet, ha magához akar engem csatolni lelkem és életem minden szálával: kell, hogy ő legyen multamnak is a világossága és éltető valósága, ne pedig csak jelenemnek vagy jövőmnek új szövétneke; kell hogy megtaláljam őt életem legrégibb, legtávolabbi ösvényein is.

Igaz, hogy a jelenben kell élnem, de nem pusztíthatom ki lelkemből a multat. Emlékeim fel-felélednek, főleg nehéz, szomorú napjaimban, és kísértve érzem magamat, hogy azokba temetkezzem, hogy abba meneküljek, ami nincs többé, és magamat a régi jó időkkel vigasztalhassam.

A mult emlékeit, amelyeket el nem tüntethetek lelkemből, ő megszentelheti, mert az ő jelenléte kihat, visszahat azokra is, vagyis inkább áthatja azokat is. De ne feledjük, hogy ő az, — *aki volt.* (Jel. 1, 4.)

Ő ott volt a kezdetnél s a kezdet előtt. Ott volt mindig életem folyásánál. Ott volt ő a főnséges, a mindenható, ott volt változatlanul a változó fölött, mint állócsillag a hőmpolygó áradat fölött.

Ha multamba tekintek, ővele találkozik szemem s vele is kell, hogy találkozzék, ha hamisan félre nem tekintek.

Krisztus otthonos, megszokott személy életemben, mert ott van a legrégebb emlékeimben is. Ő az a kegyes régi társ, akivel mindent megosztottunk, a félelmet s az örömet, a veszélyt és a sikert.

Ő az egyetlen igazi társunk, — *mikor megszületett, társunk lett* — az egyedüli, akit megtalálok titkos gondolataim mélyén, mert azok tanúja volt; legbensőbb vágyaim mélyén, mert azokat bizalmasan közöltem vele, és mert ő sugalmazta azokat.

Talán vakmerőség azt gondolnom, hogy szolgálatomra is volt — *nem jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon* — tehát, hogy segítségemre volt? Emlékeimnek át kellene itatva lenniök mély hálaérzettel az ő isteni odaadásáért, amelyben éjjel-nappal részesített. Ő volt az én biztonságom, az én gyógyulásom. Semmi jóban sem volt részem, hacsak nem ő általa.

Tehát micsoda durva sértés rejlik azokban a panaszokban, hogy szerencsétleneknek mondjuk magunkat, s micsoda önző tudatlanság az, hogy boldog-boldogtalan előtt sopánkodunk a nekünk jutott kemény sors felől. Hagyjuk az ilyen beszédet azoknak, akik sohasem hittek a Megváltóban és akik nem tudják, hogy a szerető Gondviselés örökös szüntelen fölöttük.

Már régóta szolgálok neki. Ez nagy kegyelem. S ez a kegyelem beragyogja multamat, s ami jó található multamban, azt neki köszönöm. Ragaszkodni szoktunk azokhoz, akiket szolgálunk, akiknek életünket szenteljük, akiknek mindent odaadunk, mert az ő kezükben látjuk létünket, egész életünket, mert egynek érezzük magunkat velük. Uram, én neked adtam időmet, napjaimat. Időmet, amelynek magában talán nem volt nagy értéke, de nem volt egyebem... Olyan az, mint a szegény asszony két fillérje. Tied voltak napjaim, amikor az imádság, a szeretet, a munka vagy a betegség lefoglalták azokat s nem rendelkezhettem fölöttük. Mindez a tied. Örvendek, ha láthatom az így eltelt éveket. Örvendek mindennek, ami így a tied lett, mert ha azokat elfogadtad, az enyészettől mentetted meg.

Nehezen válunk meg olyan dolgoktól, amelyeket a hosszú megszokás otthonossá tett számunkra. Megvan az ilyeneknek a maguk vonzó arculata és kedves vonása, úgyhogy fáj elszakadni tőlük. Hátha még személyekről s a legfölségesebből van szó! — *Maradj velünk, mert esteledik!* (Lk. 24, 29.) — Maradj velem, Uram, az összes keresztyének társa, mestere. Maradj velem te, aki tanúja voltál őseim bizalmas közléseinek, lelki

élményeinek első áldozásuktól fogva, aki megszentelted mindazok halálát, akik reám várakoznak, aki mindazt a hősiességet és erényes életet ápoltad híveidben; maradj velem te, akit nem látunk, mert mindenütt ott vagy, mint a levegő és a világosság. Add, hogy egész lelkemmel ragaszkodjam hozzád, és szenteld meg jelenléteddel összes emlékeimet.

Az ember emlékezet és emlékek nélkül szinte jelentéktelen. A nemességet a mult emlékei szerzik meg. A sebhelyek dicsősége és fénye a mult küzdelmek emlékéből fakad.

Nem szeretném elfeledni azt, ami a te műved a multamban; de nem szeretnék téged pusztán valami letűnt dicső emléknek tartani. Elmúlt éveim általad megszentelt emléke ösztönözzön a minél teljesebb nagylelkűségre.

Érdeklődteél irántam már gyermekkoromban, és a te óhajaid megelőzték az én öntudatom ébredését.

Féltékenyen kísérted szeszélyes akaratomat és megakadályoztad, nehogy oktalanságaimat mind végrehajtsam és újra kezdjem a tékozló fiúk örök történetét. Megjelentél életem minden választójánál, ott voltál, ha megállott a habozás és ingadozni kezdtem, hogy utamon tovább menjek-e. Keresem, melyik

pillanat volt az, amidőn nem figyeltél volna oda, midőn nem lettél volna ott. De látom, hogy minden pillanatom tele van jelenléteddel, mint a tó vize, amely nem felejt el betölteni semmi alatta levő mélyedést sem. Hálát adok, hogy ott voltál te, *aki voltál*.

Add, hogy többet lássak multamban, mint a pogányok, s ne úgy tekintsem azt, mint ők. Add, hogy ne keseregjek, ha elsorolom azokat a vetéseket, amelyek nem hajtottak ki s azokat a viharokat, megaláztatásokat és szerencsétlenségeket, vagyis igazságtalanságokat, amelyek rám zúdultak.

Ismerek olyanokat, akik búskomorakká lettek koravénségükben és keserűen panaszozzák, mint valami rettenes igazságtalanságot, az ő boldogságuk és szerencsájuk veszteségeit. Ne engedd, hogy én ilyen lázadó és elégedetlen legyek, hanem add, hogy multam, amelyet egyedül a te szereteted tölt be, mindig megörvendeztesse, megifjítsa lelkemet.

Átadom neked ezt az én multamat, neked, aki ott voltál, tehát mindent tudsz, és így megszabadulok minden nyomasztó nyugtalanságtól és üdvözöllek téged, a századok halhatatlan Királyát, minden romlás diadalmas legyőzőjét.

XXII.

*Qui est.
Aki van.*

Földi életünkben azon fáradozunk, hogy megőrizzük magunknak azt, ami ki akar siklani kezünkéből; kívánjuk azt, ami hiányzik és sajnáljuk azt, ami nincs többé. A multnak élünk, amely nincs többé vagy a jövőnek, amely még nem létezik. A valótlanban, a képzelt világban élünk és elfeledjük, hogy a valóságban, a jelenben kell élnünk. Úgy látszik, mintha nem tudnók, hogy ez a jelen, amelyre a mi nyugtalan sóvárgásunk ügyet sem vet, egyedül gazdag olyan kincsekben, amelyekről életünk függ, és ha azokat másban keressük, mint a jelenben, lidércfény után futunk s áldozatai leszünk szándékos ámitásainknak.

Az emberek nagy része folyton halogatásban él, szüntelen a feltételes holnapokra halasztgatja a szükséges életreformot és az elhatározások keresztülvitelét; de azok a holnapok nem akarnak felvirradni. Ha pedig nem a lusta, ábrándos jövőnek élnek, akkor a mult napjaiba, emlékeibe menekülnek és szidják a jelent, pedig a jó Isten azt akarja, hogy most éljünk a tényleges valóságban, ne pedig csak a multat sirassuk vagy a jövő álomképeit szövögessük.

A küszködő, születő és meghaló emberek mögött, az események változó színtere mögött ott van egy valóság, amely változatlanul azonos, a testté lett Ige, aki nem szűnik meg köztünk lakozni. Ebből a valóságból kell élnünk, ezt kell megértenünk, mert ez az a változatlan jelen, amelyben nincs tegnap és holnap.

Krisztus csupa üdeség, mert a jelen mindig fiatal. Ami múlik, az hervad, Krisztus mindig telve van számunkra meglepetéssel, mint a szó, melyet most ejtenek ki, mint az esemény, amely most történik, mint a most születő reggel.

Tanítványai, ha hűek maradnak hozzá, részesei ennek a változatlanul friss üdeségnek.

Nem szeretjük eléggé a jelent. Nagyon szűknek látjuk, semhogy a mi vágyaink nagy íveit magában foglalhassa. Nem tudjuk, hogy a jelen az örök Krisztus jelképe és ajándéka. Krisztus sohasem jelenik meg előttünk más formában, mint a mindig időszerű *hodie*, *ma* képében.

Ma van Betlehem, és húsvét sem volt csupán tegnap. Mert Betlehem Krisztus születését jelenti, és ő a kegyelem által minden percben születik a lelkek mélyén. És a dicső föltámadás ott van ma is mindenütt, ahol

Krisztus diadalmasan legyőzi a halált az emberek lelkében.

Ő mindig jelenben beszél. A protestánsok azt mondták, hogy ő valaha föláldozta magát s ez bevégzett tény, hogy valaha megbocsátotta a bűnöket, de ez a megbocsátás most már csak pusztá emlék, hogy valaha a távoli múltban az üdvösség igéi hangzottak el ajkáról. És méregették a századokat és számígtatták a távolságot, amely életünket elválasztja az övétől.

Mintha ő nem volna mindig ugyanaz: mintha az ő tettei is az enyészetbe hanyatlanának, mint a mieink! Nem tegnap, hanem ma vár reánk az ő bocsánata, ma hallatszik az ő kegyelmének szava, ma irányul a Megváltó két szeme a mienkre — *szempillái vizsgálják az emberek fiait.* (Zsolt. 10, 5.)

A liturgia is erre oktat, mikor szüntelen ismétli egész oktávákon át, hogy — *ma született Krisztus — ma mézzel folyóvá lett a mennyek országa.* (Karácsonyi zsoltosma.)

Szüntelen az ő színe előtt kell maradnom és hallanom szavát, mint a mai nap parancs-szavát. Ez nem jámbor képzelődés, hanem hitünk tanítása, amely kétségkívül vigasztaló is, de főképen fölvilágosító és erőt adó igazság. Ennek fénye előtt nem térhetünk ki, nem kételkedhetünk benne; de mégis keveseknek

van meg a bátorságuk, hogy két kézzel nyúljanak a jelen után és ne tétovázzanak a halogatásban.

Krisztus folyton sürgető és határozott reánk nézve. A pillanat is, amelyben élünk, telve van jó alkalommal, amely nem tér vissza többé. Tehát a mi szeretetünknek, amelyet az övé készít el bennünk, elevennek és határozottnak kell lennie, minden habozás és sajnálkozás nélkül.

Gyorsan haladnánk előre, hacsak a jelenre támaszkodnánk, mint a korcsolyázók a vékony jégen gyorsan átfutnak, mert a megállás vesztüket jelenti. — Töltsük ki időnket buzgó munkával! Néhány perc, amely telve van őszinte odaadással és önfeláldozással, többet ér, mint a holt emlékek tétlen vizsgálatában vagy ábrándos vágyak hajszolásában eltöltött hosszú évek.

Aki nem becsüli a jelent, hátat fordít Istennek. Minden percben nagy dolgot művelhetünk. És ha a jelen kemény és éles, mint az átható kard, ha nem tűri, hogy vitatkozzunk vele, ha azt akarja, hogy engedelmessédjünk, az azt jelenti, hogy Krisztus több nekünk valami drága emléknél vagy édes reménynél, Krisztus nekünk kérlelhetetlen szent kötelességet jelent szüntelen.

Achimelech az ő egyszerű szentélyében a

fölött örködött, hogy az áldozati kenyerek mindig meleg legyenek, mindig frissen kerüljenek ki a kemencéből, egyenesen az Isten oltárára. — A jelen pillanat hódolata többet ér, mint a sopánkodás és búsongó kesergés; s Istenhez méltatlan az olyan áldozat, amely hasonló a régi romlott kovászhoz és a kemény kenyérhez. — *Újuljon meg minden!*

A szüntelen jelenlevő Krisztus a leghatásosabb nevelő. Elűzi az ábrándozást, az önmagunkkal való bíbelődést, az önzés kicsinyes ravaszkodásait és bálványaink dédelgetését. Odaállít bennünket az egyedüli igaz és való elé és szerencsénkre föltárja lelkünk igazi szükségéit is, hogy azokat kielégíthessük.

Istenem, add, hogy szeressem a jelen pillanatot és taníts meg rá, hogy megértsem, mily mérhetetlen kincseket rejt az számomra, ha a hit szemével nézem. Nem akarok kóbor lélek lenni, amely szüntelen elkalandozik a jelenből, nem akarok elégedetlen lenni és az okatlan vágyak halmazát hordozni lelkemben.

Ha a *ma*, a jelen valóságában élek, megízlelhetem a te örök jelened előízét. S ha megértem, hogy te mindig ugyanaz a változatlan jelen vagy, felhagyok állhatatlan változásaimmal és ellentmondással teli viselkedésemmel.

XXIII.

*Qui venturus est.
Aki eljövendő.*

A mi kis korlátolt életünkben a jelen el-
űzi a multat és eltünteti a jövőt azáltal, hogy
helyébe lép. Feltűnnek és lehanyaglanak az
egymásután folyó pillanatok a nélkül, hogy
maradandóan összefoghatnók azokat. Egy
dolognak, egy pillanatnak csak úgy élhetünk,
ha elszakadunk a többitől.

Krisztus azonban a túlárado teljesség, a
mult derült nyugalma, a jelen valóság verő-
fénye és a jövő titokzatos ígérete; mindez
megvan benne, mert ő az idők örökkévaló,
egységes kapcsolata, ő mindeneket egyesít
önmagában.

Talán még nem gondoltam rá eléggé, mint
olyanra, akinek jönnie kell, mint Remé-
nyemre; és nem engedtem, hogy lelkem mé-
lyéig átjárjon a Próféta imádságos vágyako-
zása: — *bár szakasztanád meg az eget és
leszállanál!* (Iz. 64, 1.)

Jönnie kell. Ő a bejelentett vendég, aki-
nek érkezését szüntelen várjuk. Ő a még ki
nem ejtett mondat, ő a hajnal, amelyet a
delelő nap még föl nem derített. Ő az Igéret;
ő a bimbó, amely még nem bontakozott ki.
Még sok mondanivalója van számunkra — *de
most el nem viselhetjük.* (Jn. 16, 12.)

Jönnie kell az emberiség boldogítására, amelyet megváltott ugyan, de műve még nincs bevégezve, és sokan vannak még a sötétben, akik nem ismerik az Udvözítő nevét. Minden híres vagy rejtett és ismeretlen apostol az ő eljövételét készíti elő. Xavéri Szent Ferencet is a jövőendő Krisztus felé hajtotta lángbuzgalma. Hol vannak azok, akik szenvedélyesen fáradoznak a holnapokért, amelyeket ugyan ők nem látnak meg, de az ő tevékeny és küzdelmes várakozásuk az egyetlen Mester és Úr eljövételét készíti elő.

Ha ilyen távlatban nézzük az ő jövőendő uralmát, vajjon marad-e még sok hely szívünkben a mi kis panaszaink és kicsinyes sopánkodásunk számára? Tétlenségünk nem látszik-e vétkesnek, mint az olyanok nem-törődőmsége, akik megállítják kocsijukat a szűk és zsúfolt úton, vagy akik elalusznak azok kárára, akik fáradoznak és előre akarnak jutni. A semmittevők és restek késleltetik a győzelem elérését, s amelyik munkát mi nem végeztünk el, az hátráltatja a többieket. Ha az egyik nem készítette el a vakolatot, a másik, az építő, a vakoló hiába áll ott: a munkanap veszve van.

Jönnie kell. S eljövételét szeretnünk kell, mert még nem tárta föl összes titkait, s ezt akkor teszi meg, ha eljön és megmutatja, mit

készített ő tanítványainak. Hitünk oktat erre, s abból tudjuk, hogy ő szüntelen munkálkodik, de mi nem ismerjük titokzatos művét: *sem az ember szívébe föl nem hatott.* (I Kor. 2, 9.)

Kezdetnek is nevezzük őt, de ő csak reánk nézve kezdet, mert belőle semmi tökéletesség sem hiányzik. Kezdet, mert igényei velünk szemben mindig újak, és mi nem állhatjuk meg helyünket saját erőnkől vagy valami már tökéletes és befejezett jó szokásunk erejéből.

Nincs elég tág látókörünk, hogy az eljövendő Krisztus tevékenységét megértsük, s Egyházát gyakran úgy tekintjük, amint azt a mi kicsinyes, korlátolt gondolataink elénk állítják, talán mint valami jótékonsági egyesületet, amely segít rajtunk ott, ahol tud s azonfelül nem kíván tőlünk egyebet, mint hogy maradjunk nyugton és csendben, s kerüljünk minden zajos feltűnést. S azt hisszük, hogy az Egyház többi tagjának is csupán ilyen gondolkodású, bár kifogástalan és tisztességes embernek kell lennie.

Mintha bizony a tészta legkisebb része is közömbös maradhatna a kovász hatásával szemben! S mintha az Egyház nem volna egész mivoltával a jövő felé irányítva, az ígélet felé, a jövő élet felé; s mintha az Egyház lényege nem az volna, hogy Krisztus művét

folytassa és az egész világot végső célja, életértelme felé terelje!

Aki eljövendő! (Jel. 1, 4.) — Az egyszerű lelkek talán jobban megértik ezt, mint a tudósok, mert látják, hogy a jelen élet nem sok értéket rejt magában, hanem csak azért értékes, mert magánál sokkal becsesebbet készít elő. A remény nem volna isteni erény, hanem eretnekség, ha Krisztus nem állna ott a jövődő dolgok láthatárán. Mert általa várjuk a mi életünk teljességét és ő mondja majd a dicső *consummatum est*-et (beteljesedett), ha mindazok együtt lesznek az Atya házában, akiket az Atya adott neki.

Istenem, taníts meg rá, hogy úgy tekintsem magamat, ahogyan te tekintesz engem, mint láncszemet, add, hogy ne feledjem soha, hogy útban vagyok a te jövődő napod felé s hogy teljes nyugalomra nem számíthatok útközben. Ne engedd, hogy bezárkózzam szűk kis gondolataimba vagy hogy megrövidítsem művedet az én gyatra eszközeim mértéke szerint.

Imádságomban mélységes tisztelettel akarok eltelni jelenléted iránt, mert magadban hordozod a jövő minden kincsét és mert titkotat még nem tártad föl előttem.

Igyekezni fogok téged megtalálni, észrevenni, mert a múlt minden utainak kezdetén

ott vagy és a jövő utak célja is te vagy. Ör-
vendeni akarok, hogy foglyod vagyok, hogy
egy irányban sem tudok előled elosonni, mert
csak őszintén gondolkoznom kell, hogy veled
találkozzam.

Légy az én vágyam! — Lehetetlen, hogy
magam elé ne tekintsek és ne lássam, amint
elkerülhetetlenül közeleg felém a láthatár
felől valami. Mi az? Az én halálom. Közelebb
hozzám itt is, ott is fenyegető csapás, gyász,
növekvő veszély és megpróbáltatások szám-
talan változata! De mindebből semmi sem
végleges! Aminek véglegesen jönnie kell, az
nem a halál, nem a gyász, nem a szenvedés,
hanem aminek véglegesen jönnie kell, annak
maradnia is kell, s az egyedül te vagy. A
többi mind csak eszköz és átmenet.

Az Emberfiának ösvényei, amelyeket
Keresztelő Szent János utódai és testvérei
igyekeznek előkészíteni és szeretnének egyen-
getni, ezek az ösvények messzebb vezetnek,
mint a jelen pillanat és a mulandó nap, mert
a teljesség felé vezetnek.

Kerestem néha, milyen néven nevezzelek,
Uram. Sok neved van, jut belőle sokféle
tulajdonságodra, sokféle lelkiállapotunkra
és lelki szükségünkre. Ez, amiről most elmél-
kedtem, nem nagyhangzású, nem tündöklő,
sőt fátyolozott és igen egyszerű, de nagyon

mély jelentésű név. Én, aki mulandó vagyok,
könyörgök hozzád, aki eljövendő vagy.

XXIV.

Ite in vineam meam!
Menjetek szőlőmbel

Amitől leginkább irtózunk, az nem a szenvedés, nem a megvetés, nem a halál. Kibékülünk a fájdalommal, elfogadjuk a megvetést, nem térünk ki a halál elől, sőt kívánjuk is néha; de amitől mindennél jobban irtózunk, az az, ha magunkat haszontalannak gondoljuk vagy tudjuk.

Azt kívánják nem ritkán a katonák ezreitől, hogy életüket adják oda a háborúban, amelynek sem értelmét, sem jelentőségét, sem vezetését nem ismerik. És ők ráállnak, készek így eltűnni az életből, mintegy bekötött szemmel s csak egyet kívánnak biztosíték gyanánt, azt, hogy véres haláluknak valami haszna legyen. A katona meghal, hogy társai visszavonulását fedezze, hogy a szomszédokról a veszélyt elhárítsa, hogy az ellenség előhaldadását hátráltassa, hogy sebesültet vigyen a kötőhelyre, sőt még azért is, hogy társának holttestét eltakarítsa. De egyet nem bocsátana meg az a katona, egyet nem engedne meg, sőt elviselhetetlennek vagy gya-

lázatnak tartaná, s ez az, hogy ok nélkül, gondatlanságból, vezetői tudatlanságából haljon meg vagy mint haszontalant élni hagyják.

Amitől az ember leginkább irtózik, az a haszontalanokra nehezedő átok. Az evangélium egyik legvigasztalanabb mondata az, amelyet a tizenegyedik óra munkásai feleltek a szőlő urának: — *senki sem fogadott meg minket.* (Mt. 20, 7.)

Amit hiába, haszontalanba adunk és ajánlunk fel, kegyetlen keserűséggé változik számunkra, bármi legyen is az: munkánk vagy szeretetünk, bátor, erős karunk vagy jó szemünk, szerény elismerésünk vagy férfias ígéretünk. Az ember mindig csalódottnak érzi magát, ha jelentéktelen számba megy, mert ez olyan, mintha a semmibe zuhanna.

Valami foglalkozásra szükségem van, mint a mindennapi kenyérre. Ha napjaim üresek, semmit sem érnek, ha életem meddő, minek vagyok a földön: — *minek foglalja a földet?* (Lk. 13, 7.)

E szavakat nagyon keménynek találom, Uram. Ha körülnézek, nagyon sokat látok, nemcsak tehetetlent, aki senkinek sem segíthet, hanem gyöngéket, betegeket, akiket támogatni kell. A kor, a betegség, a rossz szokás vagy a tudatlanság képtelenné tette őket,

hogy embertársuk számára hasznot hajtsanak. Ha ezeket mind ahhoz a meddő fügefához kellene hasonlítani, akkor a kíméletlen gazdának ki kellene vágnia a gyöngéket, gyámoltalanokat, élőködőket, akik a többiek erejéből és javaiból tengetik életüket.

Taníts meg, Uram, az evangélium értelmére. Mondd, hogyan lehetnek hasznosak azok a betegek ott a gyógyíthatatlanok kórházában, azok, akiket a rákfene emészt vagy egyéb baj sorvaszt? Mondd, hogyan lehet megbecsülhetetlen értéke és szent szerepe annak az aggastyán életének, amelyik ott a kályha mellett élesztgeti fagyos, vértelen tagjait? Mit segíthet neked, micsoda hasznod van annak a parányi gyermeknek életéből, aki még föl sem nyitotta szemét és nem látott senkit a világon, mert már születésénél ott várt rá, mint zsákmányára a halál? ...

Annyi sűrű, nyomasztó köd, tudatlanság és bizonytalanság van a mi földi életünkön! Feléd igyekszünk tapogatódzva, s utunk kanyargós, s ha végre eljutunk hozzád s visszatekintünk utunkra, a mi bolyongásunk sok tekervénye haszontalannak látszik, olyformán, mintha órákig kellett volna mozdulatlanul egy helyben állnunk ... Vajjon az evangélium jó híre elég ragyogó-e, hogy bevilágítson a mi sötét homályunkba? Vajjon vi-

dáman járhatunk-e világosságod fényében — *a te világosságoddal* (Zsolt. 35, 10) — s biztosak lehetünk-e, hogy életünknek megvan a maga értéke s hogy kegyelmed folytán nem nehezedik ránk szükségképen és végzettszerűen a haszontalanokat sujtó átok?

Mire leszek jó, ha már csupán csak roncs leszek? És ha valahogyan kiszakadnék az emberek közül, ha egy hajótörésnél megmenekülnék valami kis kiálló kősziklán, mindenkitől elhagyatva, a tenger hullámai közt, vajjon hasznos lehetek-e akkor és segíthetek-e másoknak, akik azt sem tudják, élek-e vagy halok? Nem volnék-e így elszakadva az egész emberi családtól?

Nincs egyedüllét, ha vele vagyunk és nincs semmi haszontalan sem az ő művében, a közös, örök és eleven műben, amelyen mindenki dolgozhatik! Csak akkor van valaki egyedül, ha elhagyja az isteni Igét és száműzi magát az éjtszakába. Csak akkor lesz valaki haszontalan, ha elválasztja magát a fejtől, ha magára marad: — *semmire sem való többé*. (Mt. 5, 13.) — Mióta a földre jött (és még eljövele előtt is), azóta, akik hozzá kapcsolódtak, részesek minden javaiban s vele együtt és általa együttműködnek a többi testvérek megváltásában.

Mindig a láthatatlan az, ami a hit világá-

ban a látható és nyilvánvaló dolgok értelme és jelentése. Az a szegény beteg, akinek ujját félig megemésztette a poklosság, az ő undorító ujjával alátámasztja a mi gyarló ere nyeinket. Ne azt tartsuk fontosnak, az igazság és valóság hű képének, ami a szemünkbe ötlük. Ne a mi nézőpontunkból ítéljük meg viszonyunkat a többiekhez. Az a fontos, az az igazság és valóság, hogy mik vagyunk mi az emberiségre nézve, éspedig abban a teljes emberiségben, amelynek Krisztus a feje, melyet Krisztus magához csatol, vagyis hogy mik vagyunk Krisztusban, akiből életünk fakad és akiben életünk minden értelme van.

Aki szereti Krisztust, az is egy azok közül, akik a világ életének értelmet adnak, akikért a csillagok ragyognak és az évszakok változnak: — *minden a választottakért van!*

Féltucat igaz megmentette volna Szodomát és Gomorrát a pusztulástól, és nem is sejtették volna azt, hogy ők mentették meg; egészen természetesnek találták volna, hogy megy minden a maga útján. De a valóságban az ellenkezője volt a természetes; és a vét kes városok fönnállása csak a névtelen igazak titokzatos hatásában nyerte volna magyarázatát.

Ti, akiket haszontalanoknak tartanak, akik a legigénytelenebb munkában töltitek napjai-

tokat, ti, kisgyermek, akik meghaltatok, mielőtt mosolyoghattatok volna, ti aggastyánok, akik féllábbal már a sírban álltok, ti betegek, szenvedők, szegények, vigasztalások, ti vagytok a láthatatlan valóságban a legtevékenyebb eszközei az Úr megváltó munkájának, átalatok éppen úgy, mint a többi által, sőt átalatok még inkább folytatja és tökéletesíti művét Krisztus.

XXV.

*Omnia traham ad meipsum.
Mindent magamhoz vonzok.*

Egyik igen fontos tennivalónk a lelki életben, hogy hibáinkat kiirtsuk. Erre nézve századok óta a legkiválóbb tanácsokkal látták el a híveket a lelki élet mesterei. Rendkívüli gondossággal fogalmazták meg a haditervet e küzdelem számára és értékes írásokkal oktatták a lelkeket, hogyan űzhetik ki magukból rossz szellemeiket, hogyan tehetik ártalmatlanokká gonosz hajlamaikat és rendetlen szenvedélyeiket.

Oktalanság volna azt gondolni, hogy a kíméletlen tisztulási munka nem föltétlenül szükséges minden haladni akaró léleknek. Veszélyes volna azt hinni, hogy ez az aszkétikus munka bármikor is mellőzhető a nél-

kül, hogy a lelki életet romlás fenyegetné. Az a sok gyom és bozót lelkünkben, még ha leperzseljük és tövig levágjuk is, hamar újra nő, ha nem gondolunk rájuk és nem küzdünk ellenük. Ha nem vigyázunk, könnyen uralomra jut lelkünkben a sok rossz hajlam s a mi középszerűségünk s hűtlenségünk ismét otthonos életünkben.

De azért lehetséges még egy fejezettel kibővíteni a lelki élet szabályait, és pedig a leghitelesebb keresztény hagyomány szellemében a lelki élet mestereivel egybehangzóan.

Sok lélek kereste hosszas fáradsággal, hogy mi az ő főhibája, de azzal nem törődött, hogy mi az ő fővonzalma. Pedig a lelki vonzalmak és hajlamok nevelése, művelése éppen oly hasznos és szükséges, mint az élősködő hibák kiirtása, sőt segítségünkre lehet a rossz hajlamok ellen való harcban is, megakadályozhatja a hibák gyors újránövését, amint a sűrűn sarjadó gabona akadályozza a gyom növést. Hibáink és erényeink egy talajon nőnek mibennünk, egy terület birtoklásáért küzdenek azok is, ezek is, vagyis akaratunkért. Tehát ha az erény több helyet foglal el, kiszorítja a hibát.

Művelnünk kell a lelki vonzalmakat. Vannak rossz, de vannak jó, magasba irányuló,

nemes hajlamaink is. Vannak lejtős és vannak emelkedő ösvények. Az eretnekeket, akik azt hirdették, hogy természetünk egészen megromlott, az Egyház kárhóztatja.

Isten ismeri gyöngeségeinket és hajlamainkat is, ő fölhasználja azokat, hogy hozzánk közeledjék. Vannak sebezhető pontok a mi önzésünkben, s nem tudjuk magunkat úgy elsáncolni, hogy az isteni kegyelem ne találjon valahol helyet, ahol behatolhat az erősítőménybe. A kegyelem és a természet nem ellenségei egymásnak. Isten talál bennünk kedvező hajlamokat is az ő terveinek megvalósítására. A Teremtő munkája összhangban van a Megváltóéval s természetünk megkönnyítheti a Szentlélek munkáját bennünk.

A természetfölötti vonzalom az, amelyben találkozhatik és egyesülhet lelkünk s egész lényünk vágyódása és Isten óhaja. S az a vonzalom ösztönözhet engem a hódoló imádásra, a hála dicsőítő énekére, ösztönözhet a szegénységre, alázatos, elvonult, rejtett életre... Minden léleknek megvan a maga sajátos lelki lendülete, jó hajlama, amelyet meg kell keresnie, s ezzel a vonzalommal teljesebben lehet a lélek jellegzetes eredetiségét meghatározni, mint hibájával.

Ha valaki azt mondja: kevély vagyok, ezzel még nem sok fényt derített belsejének

jellegetes életére. A kevélységnek nagyon sok formája van, kezdve a páváskodó hiúságtól a mindenhez értő önteltségig, vagy a magába zárkozó kétkedéstől, amely kerüli s megveti az embereket — az önhízogó és önlealázó dícséretkoldulásig. A kevélység nagyon általános szó. Úton-útfélen találkozhatunk a legkülönbébb kevélyekkel, fecsegő vagy néma, búskomor vagy fennhéjázó, rajongó, vakmerő vagy kiábrándult kevélyekkel. A kevélység betegség, s hogy beteg valaki, arra könnyen rájöhet, még orvosát sem kell kérdeznie, hogy azt megállapítsa; de ami fontos, az a baj és betegség természetének ismerete, hogy eredményesen küzd-hessünk ellene.

Keressük s igyekezzünk világosan megismerni lelki vonzalmainkat is! Ha valami nagylelkű elhatározást tettél, mi indított arra? — Vannak, akik örökös hálaadásban töltik életüket és Isten iránt való hálájuk oly nagy, hogy sohasem fáradnak bele a hálaadásba. Vannak, akiket ez a szó: *adni* annyi örömmel tölt el, hogy életüket nem is tudják másként elgondolni, mint a határtalan önátadás formájában. Vannak, akik nem boldogok, ha ki nem üresíthetik kezüket minden javuktól, ezek az első boldogság előízét érzik. Vannak, akik arra gondolnak, hogy

Istennek semmi sem hiányzik és az ő teljességében igyekeznek megnyugodni s minden zaklatás ellenére boldogok és békeszeretők, mert erősségük Isten — *te egyedül vagy a legfőlségesebb.* (Szentmise.)

Vannak, akik csak akkor könnyebbülnek meg, ha mindenük odavan és lelkükben akkor harsan fel a legdiadalmasabban az alázatos *Magnificat* s a *Te Deum*, ha minden földi reményük romba dőlt. Vannak mások, akik engesztelni akarnak és minden kérdésre azt felelik: szeretnünk kell Istent azok helyett, akik megfélelkeznek róla, akik megbántják vagy nem ismerik őt. S vannak még számosan mások is... hiszen a lelki hajlamok, a természetfölötti vonzalmak annyi-félék, mint a jellemek... A lelki vonzalom adja meg az egyéni arculatot lelki életemnek s viselkedésemnek és az különböztet meg másoktól.

Ime, előtted vagyok, Uram, és kérlek, világosítsd meg homályos lelkemet és juttasd eszembe, hogy mibe került az én lelkem neked. Bár sohasem felejteném ezt el! Néha, nehéz percekben rágondolok erre szinte önkénytelenül, amint virradatkor keletfelé tekintünk, ahonnan a fényesség várható. Mint a fáradt szarvas, én is szimatolom az égető hőségben a távoli üde forrásokat; tudom,

hogy ez vagy az a gondolat határozottan segítene, hogy leküzdjem esztelen lázongásomat. Tudom, hogy ha ennek vagy annak az igazságnak verőfényébe állítanám lelke-met, ellenállásaim megpuhulnának, mint a viasz a napsugárban és hajlékony lennék gondviselő isteni kezed szolgálatára. Tudom, hogy aki hálás lelkületemre hivatkozik, mindent megkaphat tőlem. Tudom, hogy ha térdre borulok és imádlak, megszűnik minden habozásom és szétfoszlik minden nehézségem. Tudom, hogy az őszinte elmélkedésben találkozom veled, a kikerülhetetlen, fölséges Istennel.

Ha pedig álnokul megátalkodom bajomban, van gondom rá, hogy arra az útra ne térjek, ahol veled találkozom s elzárom magam elől az üdvösség belső utait. De te mindenható vagy s mindig vonzod magadhoz jobbik énemet. Nem is találhatom magamat egységesnek a lanyhaságban, a középszerűségben, mert általad vagyok az, aminek lennem kell, és az én életem egysége az, ha veled vagyok s hűen melletted maradok.

XXVI.

*Relicto eo.
Oltahagyják őt.*

Ha abbahagyjuk az imádkozást, hűtlenek vagyunk az Úrhoz.

Tehát az imának folytonosnak kell lennie. De ez a kötelesség terhes ránk nézve; nem tudunk nyugodtan meghódolni Isten e kívánsága előtt. Mentségeket keresünk. Ürügyeket találunk és teremtünk a semmiből, csakhogy ne kelljen megvalósítani azt, amit Isten tőlünk kíván.

Némelyek azt mondják: nem imádkozhatom mindig, nagyon sok a teendőm. Még azt is hozzáteszik néha: Nem tudok mindig imádkozni, mert nincs mit mondanom. Nincs mit mondanom, sok a tennivalóm, rendesen ez az a két mentegetődzés, amelybe a szorgos emberek vagy a lusták, a sietősek vagy a ván-szorgók kapaszkodnak.

Pedig nem lehet helytálló okunk, hogy Isten rendelete alól felmentsük magunkat. S ha az imádság életünk lelke, oktalanság azt mondani, élnem kell, tehát nem imádkozhatom. Ez olyan okoskodás volna, mintha valaki a ráháramló bokros teendőkkel akarná mentegetni tétlen életmódját...

Nem tudok mindig imádkozni, sok a tenni-

valóm. Mintha az imádság is sürgés-forgás és erőlködés volna!

Az imádság mindenekelőtt felajánlás és elfogadás. Akinek sok a tennivalója, annak sok a felajánlani valója, s elsősorban azt kell felajánlania, amit tesz. Akinek sok a tennivalója, sokat kell készséggel elfogadnia, sokba kell belenyugodnia, mert minden tevékenység zökkenéssel és ütődéssel is jár, minden mozgásban megsebezhetjük magunkat, minden munkásnak szenvednie is kell.

Az önfelajánlás imájára szükségünk van, s az mindig lehetséges, mert hogy tevékenységet vagy nyugalmamat felajánljam, nem kell otthagynom azt, amit teszek, hogy mintegy rejtekben imákat rebegjek, hanem meg kell őriznem a biztos tekintet határozottságát, a jószándék zavartalan tisztaságát. Tevékenynek kell lennem vagy pihennem, sőt szórakoznom is egyedül Istenért, mert az így van jól. Amit felajánlunk, az megszentelődik. Fel kell ajánlanom Istennek minden munkaeszközömet, hiszen azok csak azért vannak, mert ő adta azokat nekem, hogy általuk hozzá jussak, feléje igyekezem.

A katolikus szentképek a szenteket minden képromboló ízlés ellenére, munkaeszközeikkel együtt ábrázolják, amint azokat Isten-

nek felajánlják. Kezükből tartják szerszámaikat vagy szenvedésük kínzó eszközét. Ott látjuk Szent József kezében a hagyományos gyalut, az egyháztudósok kezében a tollat, szóval azt, amivel dolgoztak, vagy ami által szenvedtek s ami őket jelképezi.

Uram, följánlom magamat; nem véretem, amelyet ma senki sem kíván tőlem, s talán még verejtékemet is csak ritkán; hanem felajánlom ma ezt a tintát, amelyet a papíron szavakat formálva szétozogatok. Felajánlom az én hivatalos munkám írásait vagy diák-, iskolás jegyzeteimet, számadásaimat, kézírataimat. Felajánlom himző- vagy horgoló-tűmet vagy felajánlom katonafegyveremet. Felajánlom ezt vagy azt, amiben foglalkozom, mert a munka felajánlása nem méltatlan hozzád, legyen az a tudós tanár oktatása vagy a villanyszerelő munkája, törvényhozó vagy rendőri munka, mindannyival meg lehet téged tisztelni, csak tisztességes munka legyen, bármily igénytelen is az. Mert az ilyennek ott vagy a kezdeténél és megszen-teled azt, s ott maradsz a végzésnél is, ha imádságos lelkülettel veled maradunk.

Imádságunknak tehát annyi ideig kell tartania, mint munkánkunk, sőt át kell terjednie pihenésünkre, nyugalmunkra is. Mint meny-nyei jó illatnak át kell hatnia egész életün-

ket. Így életünk szüntelen felajánlás és lan-
kadatlan hódolat.

Nem imádkozhatom mindig, mert nincs
mit mondanom. Gyámoltalan mentegetődzés,
téves gondolkodás! Nincs mit mondanod?
Hiszen az imádság lényege nem a beszéd,
nem az ékesszólás. Nem a mondatok tisztelik
Istent, sem a ritka gondolatok, sem a találó
szavak, sem pedig a száraz nyelvtani szabá-
tosság. Az imádság irányító lelke nem a
mondattan; s nincs szükségük a szótárra
azoknak a talán írni s olvasni is alig tudó
egyszerű lelkeknek, akik a szent szemlélő-
désbe merülnek.

Az ima nem beszéd elsősorban, hanem
várakozás és hódolatos fogadás. Várakozás
Istenre, hogy minél teljesebben a világba és
lelkünkbe jöjjön kegyelme, megváltó ereje,
várakozás az ő országára, amely közeleg. Ha
nincs mit mondanom, van mit várnom; na-
gyon sok és minden az, amit várnom kell,
nekem, aki oly szegény vagyok igazi javak-
ban.

A beszédbe belefáradtam, ráuntam. Nincs
kedvem zengzetes szavakhoz, midőn hozzád
szólok; úgy érzem néha, mintha valami kép-
mutatás volna abban a mesterkélt szavalás-
ban. Nem ízlenek azok a szónoki fordulatok
s az a tragikus hang, ha hozzád akarok szólni.

Uram! Hogy bánatomat kifejezzem, jobban esik az a hagyományos, egyszerű bánatformula, mint a lírai érzelmektől túláradó, szépen csiszolt költői imaszöveg. Inkább elmondom gyermekded egyszerűséggel, hogy teljes szívemből fájlalom, hogy megbántottalak bűneimmel és utálok vétkeimet irántad való szeretetből... Ha az imádság szép beszéd volna, megvolna az okom, hogy azt elhanyagoljam.

De ha téged várunk és téged fogadunk lelkünkbe, jól imádkozunk. Várhatom és várnom kell minden pillanatban a működő kegyelem jövetelét lelkemben és a te szabadító hódításod előnyomulását: — *őneki növekednie kell.* (Jn. 3, 30.)

Várnom kell téged, mint gyógyulásomat, tökéletességemet, mint bűneim bocsánatát, mint megdicsőülésemet, mert semmi jó sem jön létre, semmi sem készül, hacsak nem általad. Akik pedig vonakodnak téged befogadni, sötétségben maradnak s akik nem akarnak reád várni, azokat haszontalan szolgálóknak nevezted.

Szüntelen az imádság tüze égjen lelkünkben. A tükör sohasem fárad bele, hogy a tárgyakat tükrözze. A visszhang soha meg nem unja visszaverni a hangot: — *az örvény az örvénynek kiált.* (Zsolt. 41, 8.)

Ha a tükör az egész világot visszatükrözte, kész újra kezdeni, frissen és lankadatlanul. S a visszhang, ha századokon keresztül ismételte is a vizesések zúgó hangját, nem fáradt bele, hanem éles és hatalmas, mint amikor először szólalt meg, amikor a víztömeg áttörte a hegyet és sziklákat hengerített maga előtt. Az a tükör lényege, hogy visszaverje a fényt; s az a visszhang mivolta, hogy visszaadja a hangot; s a dolgok mivolta nem változik. Az én teremtmény voltom lényege pedig azt követeli, hogy szüntelen szálljon föl lelkemből a Teremtő imádságos dicsőítése, mert mindenem tőle van és életem minden csöppje az ő teremtető kezéből folyik.

Imádságomnak oly bensőséges életműködésnek és oly folytonosnak kellene lennie, hogy egész akaratom és összes vágyam ne legyen egyéb, mint öntudatos egyesülés a te szent akarattal, Istenem! Akkor az ima nem fárasztana s nem kellene kimerültségemre s elfoglaltságomra hivatkoznom, hogy attól fölmentsem magamat. Mert az az én életem törvénye, hogy a te visszfényed és visszhangod legyenek; ezt kívánja tőlem kegyelmed.

XXVII.

*Tene quod habes!
Tartsd meg, amid vagyon!*

Föl kell magamat fegyvereznem a sok bennem levő zűrzavar ellen, amely lelkemet emésztí, a szétszóródás ellen, amely javaimat pusztítja, a lehetetlen vágyak ellen, amelyek bensőmet meghasonlásba viszik; föl kell magamat fegyvereznem az Úr határozott kívánsága szerint, hogy megőrizsem lelkem kincseit.

Oktalanságot beszélnek, akik azt mondják, hogy ha az imában *gyakorlati* törekvésekkel s elhatározásokkal foglalkozunk, ezáltal elveszti az ima magasztosságát és fönségét. Hasonlóképen nagyon tévednek, akik azt hiszik, hogy az önvizsgálat fölösleges az imában.

Mintha bizony lelki életünk elcsenevé-szednék, ha a magasztos hittitkokról a mindennapi életre igyekszik leszállni, ha gyakorlati akar lenni és maradni; mintha baj vagy hiba volna az, ha az eleven valósággal érintkezünk! Az olyan imádság, amely sehogy sem irányul a gyakorlati életre, üres esztétikus időtöltés, hiú ábrándozás, értéktelen semmiség. Imánknek a való életbe kell kapcsolódnia, tevékenységünket kell irányítania, és lelkünk,

életünk természetes kilengéseit kell szabályoznia, lelki egészségünket kell biztosítania és erősítenie, hogy gyöngeségünket eltüntesse és hatásosan megvédhessen minden veszélytől. Az imádságnak tehát jó elhatározásokat kell termelnie.

De jól meg kell értenünk, mi az elhatározás és milyen viszonyban van az az imádsággal. Sokan azt hiszik, hogy az elhatározás az egyetlen igazi gyümölcse a lelkigyakorlatoknak, az elmélkedések fáradságos munkájának. Némelyek az imádságot a fához s az elhatározásokat a fa gyümölcseihez hasonlítják. Pedig ez nem találó hasonlat. Akik így gondolkoznak, azok félrevezetik magukat.

Igy azután megesik, hogy sokan nem mernek alázatos, közönséges, gyakorlati elhatározásokat formulázni. Nem merik bevallani, hogy nyolcnapos lelkigyakorlat után, harminckét órai elmélkedés és sok magasztos lelki olvasás után elhatározták, hogy reggel pontosan fölkelnek, hogy nem untatják a többieket azzal, hogy az esőről vagy a hidegről sopánkodnak, hogy vidáman fogadják az alkalmatlan vagy bosszantó látogatást. Nem merik egyenletbe foglalni az óriási munkát a gyatra eredménnyel, s a régi mese jut eszünkbe a hegyről és az egérről; azt hiszik, hogy nevetségessé teszik magukat, ha ily

közönséges, gyakorlati, szürke kis elhatározást tettek, ha ezt állítják oda, mint annak az összes lelki erők általános mozgósításának eredményét?

Hogyan? Hát azért zárkóztál napokon át a lelki összeszedettség csendes magányába és nyolc napig sem látni, sem hallani nem akartál senkit? Azért elmélkedtél órákon át lelked üdvösségéről, az Úr Jézusról, a vértanúk és szentek példáiról, azért fontoltad meg életed gyökeres megjavítását, hogy elhatározhassad magadat a reggeli pontos felkelésre?

S hogy nevetség tárgyává ne tegye magát a szegény lélek, elkezd mesterkedni, pedig így is nevetséges lesz; csöbörből-vödörbe kerül. Kitalál magasztos, elragadó szép elhatározásokat és nagy erőfeszítéssel kalapálja, csiszolja őket, hogy ragyogó fegyverzetet adjanak, de ez a fegyverzet csak parádénak jó. Az ilyen elhatározásokat a gyakorlati élet hamar félretolja és jelentéktelenekké teszi. Elpusztulnak, mint mindaz, ami mesterkéltségre és nincs az eleven életbe kapcsolva. Olyanok ezek az elhatározások, mint a sziklára ültetett mag, nincs talajuk, nem életrevalók. Olyanok ezek, mint a szálka a halban, nem táplálnak, csak akadékoskodnak. Olyanok az így készült jófeltételek, mintha a diót töret-

lenül akarnók lenyelni, pedig a gyomor nem törheti föl, tehát nem használhatja.

Mit tegyünk tehát? Hanyagoljunk el minden jó elhatározást, ne fáradozzunk azok készítésén? Ne törődjünk semmivel, dobjunk félre iránytűt, kormánylapátot és evezőt s úgy szálljunk csónakba, mintha kóbor, kalandos útról, nem pedig határozott, célirányos utazásról volna szó?

A jó elhatározás elengedhetetlenül szükséges, de ne hasonlítsuk azt a fa gyümölcséhez. Egy igénytelen, közönséges hasonlat közelebb hoz az igazsághoz; a jó elhatározás olyan, mint a dugasz az üvegben, mint a föld az edényen vagy mint a vaskapocs, vaskorlát a sziklafalon. Az elhatározások nem az elmélkedés eredményei, gyümölcsei, hanem gyümölcseinek *alkalmas, hűséges őrzői*.

Nem azért fújták az üveget, hogy dugót tehessenek bele. Nem ez a célja az üveges munkájának. De mégis feltétlenül szükséges a dugó, ha bort akarunk őrizni az üvegben. Nem azért készítik a tömlőt, hogy nyakát kötözéssel elfojthassák; de hiába töltik meg a tömlőt a forrásvízzel, ha utána nem kötözik be a tömlő száját.

Ha az elhatározás volna az ima összes eredménye, akkor annak arányban kellene lennie az imára szentelt munkával, erőfeszí-

téssel; de minthogy az elhatározás, a jófel-tétel csak őrzője az ima eredményének és sikerének, látszatra nagyon igénytelen is lehet és mégis kitűnően betöltheti szerepét. Ki törődik, vesződik azzal, hogy az üveg dugóját fáradságosan, művésziiesen kicifrázza? Nem azt kívánják, hogy szép legyen, hanem hogy jó és erős, hogy semmit át ne engedjen, és ha úgy van, akkor a folyadék biztonságban van.

Igen nehéz gyakorlati elhatározásokba foglalni a három isteni erényt, a hitet, reményt és szeretetet vagy a sarkalatos erényeket, pedig ezek életszükségleteink, nélkülük nem élhetünk. De könnyen lehet ellenőrizni a szeretet erényének életerejét valami egyszerű, alázatos, gyakorlati elhatározással, amint meg lehet őrizni egész csoport szarvasjóságot egy ügyes kisgyermek vagy leányka által, aki nyugodtan kötöget vagy vidáman énekel.

Aki elhatározta, hogy reggel pontosan fölkel, ezzel az elhatározással nem rendítette meg a mindenséget s elhatározása olyan, mint az igénytelen vaskapocs a falon; de bármily közönséges, ha szilárd, ha nem törik el, nem enged, megőrzi mindazt, amit rátesznek. Ha idejében fölkel, határozott rend, jóleső igazságszeretet uralkodik a nap kezdetén és ez adja meg az egész napnak irányát.

A legjobb elhatározások soha sincsenek sokan. Ha sokat akarunk egymásmellé tenni, nem növeljük, nem erősítjük azokat. Aki alvásához folyton csak hozzáad órákat, azzal nem lesz erősebb, frissebb és elevenebb. Aki mindennap növelni akarná étkezését egy porcióval, az nem az egészség, hanem a betegség, a halál felé igyekeznék.

Egyszerre sok elhatározás egymás akadályá és veszte, amint a sok korcsolyázó is egymást gátolja a szűk pályán. Egy elhatározás jobb, mint kettő, kettő jobb, mint három, de háromnál több már alig élhet meg; mintha egy városban azt kérdeznők, vannak-e sokan a lakosok közül száz évnél idősebbek; erre is azt felelik: van itt vagy ott egy, de több aligha, vagy már azok is halófélben vannak.

Uram, taníts meg ebben is a te józan, nyugodt bölcseségedre. Állítsd és illeszd bele életemet a valóságba s űzd el lelkemből a képzelődés vagy ábrándozás gyermekes próbálkozásait, még ha talán hősi vagy lovaghoz illő eljárásnak is gondolom azokat, ha egyszer azok nem az életet szolgálják s nem az isteni életnek igazi elősegítői lelkemben. Erényeim nem a felhőkben lakoznak, kötelességemet nem a csillagokban kell keresnem, hanem igaznak, őszintének kell lennem. Úgy kell gondolkoznom és cselekednem, hogy veled

valóságosan együttműködjem és hogy téged kövesselek.

XXVIII.

*Redimentes tempus.
Meváltván az időt.*

Napjaim néha úgy következnek egymásra, mintha szakadatlan könyörgések volnának, vagy mint a beteg fel-feltörő, szünni nem akaró panasza, máskor meg mint a csendes, nyugodt lélekezés ritmusa. Ha közelebbről nézem napjaimat, úgy látom, hogy egyik vagy másik egészen üres, mint a nyomtatott lapon hirtelen megszakadt szöveg, mint az üres sorok. Mit mondasz üres napjaimhoz, Uram, aki a haszontalan szót is elítéled? Mit gondolsz azokról a kényelemben tespedő semmittevőkről, akik még hozzá azzal mentegetik életüket, hogy semmit, tehát rosszat sem tesznek?

Nem szeretném elpazarolni napjaimat, fel akarom használni az utolsó percet is, nem kicsinyeskedő fukarsággal, mint valami zsugori, aki a sajátját tartogatja és a legkisebb morzsát is sóvárgó szemmel őrzi, hanem mélységese tisztelettel ajándékok iránt, hogy megháláljam jóságodat és ne engedjem veszendőbe menni az időt, amelyet életemnek

ajándékozol. Föl akarom használni a legkisebb időt is, de nem észnélküli, ideges aggályossággal, mert tudom, hogy mennyi bajt okozhat a hirtelenkedő kapkodás, s tudom, hogy meg kell néha pihentetni a képzeletet és nyugodt időt kell hagyni a megfontolásra.

De betölthetem azt az időt, amely az enyém, hogy tartalmas, értékes legyen, s nem kell kímélnem magamat a fáradságtól, hanem törekvő munkával el kell mélyítenem napjaimat. Vannak percek, amelyek nagyobbak, mint a többi, de nem azáltal, hogy hosszabbak volnának, hanem mert jobban telve vannak, a lélek jobban betöltötte azokat. Ha így élek, ha legkisebb teendőmet is egész lelkiismeretemmel töltöm be, ha keményen dolgozom, ha igazán odaadó vagyok, akkor sokat segíthetnék a világ üdvösségén és akkor azoknak az értékes perceknek lepergése olyan volna, mintha gyöngyszemeket ejtegetnének. A lelkek világában pedig meghallanák és visszhangzanék azoknak a pillanatoknak a pergése — *a földkerekség határaitra*. (Róm. 10, 18.)

Számot kell adnom egész életemről, tartozom életemmel annak a környezetnek, amelybe helyeztél. Meg kell valósítanom szociális kötelességeim összességét s annak min-

denegyes gyakorlati következményét. Azokkal kell törődnöm, akik szenvednek, akik bukdácsolnak, nem pedig hiú igyekezettel saját hazug önállóságomat biztosítgatnom. Napjaim nem az enyémekek. Nem azt kell kérdezni, hogy mit kapok ezért vagy azért a napomért, hanem hogy mivel fizetem meg én az ingyen kapott napot, milyen munkát ajánlok fel én, hogy az örökkévalóság mérlegén kiegyenlítssem azt a huszonnégy órát, amelyet nekem előlegeztek.

Egymást űzik, hajtják napjaim, egymásután peregnek le, mint a vízcseppek a tóba, ahol aztán eltűnnek. Multam magához ragadja jelenemet az idő folyásában, és életem telik és fogy.

Istenem, Megváltóm, ne engedd, hogy a búskomorság szállja meg lelkemet, ha látom, hogy földi életem mécse már alvófélben van, s életem hátralévő része következetesen, feltartóztathatatlanul fogy. Ne engedd, hogy ez a tudat kiölje lelkemből a derült vidámságot s megdermessze kedvemet. Taníts meg rá, hogyan öregedjem meg szent tetszésed szerint, nem panaszkodásba, zsörtölődésbe és semmittevésbe temetkezve, nem hogy elkülönítsem a többiektől életemet, hanem hogy lelkileg szüntelen növekedjem. Nem akarok valaha véghezvitt tetteimre hivatkozni mint

mentségre, hogy kivonjam magamat a fáradtság alól, amelyet mindennap megkíván tőlem.

Elmult napjaim talán semmit sem érleltek meg bennem, elteltek, elsuhantak fölöttem a nélkül, hogy életet fakasztottak, növesztettek volna bennem az örökkévalóság számára, vagy a nélkül, hogy mindjobban belekapcsoltak volna a tevékeny, való életbe. S most itt állok üresen, gyümölcs nélkül s értelmetlenül nézem a sürgő-forgó életet, s megmerevedve állok egyhelyben. Az én napjaim az én egyetlen anyagom, amelyet értékké tehetek fáradozásaimmal, törekvéseimmel; azokat kell megmentenem a rossztól, amely arra leselkedik. Az én napjaim arra valók, hogy vagyonommá tegyem azokat. Mindegyiken rajta kell hogy legyen Isten képe, mint a császár képe az evangéliumi adógarason.

A semmittevők önmaguk gyilkosai, önmaguk és szomszédaik rejtett, lassú gyilkolói, mint azok a munkások, akik fegyvergyárban elhanyagolják kötelességüket és nem készítenek védőfegyvereket, amelyekre a küzdelem idején szükség van. Azok csak útban vannak és akadályozzák a többit, akik immel-ámmal tesznek-vesznek s még hozzá azt hiszik, hogy ez gáncstalan élet, azt hiszik, hogy félig alvó akarattal is lehetnek jellemes emberek, hogy lézenghetnek egész életükön

keresztül, mint unatkozó vagy jókedvű világfiak a nélkül, hogy szorgalmasan meg kellene fogniok a kemény munka végét.

Legtöbbször a legmunkásabb emberek azok, akik készek még jobban megterhelni magukat. Templomainkban a reggeli misékre leginkább a legtevékenyebbek jönnek. Akiknek semmi dolguk sincs, azok mégis a legkényelmesebb időt választják és soha sincs idejük, hogy másnak szívességet tegyenek.

Istenem, ha megjelennél köztünk, hogyan ítélnéd meg életünket? Ha hirtelen köztünk teremnél, nem tennénk-e talán mi is úgy, mint a hanyag diákok, amikor tetten érik őket: sebtiben úgy tesznek, mintha szorgalmasan tanulnának, ha tanítójuk váratlanul megjelenik előttük.

Azt hiszem azonban, hogy jóságos szavad is volna azokhoz az önfeláldozó lelkekhez, akik nem sopánkodnak, hanem szép csendben élik vértanúéletüket a teljes odaadás útján, szolgálják a többieket s nyugodt lélekkel álmra sem tudnák hajtani fejüket, ha jól ki nem fárasztották magukat.

Az ilyenek erénye talán nem mindig a legfinomabban csiszolt és sarujukat por lepi a sok fárasztó úttól. Annyira csak felebarátjuknak élnek, hogy elfelejtik magukat meg nézni a tükörben s külsejüket, életüket nem

tudják kicsinosítani. De minden igyekezetük arra irányul, hogy az időt istenesen felhasználják — *megváltván az időt.* (Ef. 5, 16.) — Az ilyenek életének percei többet érnek, mint a látszatot hajhászó farizeusok számítgató és kimért erőlködéseinek hosszú napjai.

A buzgó lelkek nem zúgolódnak, ha szolgálatukat kérik vagy ha ismeretlen, idegen környezetben kell fáradozniuk: oly természetes könnyedséggel végzik odaadó munkájukat, hogy akik abból hasznot húztak, azt hiszik, hogy fölösleges is nekik azt megköszönni. Vagy megköszönik-e a fának, hogy árnyékot ad, a gépésznek, hogy a vonatot vezeti? Mily jó volna néhány önzetlenül odaadó munkás az Úr aratásához!

Mi azonban gyakran csak magunkra gondolunk és hideg, józan s pontos számítók vagyunk, ha önfeláldozásról van szó! A percek sohasem oly sürgősek, mint amikor szívességet, szolgálatot várunk, amikor kölcsöneinket visszafizettetjük s amidőn pihenni akarunk. Jól megjegyeztük az evangélium *pihenjete* meg szavát, de elfelejtettük azt a szócskát, amelyik mellette van — *egy kevéssé.* (Mk. 6, 31.)

XXIX.

*Oleum secum.
Olajat magukkal.*

Nem elég, ha csupán csak a mécses láng-jára vigyázunk, hogy ki ne aludjék. Olajról is kell gondoskodnunk, hogy a láng mindig égessen. A helyett, hogy a buzgóságot, a lángot hagynók elfogyni, növelnünk kell a készletet, hogy megőrizzük lelki világosságunk egész fényét.

Sajnos, sokan bátorságukhoz mérik buzgóságukat és tevékenységüket s a szerint csökkentik buzgóságukat, amint fogy bátorságuk, a helyett, hogy erejüket, bátorságukat, készségüket igazítanak és növelnék nagy feladatuk szerint. Nem akarják, hogy készletük kimerüljön. De a kimerülést kétféleképpen lehet elkerülni: azáltal, hogy csökkentjük kiadásainkat vagy növeljük szerzeményünket. S azok voltak az okos szűzek, akik új, bőséges olajjal látták el magukat, vagyis akik nem akartak előre is megfeledkezni arról, amire később szükség lehet.

Olajat magukkal! (Mt. 25, 3.) — Készletet vinni magunkkal terhes és alkalmatlan. Sokan nem veszik magukra ezt a terhet, noha ez volna növekedésük és fejlődésük biztosítéka. Kicsinyesen, bizonytalanul vánszorog-

nak, nincs úti készletük, amelyre pedig szükségük volna...

Hogy a lelki inség ellen biztosítva legyen, jókora készlet kell az imából; kell nagy szeretet és egyéb erény is.

Ha életerőnk lángja lohadni kezd, sok nemes vágyra van szükség, hogy azt újra fellobbantsuk s az ilyen vágyaknak, ha nem is mutatkoznak kifelé, ott kell lenniök a lélek mélyén, a tartalékban. Néha meglepődünk a látszatra gyöngé, törékeny lelkek szívósságán: ebben vagy abban nem engednek s lankadás nélkül legyőznek minden akadályt, érvényre juttatják tervüket, akaratukat, utat törnek maguknak, mint a fölélédő láng. — *Olajat magukkal*. Van bőséges készletük az akaraterőből.

Hogy valamely élet eleven és világító legyen, kell hozzá egy kissé nagyobb feladat, több munka, mint amennyit el tudunk végezni, hogy tevékenységünk minden erejét működésbe hozhassuk. Tartalékmunka végzésére pedig mindig készen kell lennünk. Ha táplálék hiányában lohad a láng s pislogni kezd a mécses, nem mástól kell várnunk, hogy arra figyelmeztessen, hanem magunk öntsünk új készletet, adjunk életünknek új tennivalót, mert így napjaink nem hanyatlá-

nak sötét semmittevésbe s nem árad szét rajtuk a tétlenség kellemetlen szaga.

Válságos pillanatban lehet észrevenni a különben egymáshoz hasonló keresztények csoportjában azokat, akiknek van készletben olajuk, akiket nem lep meg, nem fenyeget kimerülés, akik nehéz időkben is tudnak tovább ragyogni, világoskodni, mert lelki erejük tud miből felújulni, felfrissülni.

Minden fogyasztja, emésztí életünket, s ha nem gondoskodtunk új életerőforrásról, szétmállunk, szétporladunk, mint a köemlékek az idő viszontagságában. Minden emészt bennünket, még a jónak gyakorlása is, belefáradunk néha abba is, hogy hűek, helytállók legyünk, s hogy csak egy szűk út áll előttünk, s még vissza sem tekingethetünk a könnyű, olcsó örömök felé. Minden emészt, de szüntelen minden meg is újulhat s megfiatalodhat bennünk, mint a láng sem alszik el magától vagy azért, mert belefáradt volna a világításba, hanem csak azért, mert nincs meg a tápláléka, nincs miből világítania.

A fák nem nőnek az égig s ha megállnak, maguktól állnak meg, mert nem tudnak többé nőni. A kertészet minden igyekezete sem bírja rá többé azokat, hogy nőjenek, nem lehet semmivel készletet teremteni számukra, hogy tovább fejlődjenek. De a láng nem áll

meg így, hanem tovább ég, ha új és új olaj táplálja. A mi mécsesünk olaja az Isten kegyelme, s ha közreműködünk vele, akaratumk bármily gyatra és gyöngé is magában, ragyogni fog szüntelenül — *tündökölni fognak, mint a csillagok, örökkön-örökké.* (Dán. 12, 3.)

A mi olajunk: a békés megadás, a csendes elszántság, az állhatatos ima, lelkünk művelése s a jóakaró tanács. A pillanatnak élő haszonlesés oktalanság. Akinek csak annyija van, hogy egy percre élhet, az haldoklik s utolsó percét éli.

Istenem, nagyon nehezen akarjuk megérteni a te bölcseségedet s nehezen hisszük, hogy ez a megfontolás hasznos és életünk lángját, fényét élesztheti. Megvetettem valamikor a hosszantartó, száraz, elvont tanulmányokat, a pontos és fáradságos számítást, a módszeres, lassú megfigyelést, az örökös aszkézist szüntelen ismétléseivel és sürgetéseivel együtt.

Azt hittem, mint többen körülöttem, hogy a gyakorlatnak kell élnem — ez igaz — és hogy a gyakorlat ellentétben van az elmélettel, a tanulmányokkal — ez pedig oktalanság. Azt hittem, hogy legjobb, ha úgy élek, mint apostol — ez helyes — és hogy az apostolnak nincs szüksége sem hosszas elmélye-

désre, legalább is nem többre, mint másoknak, sem állhatatos türelemre és nyugodtságra — s ez ismét oktalanság. Úgy akartam élni gondtalanul, ráhagyva mindent az égő lángra, elfeledve, hogy annak táplálásáról is gondoskodnom kell és meg kell őriznem magamban az isteni kegyelem nagy készletét, különben — *a mi lámpáink elalszanak.* (Mt. 25, 8.)

Ha az okos és balga szűzeket nézem, hiába szemlélem égő mécsüket, mindegyik egyforma mécs, egyforma lángot ad, nem tudom őket megkülönböztetni. De később, a válságos pillanatban, amikor beáll a kimerülés, szétválnak a szűzek és akik nem gondoskodtak olajról, azok menthetetlenek.

Ments meg attól, Uram, hogy oktalanul pazaroljam erőimet, de attól is, hogy zsugori módon tartogassam azokat s erényeim odaadó önfeláldozását szűken mérjem. S hogy mindig a legtöbbet tudjak adni a nélkül, hogy a kimerülés veszélye fenyegetne. Légy az én gazdagságom, pótolj hiányosságomat és áradjon lelkembe szüntelen a te erő, hatalmad s a te sugalmazásod.

Hajnalig, az örök élet hajnaláig ki kell tartanom, tehát az egész éjen át örködve kell világoskodnom. Nem engeded, hogy ma kevésbé nagylelkű legyek, mint tegnap, vagy

hogy az éjszaka utolsó részében bágyadtabb fénnyel égjen mécsesem, mint kezdetben, esti alkonyatkor.

Kívánságaid, igényeid mindig ugyanazok. Nem csökkenthetem buzgóságomat; nem próbálhatom meg, hogy ma nem szeretlek úgy, mint azelőtt, vagy hogy testvéreimet nem szolgálom úgy, mint valaha. Mostani hiányosságomat nem pótolhatom azzal, hogy hajdan buzgóbban szerettelek, nagylelkűbben szolgálalak. Szeretlek, hogy szigorú Mesterelem vagy, hogy nem tűröd buzgóságom csökkenését s azt kívánod, hogy lelki életem ne ismerjen lankadást.

XXX.

*Gaudium plenum.
Teljes öröm.*

Azt mondta, hogy ez az ő kinyilatkoztatásának végső szava, akkordja, s hogy mindennek, amit ő mondott, örvendenünk kell, mindennek, még parancsainak is, még eltávozásának is, — *örülnétek azon is* (Jn. 14, 28.) — midőn visszatér az Atyához a dicsőségbe.

A keresztény öröm valami az örökkévalóságból. Van módunkban azt úgy lelkünkbe ültetni, hogy sem a szenvedés, sem a halál

ki nem tépheti. A kereszténynek mindig van valami ünnepe és örömének okát isteni néven nevezi: *Isten Anyjának hívja. Az evangélium örvendetes jó hír, s Szent Lukácsnál örömmel teli imával végződik — nagy örömmel.*

Az erény, amely nem jut el a derült tökéletességig, amelyben nincs belső lelki öröm s nincs vidám lendület, az az erény még nincs teljesen kialakulva. Még merev és kemény; igaz, hogy érdemszerző, de még nem érett, nem teljes.

Nem különös-e mégis, hogy rendszerint igen mostohán fogadjuk a szent örömet? Szinte könnyelmű kérkedést vagy veszélyt látunk benne, s azt hisszük, hogy a vidámság a hiúságnak egyik formája s talán az önteltség egyik faja. Aki vidáman azt mondja, boldog vagyok, nem azt akarja-e bizonyítani, hogy semmije sem hiányzik s így nem felejtí-e el jelen hibáit és vétkes multját?

A régi görögök azt hitték, hogy az emberek nevetése irigyekké teszi az isteneket, és hogy bosszújuk üldözi a földön azokat a halandókat, akik nem sírtak eleget. Talán mi is ezekből a pogány rémképekből örököltünk valamit s nem merjük lelkünket bátran kitérni, hogy az öröm beleáradjon, és mi a békében megnyugodjunk.

Lopva őrizgetjük örömünket, gyakran a

rejtekekben s talán el is titkoljuk, attól tartva, hogy elveszíthetjük. Csak úgy sebtében, titokban ízlelgetjük meg, mint a nyalánk gyermekek az édességet, amelyet a rosszul zárt szekrényből loptak. S még ezekből a pillanatnyi örömekből is mintha valami határozatlan lelkiismeretfurdalás maradna lelkünkben! Minthogy lelki magatartásunk nem volt határozott s nem láttunk tisztán, valami kétszínűségfélét, valami gyöngeséget érzünk magunkban, s az a meggyőződés érlelődik meg bennünk, hogy a mi örömeink szolgaságunkat árulják el, s ha megízleljük örömünket, hűtlenek vagyunk Istenhez.

De így szokás-e fogadni a Szentlélek ajándékát? Ilyen méltatlan magatartással hódolunk Krisztus evangéliumi üzenete előtt? Nem nagy bizalmatlanság, kislelkűség-e, ha nem merjük nyíltan és határozottan elismerni, hogy minden jól van és semmink se hiányzik? Gondoljuk csak meg: aki azt mondja, hogy boldog, lemond arról, ami után az emberek nagyrésze epekedik, lemond arról, hogy sírassák és vigasztalgassák, lemond a koldusok hasznos foglalkozásáról, lemond arról, hogy mások erejét kihasználja, eméssze, sőt nemcsak hogy lemond, hanem ad is: támogatja a gyöngéket, táplálja az éhezőket...

Mi mindig határozatlanok, kétértelműek

vagyunk: szeretnők titokban megőrizni azt, amink van, élvezni helyzetünk előnyeit, szóval szeretnénk gazdagok maradni s a mellett még a szegények kiváltságait is megszerezni és kivonni magunkat a közös terhek alól. Meg akarjuk őrizni egészségünket, mert ragaszkodunk hozzá, de azonfelül még azt is kívánjuk, hogy dédelgessenek, becézzenek minket, mint betegeket szokás, mert az is jól esik. Szeretnők megőrizni teljes mozgás-szabadságunkat s két lábunk használatát, s azt is kívánjuk, hogy tolókcsuban vigyenek. Mármost ha azt mondjuk, hogy az öröm nem számunkra van, hazudunk és Krisztus szavát káromoljuk.

Az öröm, az igazi keresztény öröm mélyebb, mint a fájdalom. Van bennünk, — jól tudjuk — lelkünk mélyén mindig hely, ahol találkozhatunk az isteni kegyelemmel, amelyben megnyugodhatunk. De hogy oda lejusunk és leszálljunk, gyakran bátorságra van szükség s hogy ott megállapodjunk, hőslelkűeknek kell lennünk. Az öröm nem a lusták öröksége, nem csupán valami kellemes érzés. Az öröm a hitből fakad s kemény küzdelem árán szerezhető meg, mint Jeruzsálem a vitéz keresztések által. Sok vér borítja az utat, amely a föltámadás dicsőségébe, az állandó örömhöz vezet.

Azok a pásztordalok, amelyek küszködés és fáradság nélküli örömet ígérnek, pogány vagy naív lélekből fakadtak. Az ilyenek nem tudják, mik vagyunk, nem tudják, mily erőre vall az, ha a viharban és a harc hevében is megőrizzuk vidám, derült lelkünket. Nem tudják, mily hősiesség az, ha valaki mosolyogva fogadja a halált, ha valaki nem roskad össze kedveseinek gyász hírére; nem tudják, mily acélos jellem és gerinc kell ahhoz, hogy tudatosan és teljesen megnyugodjunk a Gondviselés rendelkezésében.

A keresztény öröm abból fakad, hogy tudjuk, mennyire velünk van az Isten s működik általunk, hogy semmi sem vész el abból, amit vele együtt véghez viszünk; a keresztény öröm abból a tudatból fakad, hogy a nyolc boldogság örökértékű, hogy mi egyek vagyunk Krisztussal, mint a szőlővesszők a szőlőtővel.

Micsoda nemes öröm töltheti el annak szívét, aki kötelességeibe helyezi boldogságát! És ki merné állítani, hogy nincs kötelessége? Tehát mindig van egy csodálatos, biztos szekrényünk, ahová örömünket helyezhetjük, mert Isten szent akarata mindig, mindvégig jelöl ki kötelességet számunkra s így kötelességeink mindenkor megőrizhetik szent örömünket.

Mi rendszerint követelésekkel kezdjük; azután kijelentjük, hogy a mi boldogságunk e követelések teljesülésében van; azután panaszkodunk, hogy az emberek és a dolgok összeütközésbe kerülnek velünk, mert egyáltalában nem szolgálnak arra, hogy óhajainkat teljesítsék. Még Istent is megtámadjuk s azt merészeljük mondani, hogy *ő hagyott el bennünket*. Végre kijelentjük, hogy a boldogság és öröm üres szavak s talán gúnyoljuk, lemosolyogjuk s a mi élettapasztalatunkkal untatjuk azokat, akik arról beszélnek vagy azt mondják, hogy az örömet megtalálják az evangéliumban.

Ez a lelki élmény egészen logikusan fejlődött bennünk, csak a kiindulópont volt nagy logikátlanság, vagyis oktalanság, s ez: a mi követeléseink. Nem Isten hagyott el bennünket, hanem mi nem hódoltunk meg előtte s nem tekintettük őt az Elsőnek, a Főlségese-nek, az Úrnak. Vele nem úgy kell bánni, mint talán egyik-másik földi királlyal szoktak, hogy szentesítés végett elébe terjesztenek teljesen kész és végleges törvénytervezetet, amelyet már nem lehet átdolgozni, és csak az aláírást kérik és sürgetik.

Mi is ilyenformán tettünk Istennel, mikor mi akartuk meghatározni, miben legyen a mi boldogságunk, amikor a mi kívánságaink, ter-

veink teljesítését kértük a nélkül, hogy rendet teremtettünk volna óhajainkban és tervezéseinkben. Mi követtük el azt a kettős hibát, amely a lelki életet alapjában rendíti meg, hogy a teremtményt Isten gyanánt becsültük s Istent teremtmény számba vettük. Nem akartuk látni, hogy a mi boldogságunk abban van, hogy igazán azok legyünk, amiknek lennünk kell s hogy nem szabad más után áhítoznunk, s boldogságunkhoz nem szükséges egyébre vágyódnunk, mint hogy Istennek szolgáljunk.

XXXI.

*Omnia in ipso constant.
Minden őbenne áll fenn.*

Körültekintek és szemlélem a teremtményeket. Mérhetetlen sokaságuk zavarba ejt és mivoltuk titka meglep. Mi vagyok én a sokféle titokzatos lény között, mily viszonyban lehetek a százados őserdők fáival vagy az őskori földrétegek rejtett maradványaival? Különösnek, furcsának, sőt néha nyugtalanítónak tartom, hogy olyan teremtet világban éljek, amelyet alig értek meg, amely nem törődik velem s amelyben úgy vagyok, mintha véletlenül cseppentem volna bele, mintha betolakodtam volna idegenek közé. Úgy látszik,

mintha sem a szél, sem a hideg, sem a tenger, sem a nehézkedés törvénye tudomást sem venne róla, hogy szenvedek vagy hogy gondolkozom, éspedig régóta. A közelfekvő s mégis oly távollevő természet látszólagos közömbössége indította elégikus, bánatos hangulatra a költőket.

Azt mondták nekem, hogy a teremtmények arra szolgálnak az embernek, hogy tudománya tárgyai legyenek, akarata s élete számára eszközül használhassa azokat. Ez bizonyára nagyon igaz és szembeszökő, de azt szeretném tudni, hogy mi a tudás értelme és hova irányul a tevékenység, s ez a kettő, a tudás és tevékenység hogyan irányítható egy középpontba a helyett, hogy szétágazzanak s szétverődjenek hiába.

Amit nem vezethetek öntudatos életem középpontjába, az azzal való foglalkozás olyan, mint a holdkóros kapkodás s zúrzavaros szórakozottság. Az olyannal vesződhetem, még sem értem s nem hiszek benne; foglalkozhatom vele, de nem érdeklődhetem iránta azzal a szenvedélyes, eleven lendülettel, amely lelkemben fölébred, ha rólam, ha életkérdésemről van szó.

Megérteni valamit azt jelenti, hogy lelkiileg egyesülünk azzal. De hogyan legyek egy ezzel a kifürkészhetetlen, hideg világgal? Hol

keressük az érintkező pontot, hogyan lebbentsem fel titkainak fátylát, hogy meglássam arculatát s olyat lássak benne, ami ismerős nekem, hogy lássak benne valami közös családi vonást? Mert biztosnak kellennem, hogy a világ és én végelemzésben nem lehetünk idegenek; és ha első pillanatra nagynak is látszik az eltérés köztünk, valami hatalmas összefüggésnek alkotórészei vagyunk s valami magasabb összhang föltételei, mint a két egyenes vonal is ellentétben lehet egymással úgy, hogy egymást élesen átszelik, de ellentétes irányuk által szöget formálnak, vagyis új létformát alkotnak.

Vajjon az az én egyetlen viszonyom a nagy világhoz, hogy mulandó szemlélője vagyok? Vajjon benne folyó életem csak olyan fölszines jelenség, mint az író toll iramlása a fehér papíron vagy a rovar futkározása az alvó, csendes víz tükcrén?

Eszembe jut, a Szentírás mondja, hogy az ártatlan ember a bűnbeesés előtt minden dolognak nevet adott, hogy a teremtés őreá irányult. Tehát a teremtetten világnak reá nézve jó és rokon értelme volt s ez az értelem maga az ember volt, akire a teremtés irányult.

De ez a korszak letűnt az áteredő bűn óta, mert az ember megszentéstelenítette a

világot, mert rosszát akarta azt tenni. A terem-
tés értelme elváltozott, a mindenség hátat
fordított az embernek s a természet kisiklott
a bűnös ember erőszakos kezéből. Azután már
hiába kereste az ember a teremtmények hó-
dolatát, csak lázadást és ellenállást talált
náluk, csak ellenkezéssel és csapásokkal győ-
töttek.

De amit az első Ádám lerontott, azt a má-
sodik helyreállította, s az emberiség most
újából megtalálja önmagát és saját teljességét
az ember Fiában. Azok a nevek, amelyeket
az első ember adott a teremtményeknek, el-
homályosultak, de a megtestesült Ige, aki
mindent fönntart hatalmával s aki mindent
örökölt, — *akit mindenek örökösévé rendelt*
(Zsid. 1, 2.) — a megtestesült Ige neve fog-
lalt most össze újból mindent a világon és
az adja meg a teremtés értelmét. Nem lehe-
tünk többé igazak, vagyis nem lehetünk
azok, amiknek lennünk kell, hacsak nem ál-
tala, és ha valaki azt választja osztályrészül,
hogy tőle elszakad, az a második halálba zu-
han. Kívüle nincsen szilárd támaszték, sem
egyensúly — *ő az, aki miatt s aki által min-
den van.*

Tehát a világmindenség is a megváltásról
beszél. Krisztus műve nem volt az erkölcsi
világra korlátozva, mint azt újkori protestán-

sok gondolták, akik elválasztották az Ígét Krisztustól. Krisztus szerepe nem csupán az, hogy nekünk erkölcsi életszabályokat adjon s a keresztény életszentség iskoláját fönn-tartsa. Az ő feladata nemcsak az, hogy tanácsokat osztogasson, törvényt szentesítsen és végrehajtson s minket a buzgó életre serkent-sen, hanem az ő erejének mindent át kell hatnia, hogy mindennek megadja az értelmét és értékét, s hogy mindent visszavezessen arra a forrásra, ahonnan minden származott.

Mindíg az utolsó szó az, amely megadja a végleges értelmét a többinek, amint a földi élet utolsó aktusa az, amely szerint az életet megítélhetjük, amint az utolsó csata az, amelytől függ, hogy a háború győzelemmel vagy vereséggel fejeződik-e be. A befejezés nyomja rá a műre a végleges jelentést, a jel-leget.

Tehát a tudomány is szent dolog, amint az ipari és kereskedelmi tevékenység s az emberek tagozódása társadalmi osztályokra. Krisztus megváltói missziója végtelen nagy, felölel mindent, ő, aki a mi testünk-lelkünk Megváltója, ő ugyancsak a *Salvator mundi*, a világ s a világmindenség Megváltója, ő ragad ki mindent a világon a bűn oktalan szolgálásából.

Jó volna, ha egyszer újraolvasnók a Szent-

írás szavait, de nemcsak hogy kimondjuk, hanem hogy be is hatoljunk azoknak a szavaknak mélységes értelmébe, amelyeket a Szentlélek mondott Szent Pál ajkával: *a teremtménynek várakozása az Isten fiainak kijelentését várja. Mivel minden teremtmény mulandóságnak van alávetve, nem önként, hanem a miatt, aki őt remény fejében alávetette; mert maga a teremtmény is fel fog szabadíttatni a romlás szolgaságából... tudjuk ugyanis, hogy minden teremtmény fohászkodik és vajúdik mindeddiglen.* (Róm. 8, 19—22.)

Úgy kellene, hogy keresztény öntudatunk, önérzetünk és értelmünk fölemelkedjék Isten korlátlan nézőpontjára. Ami bennünk és körülöttünk végbemegy, az a világmindenség megváltása; minden összetartozik, — *minden őbenne áll fenn*, (Kol. 1, 17.) — amint az egész háló együttműködik, összetartozik és a háló egy szemét is meg kell javítani, hogy meg ne rontsa a többi szem szolgálatát.

Istenem, add, hogy igaz, őszinte szemmel nézzek a világra, hogy ne kelljen elfordítani tekintetemet a mindenség mérhetetlen művétől, ha téged kereslek egy kis szentélyben, mintha te csupán velem törődnél és magára hagynád az egész világot. Add, hogy az igazságban éljek, hogy tekintetemmel átfogjam

a te megváltó művednek mérhetetlenségét; add, hogy mint a régi próféták és nagy pátriárkák szemlélhessem mindent betöltő dicsőségedet és imádhassalak a magasságokon.

XXXII.

*Omnibus omnia.
Mindenkinek mindene.*

Kétféleképen lehet érteni a lemondást. Úgy, hogy megsemmisülésnek tekintjük s tehetségeinket elsorvasztjuk és úgy, hogy a nagy lelki fejlődés eszközének tartjuk, amely a helyett, hogy mindinkább jelentéktelenné tenné életünket, folyton gazdagabbá, eleve-nebbé teszi azt.

Hogyan lehet fejlődni és növekedni a lemondás által? Az egész evangélium úgyszólván egy felelet erre a kérdésre; s akik nem tudnak olvasni, azok számára az Egyház élete és gyakorlata elég oktatás, annyira elég, hogy még a szent szöveg szavait is magyarázza s nem engedi, hogy tévútra jussunk.

Lemondani önmagáról annyi, mint eltűnni, mint semmivel sem törődni, mint megsemmisülni — így gondolkoztak a quietisták, akiket az Egyház irgalmatlanul elítélt, bármily ragyogó erénnyel tündököltek is. Lemondani azért, hogy elcsenevészedjünk: nagyon furcsa

értelmezése volna Krisztus tökéletességét hirdető evangéliumának. Az angyalok biztosan nem ezt hirdették karácsony éjtszakájában.

Ahhoz, hogy az ember magát megkisebítse, lerombolja s az oktalanság és bűn örvényébe süllyedve megsemmisítse, ahhoz igazán nem volt szükség új evangéliumra. Az áteredő bűn óta minden ember örökölte az ősatyától ezt a szerencsétlen képességet, s ösztönszerűen tudta, hogy mivel lehet önmagát lerontania. A nemtörődömséget nem szabad a végletekig hajtani, mert vétek lesz belőle...

Nem lehetek közömbös az iránt, vajjon az igazságban vagy tévedésben vagyok-e, s az igazságot vagy a jogtalan erőszakot gyakorlom-e. Nem mondhatok le s nem hagyhatom úton-útfélen, mint valami elnyűtt ruhát érelynymet vagy őszinteségemet. Nem lehetek közömbös lelkem tisztasága iránt s nem engedhetem meg, hogy bárki az én küszöbömön tisztítsa le sáros lábát. Nem mondhatok le magamról korlátlanul s nem adhatom át testemet mások élvezetére. Meg kell őriznem magamat, mint mérhetetlen értéket. Az örök közömbössége és nemtörődömsége árusítás.

Nem lehetek közömbös a többiek iránt sem; szenvednem kell a miatt, amit ők szenvednek és kárhoztatnom kell azt, ami bajt

okoz nekik. Nincs oly távoleső nép, amelynek ne volna joga, hogy érdeklődési körömbé ne hatoljon. Az igazság után való éhség és szomjúság kell hogy felébresszen kényelmes álmomból.

Aki azért vonul vissza és azért mond le, hogy kevesebbet szenvedjen, s aki mint a csiga behúzza ragadós szarvacskáit, nehogy talán érzékenyen beleütődjék valamibe, az nagyon távol van az igazi lemondástól és éppen önmagát keresi. S amit jámborságnak nevez, az talán nem egyéb, mint hitvány érzékösség.

Hagyjuk a pogányokra, hadd gyűlöljék a tömeget s hadd térjenek ki a népes utcákról — *Odi profanum vulgus et arceo.* — Az emberekről való ilyen lemondás a legcsúnyább önzés vagy képmutatás. Mert aki nem gondol csak önmagára, saját nyugalma és élvezetére vagy aki csak saját erényére gondol, az járatlan a katolikus lelkiéletben. Az iskolásifjú, aki lemond a tudásról s nem törődik a tanulás eredményével, az lusta és büntetést érdemel. A katona, aki lemond a küzdelemről s nem törődik a harc sikerével, az gyáva, akit agyonlőnek. A családanya, aki lemond hitveséről és nem törődik vele s családi tűzhelyével, az házasságtörő.

De van módja a helyes lemondásnak is, és

ezt is gyakorolnunk kell azáltal, hogy letörjük önző érdekeink szűk korlátait, hogy egybefolyják életünk Krisztus egy nagy és teljes művével. Aki a szerzetesi engedelmisségben lemond saját ítéletéről, az nem mond le ítélőképességének gyakorlásáról s neki is meglesz mindig a maga véleménye. Csak azt kívánják tőle, hogy annak ítéletét fogadja el, aki parancsol, és helyeselje a parancsot, amelyet kapott — s ezt nem is tehetné meg, ha ítélőképességétől megfosztotta volna magát. Neki is van véleménye és joga van rá; de az engedelmisséghez szükséges lemondás abban van, hogy a dolgok megítélésében az általánosabb s magasabb nézőpontot foglalja el s ez a parancs szempontja. Az előljáró a közjó érdekében cselekszik és intézkedik, ebben kell nekem is az engedelmisség által közreműködnöm. Ha magamévá teszem a kapott parancs indítóokait, engedelmisségem vak, de nem azért, mintha semmit sem látnék, hanem mert csak egyet akarok látni. Az igazságosság-nak is be van kötve a szeme, hogy mást ne lásson. Így mindenki, a parancsoló s az engedelmeskedő egyaránt egy célt szolgál. Az engedelmisség nem tesz szolgalelkűvé. Ellenkezőleg, az engedelmisség iskolájából kerülnek ki a legnagyobb vezető jellemek.

A szerzetes, midőn a szüzesség fogadalmá

által megtiltja magának, hogy nőt vegyen s azt mint sajátját szeresse és arra az egyre irányítsa minden érdeklődését és odaadását, az a szerzetes nem azért mond le erről, hogy a családi gondoktól szabaduljon, mint azt némely felületes ember fontoskodva állítja. Nem azért él tisztább életet, hogy kevésbbé legyen ember, hanem minthogy nem kötötte le szeretetét senkinek, szabad lélekkel állíthatja magát minden ember szolgálatára. Tiszta, lelkies szeretettel lehet mindenki iránt, mert lemondott minden érzeki, testi szeretetről. Magában hordhatja mindenkinek bizalmát és lelki küzdelmeit, s mindenki atyjának hívhatja őt valami magasztos és általános lelki értelemben. Fogadalma által tehát megnövekszik a szerzetes lelkileg, mintha egy kis mécseslámpát, amely addig igénytelen lámpában pislogott s csak szűk kis családi kört világított meg, egyszerre föllobbantának s oly tündöklővé tennének, hogy a csillagok sorába kerülne s így mindenkinek világítana.

Taníts meg, Istenem, a te nagy, igen nagy bölcseségedre, arra a magasztos ismeretre, amelyről Szent Pál szól, s amely elűzne lelkemből minden sötétséget. Mindig azt hiszem, hogy legjobban az én korlátolt szűk körömben őrzöm meg magamat és úgy élek, mint a fogoly hal a kis üvegedényben, amely nem sokkal nagyobb a hálnál.

Még nem próbáltam meg, mi lehetnék, ha átadnám magamat a te teljességednek, a te nagy művednek. Talán azt sem tudom, hogy híveid, vagyis azok, akik téged megértettek, kezdettől fogva napjainkig miért hasonlítottak téged ösztönszerűleg a tengerhez s a mélységhez.

A katona nem kisebbiti magát a lemondás, az önfeláldozás által, mert sokkal nagyobb érdeket szolgál, mint az egyén java. Vajjon nekem is félnem kell, hogy megfogyatkozom, ha átadom magamat kezedbe, Istenem, a te műved szolgálatára? Hiszen az alamizsna is, amelyet jó szívvel adnak, átváltozik örök értékű szeretetté. Nem kellene-e így örökértékűvé tennem Isten ügyének szolgálatában egész életemet, szeretetemet, időmet, könnyeimet s minden egyebet, ami, ha föl nem ajánlom, csak engem szolgál és mulandó életemmel együtt a semmibe vész?

XXXIII.

Ego sum veritas.

Én vagyok az igazság.

Ami kell, hogy megszerettesse velünk az igazságot, mondja a *Paradisus animae* tiszteletreméltó szerzője, az az, hogy Krisztus az igazság. Mi valószínűleg kijavítottuk volna

ezt a mondatot, ha minket megkérdeztek volna s abban a hiszemben, hogy helyesebben mondjuk, megfordítottuk volna az állítást s azt írtuk volna, hogy szeretnünk kell Krisztust, mert ő az igazság. S ezt azért tettük volna, mert helytelenül azt hisszük, hogy az elvont (absztrakt) megelőzi a tényleges valóságot (konkrét), hogy a logika, vagyis a gondolat világa előbbrevaló a reális valóságnál, hogy a törvény a szükségesség s igazságosság fogalma, az első a mindenségben.

Nem tudjuk talán, hogy az első igazságosság az, aki maga az Igazságosság. Vagy azt sem tudjuk, hogy a szükségesség nem létező valóság, hanem csupán a szükséges Lény személyes formájában. Az igazság nem elvont egyenlet mindenekelőtt. Az igazság elsősorban a valóság birodalmában keresendő, az igazság létező személy: Isten. Minthogy Krisztus Isten, személyesen mondta magáról, hogy ő az Igazság, mert ő nem képletes, hanem a való értelemben az Igazság.

Ennek az alapvető elvnek következményeit nem egykönnyen meríthetjük ki. Ha jól megértem ezt, megújíthatom, felfrissíthetem egész életemet és összhangba hozhatom az élet legkülönbözőbb megnyilvánulásait. Mert ha Krisztus az Igazság, amint ő személyesen és valósággal az Igazságosság is, akkor a ta-

nulás és tudás s az egész világ társadalmi egyensúlya nemcsak úgy érdekel engem, mint elvont elmélet, hanem keresztény életet, eleven konkrét valóságot látok abban s úgy tekintem az egészet, mint *Krisztus titokzatos élő testének építését a földön.*

Sokat évődtem azon, Istenem, hogy miként hozhatom veled szoros, eleven összefüggésbe tanulmányaimat, kutatásaimat, olvasmányaimat s jegyzeteimet. Eleinte azt mondtam magamban, hogy mindez nem von el, nem szórakoztat el szükségképen imaéletemtől, tehát nem ellensége lelki életemnek s így a tanulás és lelki élet megférhetnek egymás mellett, mint két szomszéd, amely egymást nem háborgatja, de egymással nem is sokat törődik, hanem éli mindegyik a maga életét.

De láttam, hogy ez elégtelen s erőltetett megoldás, s ezzel nem adok belső értéket tanulmányaimnak, tudományos kutatásaimnak, s ezzel nem magyarázom meg, miért lehet, miért kell a legnagyobb odaadással a legnagyobb eredményre törekednem ebben a munkámban; és azt sem, hogy miként közelíthetem hozzád mindinkább, Istenem, nem annak ellenére, amit tudok, hanem éppen *azáltal*, hogy tudok és tanulok. Hogyan és miben érintkezhetem veled vagy érinthetlek téged, ha például a letűnt művelődések történetét

tanulmányozom, vagy Ninive és Byblos képét igyekszem újra föltámasztani, vagy ha régi szövegeket vizsgálok, nyelvtani formákat elemzek?

Ezt a kérdést nem lehet kikerülni büntetlenül. Én igyekeztem rá felelni s azt mondtam, hogy munkám jószándéka által találkozhatom veled, Istenem. Azért igyekeztem minden tanulmányomat a te *legnagyobb dicsőségedre* végezni s tanulásomat a lelkek javára irányítottam. Meggyőztem magamat, hogy a tudománynak erkölcsi értéke van azáltal, hogy az embert tanulásra ösztönzi, és apológiai értéke is van azáltal, hogy megdicsőíti az Egyházat a hitetlenekkel szemben. Tehát az én szellemi munkám tied s meg van szentelve azáltal, hogy helyesled jószándékomat, mert amit nem jószándékból teszünk, az olyan, mintha tétlenek maradtunk volna...

De ha tanulmányunkban egyedül a jószándék volna az értékes Isten előtt, akkor Isten nem törődne vele, hogy többet vagy kevesebbet tudjunk, minthogy a jószándék a tudatlanban s a közepszerűben egyformán meglehetne. Akkor azt mondhatnók, hogy ismereteink tartalma mellékes Isten előtt. Így az emberi tudományokkal úgy bánnánk, mintha a virágok értékét csak a mérlegen akarnók megmérni. Őszirózsa vagy ibolya, tulipán

vagy szegfű, ez mind mellékes volna, csak grammok és kilogrammok volnának. A virág eredetisége nem jönne számításba.

Minthogy azonban az Igazság élő valóság s nem absztrakció mindenekelőtt, minthogy az igazság maga Krisztus, Megváltóm isteni személye, a tudást, eltekintve minden szándéktól, jónak, értéknek kell tartanunk: tehát tudni annyi, mint az igazságot, vagyis Krisztust építeni az emberek között. A tudás tehát szent dolog, amelyet ugyan meg lehet szentségteleníteni, amint az Oltáriszentséggel is lehet tiszteletlenül bánni.

Tehát a tudás nemcsak kívülről, a szándék által, hanem belülről a maga lényegében is eleven összefüggésben van Krisztussal, aki az igazság. Ennélfogva a tudásnak Krisztushoz kell vezetnie, el kell juttatnia a lelket az örök élet ismeretére s annak a tudására, aminek lennünk kell. Tehát minden törekvés, amely a tudást eltéríti ettől a lényegében levő céltől, szentségtörő igyekezet, hasonló ahhoz a szentségtöréshez, mikor valaki a szentmise-áldozat eucharisztikus borát arra használná, hogy vele lakomáin dőzsöljön.

Ebből az is következik, hogy azok, akik életük útjain nem találnek sürgősebb, közvetlenebb teendőt, akiknek van idejük tanulni, nem hevertethetik parlagon elméjüket azzal

a megokolással, hogy az erény magában elég-séges. Ilyen mentegődzés nem menthet föl a tanulás és ismeretszerzés munkája alól, hanem csak komoly, hivatásbeli teendők.

Ha Isten nagyobb irgalommal bánik a tudatlanokkal, az csak azért van, mert gond-viselő intézkedése őket nagyobb jó érdekében megfosztani engedte az ismeretszerzés alkalmától.

Mindenütt, ahol valami igazságról beszélnek, valamiképen az isteni Igéről szólnak, aki maga az Igazság. Tehát szerethetem tanulmányaimat, könyveimet, mint szülőházunk köveit, mint otthonunkat.

Lehetetlen elvitatni Krisztustól a jogot, hogy ő legyen a célja minden emberi törekvésnek, amely a tudásra irányul.

Az embernek megvan, sajnos, az a rettenetes képessége, hogy a dolgokat céljukkal ellenkezőleg használja s ezzel a visszaéléssel azokat beszennyezze. Nem az él vissza a tudománnyal, aki sokat foglalkozik vele, hanem aki rosszul műveli azt, aki rossz tudományt ápol vagy elfelejti a velejáró kötelességeit.

Mi lélekből és testből állunk, egységből és sokaságból, tegnapból és holnapból tevődik össze életünk. Kötelességeinknek egységesen szervezve kell lenniök és nem egymás ellen hadakozniok; mert azok nem arra vannak

hivatva, hogy vitatkozzanak, hanem hogy egymást megértsék.

Azáltal is véthetünk, ha nem nyugszunk bele szükséges tudatlanságainkba, amelyek feltételei fejlődő tudásunknak.

Ami igaz a tudásról, az igaz minden más emberi törekvésről. Krisztus az Igazságosság, ő az Élet, amint ő a Lét. Mindennek fölfelé, őreá kell irányulnia, feléje kell törekednie mindennek; a kovács kalapácsütésétől kezdve a törvénykönyv paragrafusáig, mindennek, ami a rend, a béke, az igazság szolgálatában van, ami tökéletesít és nemesít — mindennek Krisztusra, a testté lett Igére, Igazságra kell irányulnia s őt kell szolgálnia.

M. I. N. D.!

TARTALOM

Bevezető	3
I. Eltörvén az alabástromot	9
II. Nemde, a pogányok is?	14
III. A csend szólni fog	20
IV. Az én igám édes	25
V. Csodálatosabban megújítottad	30
VI. A te kezedbe	36
VII. Vedd és fogadd	41
VIII. Az Egyház közösségében	46
IX. Kalmárkodás háza	51
X. Isten dicsőségére	56
XI. Félholtan hagyák őt	62
XII. Vele találkozni!	67
XIII. Mindenkor imádkozzunk!	73
XIV. A benned bízók	78
XV. Nyilatkozzál meg!	83
XVI. Egybegyűjté az elveszendőket	89
XVII. Megemlékezvén sebeidról	94
XVIII. Sírván sírt éjjel	100
XIX. Kicsinyhitű	105
XX. Ti szerettetek engem	110
XXI. Aki volt	115
XXII. Aki van	121

XXIII. Aki eljövendő	126
XXIV. Menjetek szőlőmbe	131
XXV. Mindent magamhoz vonzok	136
XXVI. Otthagyják őt	142
XXVII. Tartsd meg, amid vagyon	148
XXVIII. Megváltván az időt	154
XXIX. Olajat magukkal	160
XXX. Teljes öröm	165
XXXI. Minden őbenne áll fenn	171
XXXII. Mindenkinék mindene	177
XXXIII. Én vagyok az igazság	182

